

COMERCIANT AMB LES IL·LUSIONS DE LES AUS MIGRATÒRIES.

Tràfic de persones amb finalitats d'exploració
sexual.

Nom: Denisa Ramona Suciú

Assignatura: Treball Final de Grau

Tutora: Mercedes Cuenca Silvestre

Grau: Treball Social

Any acadèmic: 2021-2022

Data dipòsit: 22/06/2022

Facultat d'Educació i Treball Social Pere Tarrés.

COMERCIANT AMB LES IL·LUSIONS DE LES AUS MIGRATÒRIES.

Tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual.

RESUM

La problemàtica del Tràfic de persones és una de les realitats més cruels d'avui en dia que afecta arreu del món. Es consolida com una forma contemporània d'esclavatge que suposa una greu violació dels drets humans. El tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual, és una nova forma d'esclavitud que està present avui en dia, i que afecta milions de dones i nenes. El treball té com a objectiu principal, per una banda, descriure el tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual per descobrir la seva importància i els buits en el coneixement actual; i, per altra banda, establir quina és l'aportació del treball social en aquest àmbit d'intervenció.

Paraules clau: Tràfic de persones, Esclavitud, Instruments internacionals, Treball Social, Violència Sexual, Perfil, Cine.

RESUMEN

La problemática del Tráfico de personas es una de las realidades más crueles de hoy en día que afecta en todo el mundo. Se consolida como una forma contemporánea de esclavitud que supone una grave violación de los derechos humanos. El tráfico de personas con fines de explotación sexual es una nueva forma de esclavitud que está presente hoy en día, y que afecta millones de mujeres y niñas. El trabajo tiene como objetivo principal, por un lado, describir el tráfico de personas con fines de explotación sexual para descubrir su importancia y los vacíos en el conocimiento actual; y, por otro lado, establecer cuál es la aportación del trabajo social en este ámbito de intervención.

Palabras clave: Tráfico de personas, Esclavitud, Instrumentos internacionales, Trabajo Social, Violencia sexual, Perfil, Cine.

ABSTRACT.

The issue of human trafficking is one of the most cruel realities of the world today. It is consolidated as a contemporary form of slavery that is a serious violation of human rights. Trafficking in human beings for the purpose of sexual exploitation is a new form of slavery that is present today and affects millions of women and girls. The main objective of the paper is, on the one hand, to describe the trafficking of people for the purpose of sexual exploitation in order to discover its importance and the gaps in current knowledge; and, on the other hand, to establish the contribution of social work in this area of intervention.

Keywords: Human trafficking, Slavery, International instruments, Social Work, Sexual violence, Profile, Cinema.

INTRODUCCIÓ	4
METODOLOGIA	6
1. MARC CONCEPTUAL. ALGUNES PRECISIONS	8
1.1. Antecedents	8
1.2. Definició del tràfic de persones	14
1.2.1. Les fases del tràfic de persones	18
1.2.2. Els recursos o mecanismes utilitzats en el tràfic de persones (mitjans)	21
1.2.3. Les finalitats del tràfic de persones	24
1.3. Diferència entre el tràfic d'essers humans i el tràfic il·lícit de persones	26
2. MARC JURÍDIC	31
2.1. Legislació a nivell internacional	31
2.1.1. El pla universal	31
2.1.2. Pla regional	33
2.2. Legislació nacional	41
2.3. Legislació àmbit autonòmic	46
3. EL TRÀFIC DE PERSONES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL ..	48
3.1. Fenomen de la prostitució	50
3.2. Context i realitat actual	51
3.3. Perfil de les persones involucrades en el delictes	57
3.3.1. Perfil del delinqüent	57
3.3.2. Perfil del consumidor	59
3.3.3. Perfil de la víctima	60
4. TREBALL SOCIAL AMB LES VÍCTIMES DEL TRÀFIC DE PERSONES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL	65
4.1. Model de gestió de casos	67
4.2. Recursos institucionals	69
4.3. Recursos humans	77

4.4. Recurs tècnic: Mètode bàsic del treball social aplicat al model de cas	79
4.4.1. Investigació/Detecció	80
4.4.2. Diagnòstic	84
4.4.3. Planificació de la intervenció	87
4.4.4. Execució del pla de treball	90
4.4.5. Avaluació	91
4.5. Funcions i tècniques de la treballadora social	93
4.6. La ètica en el Treball Social	96
5. LA VISIÓ CINEMATogrÀFICA DEL TRÀFIC COM A EINA DE SENSIBILITZACIÓ	98
5.1. Perspectiva del cinema	101
5.2. Cinefòrum: instrument de sensibilització	103
CONCLUSIONS GENERALS	107
LLISTAT DE REFERÈNCIES	110

INTRODUCCIÓ

El tràfic d'éssers és considerat a escala internacional com a delictes greus contra les persones, ja que contempla una gran violació dels Drets Humans, atemptant així contra la seva dignitat i llibertat. Aquest fenomen es consolida com l'esclavitud moderna dels nostres temps, donat que un fenomen antic, adquireix certes connotacions contemporànies (Defensor del Poble, 2012).

La societat, en general, té una concepció errònia o difusa pel que fa al tràfic de persones, limitant així la seva definició en un simple procés a través del qual se sotmet a una persona a una situació d'explotació per tal d'obtenir beneficis econòmics. Sembla que ni les institucions ni la ciutadania mostren preocupació en torn aquest delictes que implica diverses formes d'explotació de persones vulnerables, les quals estan immerses en contextos de pobresa, injustícia i desigualtats socials.

Aquesta recerca està centrada en una de les finalitats més habituals del tràfic de persones tant a nivell internacional com nacional, l'explotació sexual. Aquesta afecta majoritàriament a les dones i noies menors d'edat i constitueix una de les formes d'explotació més severa, provocant en les víctimes grans conseqüències físiques, psíquiques i socials. Els grups criminals organitzats cada cop opten per formes més sofisticades de captació i explotació. Això implica el sorgiment de nous reptes per les professionals socials, tant en la identificació, protecció i assistència especialitzada a les víctimes, com en la denúncia i sensibilització del fenomen.

Per estudiar el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual, considero essencial fer un recorregut sobre els antecedents del fenomen per així entendre el punt de partida i la seva presència en l'actualitat. Pel que fa a la normativa en Espanya respecte a aquest delictes, resulta necessari esmentar els instruments internacionals, els quals són la base de la legislació interna nacional. A causa de la seva vinculació i relació amb altres fenòmens com el tràfic il·legal d'emigrants, es farà una recerca sobre les diferències existents.

A més, es prestarà una atenció especial a la concreta finalitat d'explotació sexual, analitzant el context i la realitat del fenomen en Espanya; els factors que determinen la vulnerabilitat de les víctimes; la relació amb la prostitució; el perfil de totes les persones implicades (delinqüents, consumidors i víctimes). En relació amb la professió del Treball Social, es farà referència a l'atenció a les víctimes des del model bàsic del treball social aplicat a la metodologia de gestió de casos, però sense d'obviar la importància que té la comunitat; i quin és el paper de la treballadora social en tot aquest procés i com influeix l'ètica en les seves accions. En acabar

l'anàlisi tan extensa, es presentarà una proposta de sensibilització a través de la visió cinematogràfica, en concret el cinefòrum.

En cert punt, el treball és el reflex d'una motivació personal que neix durant la COVID-19. Va ser una temporada, amb molts confinaments, molta estona en la llar, i molt temps sense saber què fer. L'eina que tenia més a prop era la plataforma *Netflix* a través de la qual vagi començar a visionar diverses pel·lícules i sèries. En moltes d'elles, el tràfic de persones apareixia com a trama principal, i en d'altres com un tema que s'aborda espontàniament. Per tant, aquest fet va despertar en mi la curiositat sobre el fenomen, ja que només coneixia el que havia vist a través de les pantalles o alguna vaga informació sobre el delicte en Romania, el meu país de procedència. L'impacte personal que van suposar les diferents pel·lícules i sèries, va fer augmentar en mi la necessitat d'aprofundir en aquest tema, i de realitzar aquesta recerca basada en l'aprofundiment teòric.

METODOLOGIA

Una part essencial del treball de recerca és el marc metodològic, que segons Balestrini (2006) és el moment que esmenta aquells procediments lògics i tecno-operacionals implícits en tot el procés. L'objectiu principal és situar la tipologia de l'estudi, els mètodes i instruments d'investigació i les tècniques emprades, a través de les quals s'han recollert les dades. Això permet conèixer de forma detallada el com s'ha realitzat la recerca.

Pel que fa a la tipologia d'aquest treball, aquesta és pròpia d'un enfocament teòric i descriptiu, ja que descriu i analitza de forma detallada el tema que estem investigant. En paraules de Calderón (2008), el propòsit d'aquest tipus d'estudis és definir qualsevol fenomen que sigui sotmès a anàlisi, i principalment descriure o avaluar diversos aspectes, dimensions o components del mateix, en aquest cas, sobre el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual. El treball es basa en una anàlisi teòrica i crítica com a base, per tal d'exposar en profunditat el fenomen estudiat, però també identificar els buits en el coneixement actual.

En relació amb la metodologia d'investigació s'ha apostat sobretot per aquella qualitativa. D'acord amb Pérez (1994) aquesta ens permet entendre millor el context, ens ajuda a situar-nos en el marc en el qual es desenvolupa l'esdeveniment, per tal de poder obtenir una visió més global de la realitat.

En concordança amb això, la investigació elaborada en aquest treball té com a objectiu principal, per una banda, descriure el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual per descobrir la seva importància i els buits en el coneixement actual; i, per altra banda, establir quina és l'aportació del treball social en aquest àmbit d'intervenció. L'assoliment d'aquests objectius ens permetran tenir una millor comprensió del fenomen, ajudant-nos a situar en el marc en el qual es desenvolupa, per així aconseguir una visió més global del context, de les circumstàncies i els àmbits en els quals es desenvolupa.

Per portar a terme la recerca s'han fet servir una sèrie de tècniques fonamentals a partir de les quals s'ha fet una recollida de dades i d'informació. Els instruments són les eines que s'utilitzaran per aconseguir les dades necessàries. En paraules de Rodríguez (2008) constitueixen el mitjà per trobar la informació requerida per assolir els fins plantejats en la recerca.

- L'observació no participant: La informació s'ha obtingut d'una manera espontània en un escenari social informal i intacte, respectant el transcurs dels fenòmens.
- L'anàlisi documental: és necessari conèixer una extensa sèrie de documents a través dels quals poder satisfer l'amplitud i la magnitud de la informació a consultar. Avui dia comptem amb de les noves tecnologies i els sistemes informàtics, que són imprescindibles per a la tasca de la recerca.

Pel que fa als instruments metodològics, aquests representen tota aquella documentació que d'una forma o una altra emeten els coneixements propis d'una determinada àrea (Hurtado, 2012)

- Fonts primàries/directes: proporciona una informació original o nova. Són els documents originals que ens permeten investigar de forma directa, on la informació que s'aporta no ha sigut adulterada ni interpretada.

Per a l'elaboració del treball s'ha utilitzat lleis, tractats, convenis, directrius, blocs i testimonis vivencials de documentals.

- Fonts secundàries/indirectes: són textos basats en les fonts primàries, les quals són analitzades, sintetitzades, interpretades o avaluades. Poden ser els llibres, articles, notícies, biografies, monografies, etc. Són el producte obtingut després d'anys d'investigacions.

En aquest cas, s'han fet ús d'articles, revistes, llibres electrònics, manuals

Per últim cal destacar les bases de dades en les quals s'ha fet la recerca de les fonts esmentades. Segons el Centre Europeu del Coneixement per a les Tecnologies de la Informació (2019) la base de dades és una eina que reuneix dades, les organitza i les relaciona perquè es pugui fer una indagació ràpida i eficient. La finalitat és oferir flexibilitat i independència, evitar la redundància, garantir la integritat i seguretat de les dades, etc. Per la recollida de dades i informació s'han fet servir: Catàleg de la Biblioteca URL (en línia), Dialnet, SciELO i Raco (revistes electròniques), Dixit i Google Acadèmic (enllaços a recursos i portal).

1. MARC CONCEPTUAL. ALGUNES PRECISIONS

1.1. Antecedents

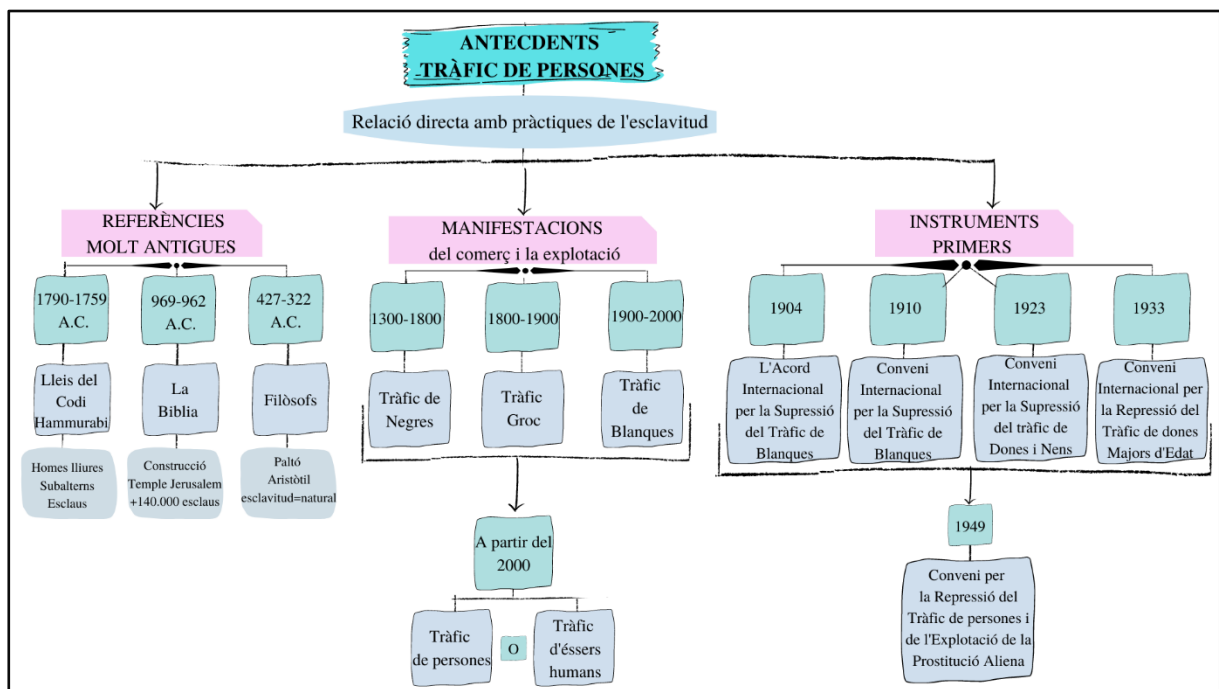
El tràfic de persones és un fenomen de naturalesa socioeconòmica molt antic. Al llarg del temps de tota la història humana s'ha anat interpretant de diferents maneres per organitzacions, governs i societats en general. Com hem referenciat anteriorment, el fenomen es troba tipificat com a delictes greus i molt complexa tant a nivell internacional com nacional, i es veu plasmat en els diferents instruments legislatius que tractarem més endavant.

Per aquest motiu, resulta molt important fer una aproximació al concepte tal com l'entendem avui dia, començant pels seus antecedents històrics i jurídics. Les arrels més profundes del tràfic de persones estan estretament relacionades amb les *pràctiques de l'esclavitud* que portaven a terme gran part de les civilitzacions més antigues (l'Antiga Grècia, Imperi Roma, Egipte i en el procés de colonització d'Amèrica i de l'Àfrica Subsahariana). Aquestes eren considerades essencials per la seva sustentació d'economia, sobretot com a força de treball.

Segons ens relata Alponente (2005) els esclaus rebien un tracte molt dur, no els alimentaven, tenien molt poc descans i també rebien càstigs corporals. No se'ls reconeixia la condició de persona, sinó que eren percebuts com a "subhumans" i la població ho veia normal. Es pot dir que la condició d'esclau implica exercir drets de propietats sobre un individu, fet que converteix la persona en una mercaderia i la cosifica. En el cas de les dones esclaves, aquestes no només havien de lidiar amb aquest tracte despectiu, sinó que es sumava la violència sexual i reproductiva.

Tenint en compte l'èmfasi sobre l'esclavitud, agafarem com a bases les aportacions fetes per Valdés (2006) sobre la mirada històrica. Els diferents moments d'aquest recorregut, es poden observar en la Figura 1, que ens proporciona una primera aproximació de forma esquemàtica.

Figura 1: Antecedents del tràfic de persones.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Alponte (2005), Rodríguez (2006), Staff Wilson (2009), Zhulali de Andrés (2017).

Comencem per l'antiga Babilònia, l'any 1790-1750AC, on les lleis del Codi d'Hammurabi¹ estableixen la jerarquia de la societat diferenciant tres grups d'éssers humans. El primer estava format pels homes lliures i el segon format per serfs o subalterns. L'últim grup estava constituït pels esclaus, els quals mancaven de disposició autònoma sobre ells mateixos i eren considerats propietat exclusiva de l'amo.

Com a segona referència tenim la Bíblia² la qual menciona que el Rei Salomó va necessitar més de cent quaranta mil esclaus per la construcció del Temple de Jerusalem, entre els anys 969-962AC. Filòsofs que avui dia coneixem com per exemple Plató (427-347AC) i Aristòtil (384-322AC) defienien i justificaven l'esclavitud com mera natural. Per ells tota la societat justa es basava en les desigualtats. Per ells tota la societat justa es basava en les desigualtats.

¹ Conjunt de 282 lleis inscrites en una pedra pel rei de Babilònia Hammurabi (r. 1795-1750 a. C.), que va conquerir i posteriorment va regnar en l'antiga Mesopotàmia. Veure imatge:

<https://www.alamy.es/imagenes/c%C3%B3digo-de-hammurabi.html>

² La Bíblia relata la construcció del Temple en el Primer Llibre dels Reis, capítol 6 i en forma paral·lela, amb algunes variants, en el Segon Llibre de les Cròniques, capítols 3 i 4.

Una altra manifestació d'aquest fenomen de comerç i explotació de persones és el que s'anomenava *tràfic de negres* o *tràfic de negreres*. Aquest feia referència al comerç de les persones negres d'Àfrica. A partir del segle XIII i amb l'increment islàmic, els àrabs venien esclaus negres en el Mediterrani, sobretot en els ports italians. Després de l'any 1441 els països europeus van entrar en el comerç dels esclaus, amb el qual aquesta pràctica es va intensificar i institucionalitzar.

El descobriment d'Amèrica (1492) va ser molt important, ja que els europeus, sobretot espanyols i portuguesos van expandir el comerç dels esclaus negres cap a aquest nou continent. Amb les conquestes de les petites colònies, l'explotació de les mines i el ràpid desenvolupament, hi havia una carència de mà d'obra de la població autòctona a causa de les conseqüències de la guerra, el treball forçat i malalties. Això va generar una gran dependència econòmica en la importació d'esclaus negres. Un altre fet a remarcar és que durant aquesta època de conquesta, existia una llei de guerra que posava de manifest que els espanyols preien o entregaven el "botin de dones" al vencedor, fet que va donar origen al comerç sexual (Staff Wilson, 2009). Així doncs, Àfrica va ser el lloc d'origen i de subministrament d'esclaus, Europa va ser el capital que mantenia el negoci i Amèrica va ser el lloc de destinació o mercat.

A partir de l'abolició de l'esclavitud de negres en les colònies del nou continent al segle XIX (Congrés de Viena, 1815), la mà d'obra va començar a ser molt escassa per als camps i les hisendes. Molts dels països europeus i Estats Units havien condemnat el tràfic d'esclaus d'origen africà com a il·legal i van dictaminar diferents tractats i declaracions per limitar o abolir. És a dir, van sorgir societats que estaven en contra de l'esclavitud. Malgrat la prohibició, aquesta activitat no va deixar de funcionar vist que els beneficis que es generaven eren molt elevats, i és per això que no va ser suprimit del tot, continuant en la seva forma clàssica en algunes parts d'Amèrica (Cuba i Brasil)³ fins a acabar el segle XIX. L'abolició de l'esclavitud de negres va donar peu al sorgiment d'un altre fenomen: *tràfic groc*, *tràfic xinès* o *tràfic de culis*.

Segons l'antropòleg Rodríguez (2006) un seguit de successos a la Xina van provocar la migració forçada o voluntària de milers d'habitants. La Guerra de l'Opi (1839-1842) juntament amb una important crisi en l'àmbit polític, econòmic i religiós van ser els causants de què moltes persones decideixin abandonar el seu país d'origen. Aquests esdeveniments van afavorir la creació d'un ambient que va afavorir l'anomenat *tràfic groc*, el qual va representar la continuació

³ Abolició de l'esclavitud: Cuba: 1886 i Brasil: 1888. Van ser entre els últims països en posar fi de forma definitiva a aquesta pràctica en el Nou Continent.

del tràfic negrer. Els xinesos culis van reemplaçar als esclaus africans sobretot al Perú i a Cuba, i es dedicaven a l'agricultura, servei domèstic a les ciutats (Lima), labors molt sacrificades a les illes, construcció de ferrocarrils i altres sectors de la seva economia. Aquest tipus de tràfic va ser molt beneficiós, el qual va contribuir a l'increment de la flota naviliera, peruana o estrangera, que es dedicava a la compravenda d'èssers humans.

Els culis van ser contractats formalment per suplir la carència de mà d'obra, però la seva situació real era la d'un esclau. El trasllat Xina-Perú era possible, ja que cada un d'ells firmava un contracte que legalment els permetia sortir del seu país. Aquest document era redactat en espanyol i xinès, però molt imprecís, ja que s'estipulaven les obligacions que assumia el patró que adquirís el contracte i les del treballador amb aquest. Entre els anys 1849 i 1874 es va iniciar el primer cicle migratori de caràcter forçat o lliure, el qual va significar l'arribada de més cent mil culis xinesos.

A finals del segle XIX, sobretot a partir de l'any 1900, va persistir el fenomen, però orientat cap al tràfic de dones, el qual va anar augmentant després de cada guerra mundial (1914-1918 i 1939-1945)⁴. En base a Staff Wilson (2009), les víctimes eren les dones europees, que estaven fugint de la fam i de les altres conseqüències que provoquen la guerra. Van ser preses fàcils dels traficants i eren utilitzades amb fins d'explotació sexual i traslladades com a concubines o prostitutes a països d'Europa de l'Est, Àfrica i Àsia. Aquest succés comporta a què el reclutament de dones blanques europees i americanes es denomini com a *tràfic de blanques*, les quals eren comercialitzades. Comencen a sorgir hipòtesis relacionades amb el fet que aquest moviment era producte de raptos, enganys i coaccions de dones innocents i vulnerables amb objectiu d'explotar-les sexualment. Per tant, podem afirmar que aquest és l'antecedent més pròxim al fenomen que estem investigant, el qual també va influir en què el tràfic de persones es comenci a reconèixer com a problema social.

La primera vegada que es fa referència i es visibilitza el comerç humà és gràcies als instruments de les Nacions Unides. L'any 1904 es firma el primer acord internacional a França, que és "L'Acord Internacional per la Supressió del Tràfic de Blanques", el qual només tenia com a objectiu protegir les víctimes i evidentment va resultar ineficaç. Aquest tan sols se centrava en la investigació per a la identificació de la víctima i la repatriació de la mateixa al seu país. Segons l'Acord, el tràfic era concebut com a mobilització de les dones que eren associades a

⁴ 1914-1918: Primera Guerra Mundial i 1939-1945: Segona Guerra Mundial

l'esclavitud, però que estaven estretament lligades a fins "immorals" com la prostitució i era necessari que hi hagués un encreuament de fronteres nacionals. Més tard, el 1910, s'aprova el “Conveni Internacional per la Supressió del Tràfic de Blanques”, que obligava a tots els països que el van firmar a castigar els proxenetes. A més es va ampliar la definició per poder incloure també el comerç intern de les dones en els països, que encara estava subjecte a l'esclavitud.

Després de la Primera Guerra Mundial es crea la Societat de les Nacions, un organisme internacional amb l'objectiu de promoure la cooperació internacional, mantenir la pau i la seguretat i elaborar diferents tractats i pactes. L'any 1921 s'aprova el “Conveni Internacional per la Supressió del tràfic de Dones i Nens”, amb l'objectiu de protegir tant les dones com els nens immigrants. També sancionava a tota persona que a més es dedicava al tràfic de nens. El Conveni abandona el terme de “tràfic de blanques” a raó de què les dones d'altres races eren excloses, i, per tant, això influeix que hi hagi una centralització en la sanció del delictes. Un altre instrument de gran rellevància és la “Convenció sobre l'Esclavitud” de l'any 1926, la qual declara com a il·legal aquesta pràctica i diu que s'ha de perseguir i posar fi. A més defineix el terme d'esclavitud⁵ i tràfic d'esclaus⁶ (art. 1). Cap a l'any 1933 es va aprovar el “Conveni Internacional per la Repressió del Tràfic de dones Majors d'Edat” el qual obligava als Estats que l'han firmat a castigar aquelles persones que exercies el tràfic de dones adultes amb independència de si aquestes han donat o no el seu consentiment.

Una vegada acabada la Segona Guerra Mundial, el sistema internacional es reestructura i apareix l'Organització de les Nacions Unides. Es produeix un canvi en el conjunt de les institucions internacionals i, per tant, comencen a generar lleis d'acord amb els principis de la carta de les Nacions Unides. L'Any 1948 es firma la “Declaració Universal dels Drets Humans”, la qual prohibeix en totes les seves formes l'esclavitud i la servitud, a més estableix que ningú podrà ser sotmès a tortures, tractes cruels, inhumans o degradants.

Els quatre instruments jurídics anteriors⁷ relatius al tràfic de blanques i el tràfic de dones i nens/es, van quedar unificats l'any 1949 sota el “Conveni Per la Repressió del Tràfic de persones i de l'Explotació de la Prostitució Aliena” i va ser adoptada per les Nacions Unides i firmat per 72 Estats. Aquest estableix que "la prostitució i el mal que l'acompanya, el tràfic de

⁵ Estat o condició d'una persona sobre la qual s'exerceixen els atributs del dret de propietat o algun d'ells.

⁶ Comprés tot acte de captura, adquisició o concessió d'un individu per vendre'l o canviar-lo; tot acte de concessió per venda o canvi d'un esclau, adquirit per a vendre'l o canviar-lo i en general tot acte de comerç o de transport d'esclaus.

⁷ Els instruments de les Nacions Unides de l'any 1904, 1910, 1921 i 1933.

persones per a finalitats de prostitució, són incompatibles amb la dignitat i el valor de la persona humana". El Conveni va intentar definir el tràfic de persones, però no va tenir els resultats esperats, ja que no es va arribar a conceptualitzar el fenomen completament. No obstant això, sí que atribueix caràcter delictiu al tràfic del sexe i als actes relacionats amb la prostitució. També va ser una eina ineficaç, perquè els mecanismes de vigilància eren molt dèbils i a més no va ser adoptat per una gran majoria dels països. A tots aquests factors se suma la carència de les diferents modalitats i formes d'explotació, com el matrimoni forçat o l'extracció il·lícita d'òrgans.

En un principi el tràfic de blanques estava estretament relacionat amb la prostitució i l'esclavitud, i després es va passar a utilitzar el concepte de *tràfic d'éssers humans* o tràfic de persones (Staff Wilson, 2009). En qualsevol cas se seguia relacionant amb el comerç internacional de dones i persones menors d'edat, sense arribar a una definició o un concepte consensuat. Anys més tard va haver-hi un avanç, ja que, segons l'autora Zhulali de Andrés (2017), cada vegada es feia més evident la diversitat de les víctimes, i també les formes d'explotació, les quals també es van tenir en compte. Les persones involucrades podien ser de diferent sexe, edat, cultura, raça, ubicació geogràfica, no només es tractava de dones, sinó també de nens, nenes i homes adults. Com que aquest fenomen tenia una altra naturalesa i dimensions, cap a principis dels anys vuitanta es va començar a utilitzar el terme tràfic de persones o tràfic d'éssers humans en lloc de tràfic de blanques.

Els esforços dels països no acabaven de plasmar grans avenços ni es va aconseguir arribar a un consens pel que fa al fenomen estudiat, ja que juntament amb l'explotació dels éssers humans existia un fenomen delictiu que implicava a xarxes del crim organitzat transnacionals⁸ que abastien els mercats dels explotadors. Aquests grups eren presents a quasi tots els països amb diferents manifestacions, i acostumen a utilitzar un modus operandi similar i amb un objectiu comú. Això, va portar a la necessitat de crear un instrument molt més ampli que pugui omplir tant els buits en la determinació i definició del concepte del tràfic, com el buit legal que existia en l'àmbit internacional i nacional, el qual serà tractat en el següent apartat.

⁸ La Convenció de les Nacions Unides contra el Crim Organitzat Transnacional (UNTOC, per les seves sigles en anglès) no conté una definició precisa del terme "crim transnacional organitzat" ni inclou una llista dels tipus de delictes que podrien constituir-ho. Això implica aplicació més àmplia als nous tipus de delictes que emergeixen constantment.

1.2. Definició del tràfic de persones

Recordem que el Conveni Per la Repressió del Tràfic de persones i de l'Explotació de la Prostitució Aliena (1949) no contemplava una definició del tràfic de persones amb la seva naturalesa i característiques. Aquest feia referència al reclutament de les dones per a l'exercici de la prostitució argumentant que atemptava a la seva moral. Tant aquest Conveni com els anteriors tenien un enfocament abolicionista i relacionaven de manera directa el tràfic de persones amb prostitució, quan són dos conceptes totalment diferents. També cal destacar que les definicions anteriors han sigut molt limitades pel que fa a la repressió i sanció dels traficants, però sobretot per oferir protecció a les víctimes.

Entre 1949 i 1979 no es va crear cap acord més de caràcter internacional lligat al tràfic de persones amb fins d'explotació sexual⁹. Les preocupacions de la humanitat eren unes altres, va començar la Guerra Freda (1945-1991), la qual va afectar a nivell social, produint una desorganització en la societat. Van augmentar les onades de violències, les violacions, atropellaments, pèrdua de l'espiritualitat, de l'autoestima i en general dels atributs humans¹⁰ (Peña, Espíndola, Cardoso i González, 2007). El conjunt d'aquesta Guerra va significar de nou una violació greu dels drets humans de les dones, les adolescents i les nenes, havent de lidiar de nou amb les violacions sexuals com a arma de guerra. No obstant, després d'alguns anys de silenci sobre aquest fenomen, van tornar a tenir cos i força els discursos sobre el tràfic de dones amb finalitats d'explotació sexual a nivell nacional i supranacional. Segons Comissió Nacional dels Drets Humans (2019) va succeir a causa de l'augment de la migració femenina transnacional. Aquest fet va provocar que en el marc de l'ONU s'aprovin els següents instruments internacionals, els quals estan relacionats amb el tràfic d'éssers humans.

- **Conveni sobre l'eliminació de totes les formes de violència contra la dona del 1979 (CEDAW¹¹).** Exigeix als Estats que adoptin els mitjans necessaris per a erradicar totes les formes de tràfic de dones, i en especial l'explotació de la prostitució (art. 6). També posa èmfasis en la necessitat de garantir i respectar la igualtat de les dones en diferents

⁹ Es van crear d'altres instruments, els quals podem dir que indirectament estaven relacionats amb el tràfic de persones amb finalitats d'explotació com: Convenció Suplementària sobre l'abolició de l'esclavitud, el tràfic d'esclaus i les institucions i pràctiques anàlogues a l'esclavitud (1956); Conveni sobre l'abolició del treball forçós (1957); Conveni sobre els treballadors migrants (disposicions complementàries (1975).

¹⁰ Els atributs humans són: Coneixements, habilitats, aptituds, actituds, valors i habilitats. Peña, Espíndola, Cardoso i González posen èmfasis en la moral i la ètica de les persones.

¹¹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979

àmbits (salut, habitatge i educació), ja que aquestes poden ser les causes que afavoreixen la prostitució y en aquest cas el tràfic d'èssers humans.

- **Convenció sobre els Drets del Nen del 1989.** Estableix que tots els nens neixen amb els mateixos drets sense excepció i inicia la protecció dels menors d'edat davant l'explotació econòmica i qualsevol treball que interrompi el seu desenvolupament o educació. Segons aquest instrument els Estats han de prendre les mesures necessàries per a evitar el segrest, la venda o el tràfic de nens per a qualsevol fi. A més, s'ha de garantir a les persones que hagin estat víctimes de l'explotació, un tractament per a la seva recuperació i reintegració social.
- **Protocol Facultatiu de la Convenció sobre l'eliminació de totes les formes de discriminació contra la dona de l'any 1999.** És un text complementari a CEDAW, ja que aquest mancava de mecanismes consolidats, només feia referència al procediment d'informes periòdics dels Estats Parts. S'estableix el protocol de comunicacions a través del qual una persona individual o un grup organitzat pot presentar una queixa, petició o denúncia d'una violació. També es crea el procediment d'investigació, el qual faculta al Comitè a iniciar una investigació de violacions, ja sigui per la severitat de l'acte (violacions greus)¹² o pel caràcter sistemàtic de les violacions (violacions sistemàtiques)¹³.

Els anys van passant i el concepte legal del tràfic de persones també ha sigut actualitzat a la realitat. Així l'any 2000 sorgeix l'instrument jurídic per donar resposta al buit judicial i conceptual sobre el tràfic de persones. Els Estats Membres es van reunir a la ciutat de Palerm (Itàlia) amb l'objectiu de poder donar una resposta molt més concisa a la problemàtica que ens planteja el crim organitzat. Van crear la Convenció de les Nacions Unides contra la

¹² El terme *greu* es refereix a la severitat de la violació i en el llenguatge dels drets humans generalment es denominen violacions greus només a aquelles que afecten la vida o la integritat física i mental o la seguretat de les persones. Per tant, la discriminació contra una dona es considerarà greu quan estigui vinculada a violacions a drets a la vida, a la integritat física i mental i a la seguretat de la dona.

¹³ El terme *sistemàtic* es refereix a l'escala o freqüència de les violacions, o a l'existència d'un pla o política que incentivi al fet que es cometin aquestes violacions. Una violació pot tenir caràcter sistemàtic sense que sigui el resultat de la intenció directa de l'Estat Part. Per exemple, pot ser que la discriminació sigui el resultat de factors socials i culturals sobre els quals l'Estat no ha tingut influència directa, però els efectes de la qual sí que poden generar responsabilitat a l'Estat. Una violació sistemàtica també pot tractar-se d'un desfasament entre la política del govern i la legislació o la seva aplicació a nivell local. El procediment de recerca li permet al Comitè abordar les causes estructurals de les violacions d'aquesta índole.

Delinqüència Organitzada Transnacional (La Convenció de Palerm), i dos protocols complementaris: el Protocol contra el Tràfic de Persones, especialment de dones i nens (Protocol de Palerm) i el Protocol contra el Tràfic Il·lícit d'emigrants per Terra, Mar i Aire¹⁴ (Zhulali de Andrés, 2017).

El conegut com a Protocol de Palerm (2000) és un instrument que va néixer amb el propòsit de prevenir i combatre el tràfic de persones, protegir i ajudar a les víctimes, així com promoure la cooperació entre els Estats membres (Castro, 2012). Després de molts debats entre diferents països amb tradicions jurídiques, religioses i culturals es va arribar a un concepte consensuat. D'acord amb l'article 3 del Protocol s'entén per tràfic de persones:

La captació, el transport, el trasllat, l'acolliment o la recepció de persones, recorrent a l'amenaça o a l'ús de la força o altres formes de coacció, al rapte, al frau, a l'engany, a l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat o a la concessió o recepció de pagaments o beneficis per a obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra, amb finalitats d'explotació. Aquesta explotació inclourà, com a mínim, l'explotació de la prostitució aliena o altres formes d'explotació sexual, els treballs o serveis forçats, l'esclavitud o les pràctiques anàlogues a l'esclavitud, la servitud o l'extracció d'òrgans.

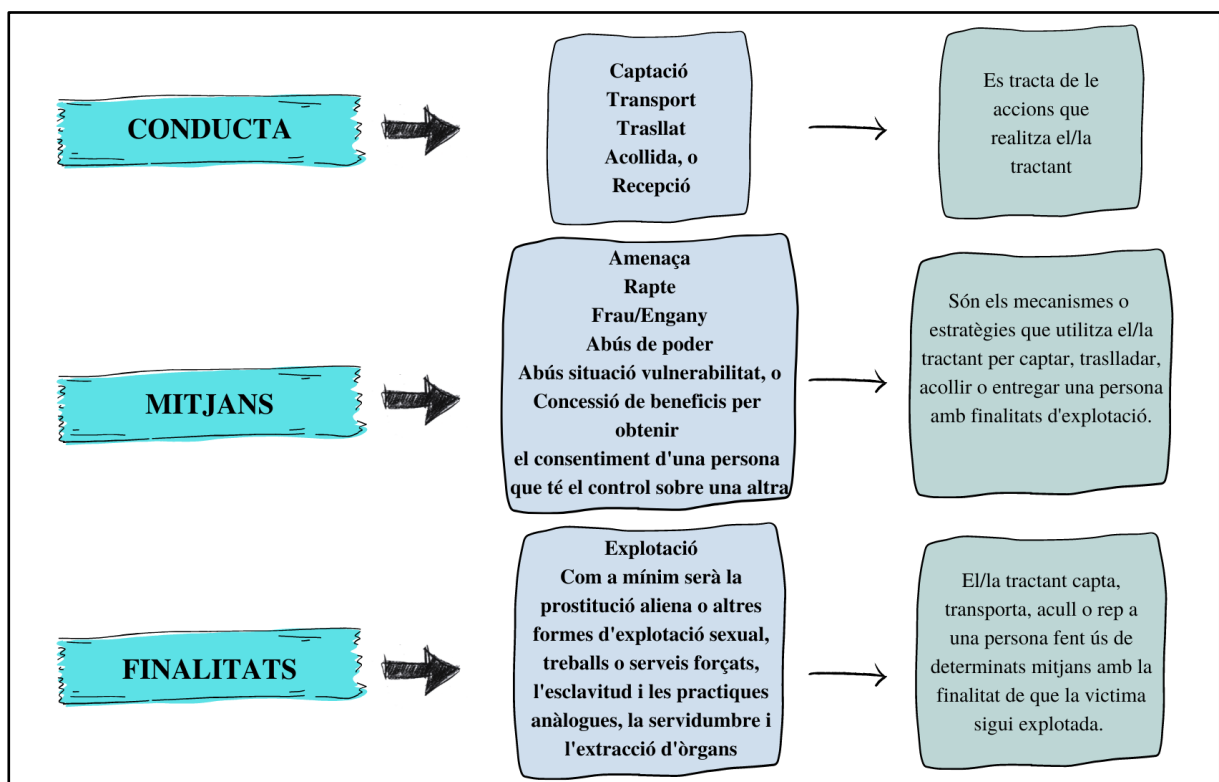
Aquest Protocol contra el Tràfic de Persones, especialment de dones i nens, va ser una eina que va representar un avanç, ja que per primera vegada es defineix el tràfic de persones i assenyala l'obligació que tenen els països per sancionar-la plenament. També fa visible diverses formes d'explotació a més de la sexual, destacant l'esclavitud, la servitud, els treballs o serveis forçats i l'extracció d'òrgans, malgrat que no s'aporten definicions de les mateixes. Emfatitza la vulnerabilitat de les dones, els nens i nenes davant aquest fenomen, si bé, reconeix que els homes també són víctimes de diverses formes d'explotació. Un altre aspecte molt important al que fa referència és al consentiment, i posa èmfasi en el fet que les persones no poden consentir en la seva explotació quan s'ha recorregut a l'amenaça, o a l'ús de la força o altres formes de coacció, al rapte, al frau, a l'engany, a l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat per a aconseguir tal consentiment. Per últim, però no menys rellevant contribueix amb criteris

¹⁴ El Protocol contra el Tràfic Il·lícit d'emigrants per Terra, Mar i Aire (2000) no serà tractat amb detall en aquest treball, no obstant, si que es fa referència a la definició que aquest aporta sobre el concepte “tràfic il·lícit de migrants” a l'hora de fer una comparació amb el tràfic de persones, en l'apartat 1.3. És cert que hi ha una estreta relació entre els dos delictes (explicació en l'apartat 1.3.), però considero molt més rellevant fer la anàlisi del Protocol de Palerm, el qual únicament es basa en el tema central.

mínims per a la prevenció i combat del tràfic de persones, així com a l'atenció a les víctimes i la necessitat de realitzar accions de cooperació internacional (Comissió Nacional dels Drets Humans: Mèxic, 2019).

Per poder comprendre la complexa definició del tràfic de persones, la desglossarem en 3 apartats que recullen els seus aspectes essencials: 1) en relació amb les fases; 2) en relació amb els mecanismes utilitzats; y 3) en relació amb les finalitats que persegueix, tal com s'aprecia en la Figura 2.

Figura 2: Aspectes essencials que conformen el Tràfic de Persones.

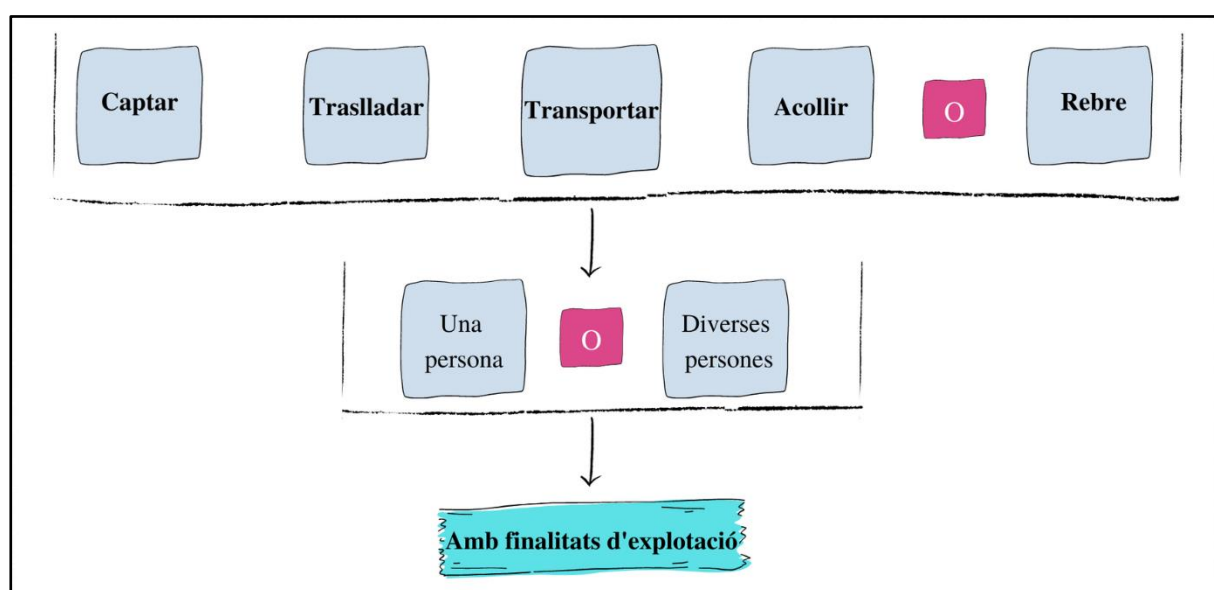
Font: elaboració pròpia a partir del "Manual d'orientacions i eines per prevenir el tràfic de persones en la comunitat educativa" (CNDH,2019)

En el cas que la víctima sigui menor d'edat, el delictes es configura amb la realització de les conductes criminals com la captació, transport, trasllat, acollida o recepció a un nen/a amb la finalitat d'explotació. No és necessari que s'utilitzi cap dels mitjans perquè es doni el delictes i, per tant, es consideri tràfic de persones. D'acord amb l'article 3 del Protocol s'entén com a "nen" a tota persona menor de divuit anys.

1.2.1. Les fases del tràfic de persones

A escala general, el tràfic de persones es basa en un procés o seqüència de moments que es van desenvolupant a través d'una sèrie de conductes delictives que porten a terme els tractants. Tal com ja hem destacat, el Protocol de Palerm (2000) assenta quines són aquestes conductes amb claredat, però només les anomena. Per aquest motiu, agafarem com a referència el "Manual d'intervenció en el tràfic de persones" escrit per les autores Barboza i Martínez (2006) on podem trobar més detallades les actuacions.

Figura 3: Les accions que componen el Tràfic de persones.

Font: elaboració pròpia a partir del "Manual d'orientacions i eines per prevenir el tràfic de persones en la comunitat educativa" (CNDH,2019).

A. LA CAPTACIÓ

D'acord amb el Protocol de Palerm és el primer moment del procés del tràfic de persones. La captació es realitza al país i lloc d'origen de les víctimes. Els captadors o reclutadors identifiquen a les possibles víctimes i comencen a dur a terme els primers contactes. És comú que ofereixin la possibilitat de migrar i d'aconseguir treball en un altre país, això no obstant, també ofereixen facilitats econòmiques i documentals per al trasllat i l'ingrés al país de destinació. El que volen assolir amb aquest engany és guanyar-se la confiança per així impedir ser descoberts, o en cas d'una investigació que la víctima se senti confusa en relació amb les bones o males intencions del tractant.

Per portar a terme aquesta activitat, els captadors recorren a la persuasió, l'engany, l'amenaça o altres formes de coacció a la víctima. Si parlem de nens, nenes i adolescents, aquests recursos o mitjans també poden ser utilitzats pels captadors envers els adults que exerceixen la representació legal. Tot i això, recordem que a l'article 3 del Protocol, aquests mitjans no es tenen en compte quan es tracta d'un menor. Tanmateix, hem de considerar les persones adultes amb discapacitat o aquelles que es troben en relació de dependència laboral, que fa que s'invalidi el consentiment.

En els últims anys les xarxes socials han tingut un paper molt rellevant, donat que han sigut emprades per captar de manera exitosa a adolescents i a joves, gràcies a l'anonimat sota el qual treballen. També existeix el cas d'empreses que sota la licitud de les seves activitats aconseguen captar les persones amb enganys. Uns exemples foren les agències de modelatge o les agències de reclutament per a llocs de treball.

B. TRANSPORT O TRASLLAT

En aquest segon moment es produeix la mobilització de la víctima del seu lloc d'origen cap al lloc de destí. Aquest desplaçament pot ser diferenciat en funció del context físic en el qual es desenvolupa el tràfic de persones: intern o extern/internacional. Això també influeix en la forma de ser penalitzat¹⁵.

- **Tràfic de persones intern:** quan el procés de captació/reclutament, trasllat i explotació de la víctima es dona dintre de les fronteres d'un mateix país. Per tant, no es requereix l'encreuament de fronteres, però la víctima pot ser mobilitzada d'una regió a una altra. També es pot donar el cas en el qual la víctima no sigui desplaçada, amb el qual la conducta de "traslladar" o "transportar" no estigui present.

Les situacions especials de vulnerabilitat que es donen són les següents:

- Amenaces a la família, sobretot als fills i les filles.
- Menys visibilitat en comparació amb altres pràctiques que estan més normalitzades per la població de les comunitats indígenes (treballs forçats en els camps o les llars)

¹⁵ Penalització variarà d'entre 5 a 8 anys.

- **Tràfic de persones extern/internacional:** quan el reclutament es produeix en el país d'origen o residència de la víctima i l'explotació té lloc en un altre país diferent. Sempre hi haurà un encreuament de fronteres. Les situacions d'especial vulnerabilitat que es donen en aquest cas són les següents:
 - Els tractants treuen a les víctimes la seva documentació original i migratòria. Com a conseqüència, estaran en el país de destí indocumentat.
 - Amenaces de ser denunciades per violar la legislació migratòria.
 - Desconeixement de la llengua del país de destí, amb el qual no sabran comunicar-se. Pot ser que no coneguin ni el lloc on es troben.
 - Aïllament social: absència de xarxes socials properes.
 - Exigències de pagament de deutes que són impossibles de pagar (bitllet d'avió, alimentació, etc.).

Aquesta és la més complicada, ja que requereix un entrenament a les víctimes per evitar els controls a les fronteres quan aquestes no tenen documentació o simplement per evitar sospites. Tot i que els tractants acompanyen les persones durant el trasllat, sobretot quan aquestes encara desconeixen l'engany o estan sota coacció física o moral, resulta bastant comú que les víctimes viatgin soles. Si aquestes reben el bitllet d'avió o camió, es demana que viatgin amb documentació legal per evitar sospites. És habitual pensar que el trasllat es porta a terme de manera il·legal, però la majoria de vegades es fa de forma legal. Les persones viatgen amb els visats turístics, dient que se'n van de vacances o a visitar un familiar.

Com acabem de veure, el trasllat de les víctimes implica el transport d'aquestes. El mitjà de transport pot variar segons la distància del trasllat i les característiques de les fronteres. Quan el trasllat és a un país molt llunyà, el mitjà de transport és aeri. En canvi, quan aquest és a un país limítrof o proper, es poden utilitzar empreses de transport públic terrestre, automòbils particulars, motos, llanxes, canoes, etc. La responsabilitat de qui realitza el transport està relacionada al coneixement de la situació que afecta la persona transportada o a l'activitat que realitzarà en el lloc de destí. Per exemple, una empresa de viatges que estigui estretament relacionada a les xarxes de tràfic de persones, la quan s'encarrega de facilitar els tràmits

documentals de la víctima, i a més tria les escales que han de fer i els horaris de viatge amb menys probabilitat de control migratori.

C. ACOLLIDA O RECEPCIÓ

Primer de tot, s'ha de recalcar que en la redacció del Protocol s'utilitza el verb "acollir", però aquest no guarda relació amb la conducta delictiva que s'ha de sancionar, donat que l'acció que es considera delictiva en el tràfic de les persones és la "retenció". Aquest concepte fa referència al fet d'impedir que alguna cosa/persona surti, s'elimini o desaparegui. Deu anys més tard de la publicació del Protocol, l'Oficina de les Nacions Unides Contra la Droga i el Delicte (UNODC) detecta aquesta congruència i l'any 2010 publica la Llei Model contra el Tràfic de Persones, on proposa canviar la paraula "acollir" per "retenir".

Durant aquesta fase, la víctima arriba al lloc de destí, on tindrà el primer contacte amb els tractants que finalment s'encarregaran d'explotar-la. La persona que rep a una víctima amb finalitat d'exploració és un tractant que "rep" i a més serà un explotador si realitza l'acció material. És en aquest moment en el qual les víctimes s'adonen de l'activitat real que hauran de portar a terme, o l'engany en relació amb les condicions reals de treball que li han sigut promesos. Els tractants treuen a les víctimes qualssevol document que portin a sobre, deixant-les en una circumstància de màxima vulnerabilitat. En aquesta situació, les víctimes es troben totalment desprotegides i dependents dels tractants, els quals acostumen a recórrer a amenaces per assegurar el control sobre elles, arribant a ser privades de la seva llibertat de trànsit i comunicació, a més de maltractaments físics i psicològics.

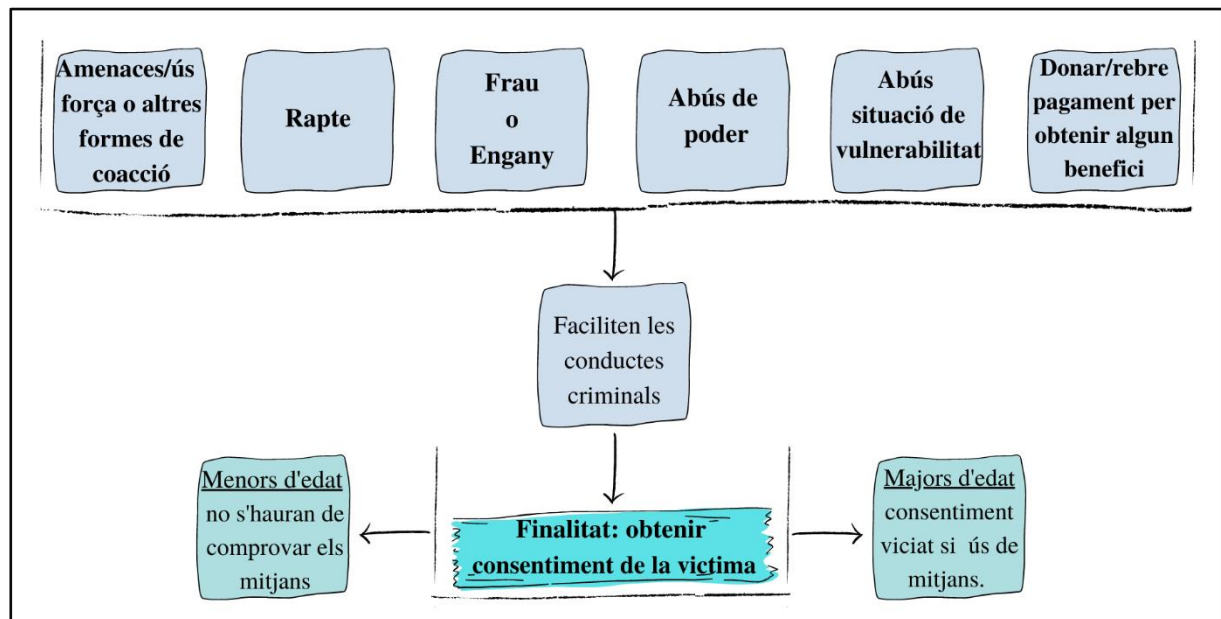
En el país de recepció les víctimes del tràfic de persones estan subjectes a l'esclavitud o formes anàlogues, a l'exploració sexual, exploració laboral i altres greus violacions dels seus drets humans, on també representen un delicte. No obstant això, el reconeixement de la seva condició de víctimes no sempre resulta clar en les lleis d'aquests països, a causa del fet que el seu ingrés o permanència il·legal les converteix en infractores de les lleis migratòries d'aquests Estats.

1.2.2. Els recursos o mecanismes utilitzats en el tràfic de persones (mitjans)

Els mecanismes apreciats en la Figura 4 són utilitzats per les i els tractants a l'hora de captar, transportar, acollir (retenir) o rebre la víctima. El Protocol de Palerm assenyala que la diferència entre el tràfic de persones majors d'edat i de menors de divuit anys recau en el fet que en el cas d'aquests últims no s'haurà de constatar els mitjans. De totes maneres, el Protocol també

assenyala que si la víctima ha donat el consentiment a tota forma d'exploració, no es tindrà en compte si s'ha apel·lat a qualssevol dels mecanismes que presentem a continuació. Per la seva elaboració, he agafat com a base, algunes de les aportacions del “Manual d'orientacions i eines per prevenir el tràfic de persones en la comunitat educativa” creat per la Comissió Nacional dels Drets Humans (CNDH) a la ciutat de Mèxic l'any 2019.

Figura 4: Mecanismes utilitzats en el Tràfic de persones

Font: elaboració pròpia Denisa (2022).

- **Amenaces/ús de la força o altres formes de coacció**

Les i els tractants poden fer ús de l'amenaça i altres formes de coacció, sobretot en la fase de retenció o recepció. Ho fan en aquell moment en el qual la víctima s'ha adonat que serà entregada per a ser explotada. Aquest mitjà també és molt utilitzat en la fase de captació. Això significa que des del principi s'opta per amenaçar la persona, sense tenir la necessitat d'utilitzar l'engany o l'abús de la vulnerabilitat que són més comuns en aquesta primera fase. Les amenaces poden ser des d'intimidacions psicològiques (no pagar-les, matar-les a elles/ells o als seus familiars, treure els fills) fins a aquelles que impliquen el dany físic (cops, agressions sexuals, encadenaments, mutilacions).

En el cas dels nens, les nenes i adolescents aquests són captats a través de les xarxes socials amb un engany: els tractants demanen fotos molt compromeses i posteriorment exigeixen anar a algun lloc a mantenir relacions sexuals o realitzar un vídeo pornogràfic. Tot això es fa sota

les amenaces de què publicaran les fotografies, i molts d'ells solen cedir perquè els seus familiars no s'assabentin.

Les persones que estan en situació de migració formen el grup que més amenaces reben. Se'ls intimida dient que seran denunciats a les autoritats migratòries per no tenir la documentació legal que els permeti la residència.

- **Rapte**

Fa referència a la privatització de la llibertat com a mitja per captar, traslladar, transportar, retenir o rebre a una persona amb finalitats d'explotació. En El Protocol que està redactat en anglès es fa servir la paraula *abduction* la qual pot significar “rapte”, “segrest” o “abducció”.

- **Frau o Engany**

Segons el Protocol aquests dos mecanismes són sinònims. L'engany és el mitjà més utilitat en la captació, primera part del procés quan s'intenta enganxar a la víctima. És quan el tractant li diu a la persona que aconseguirà un bon treball, amb un bon sou, fama o basta amb dir que tindrà una oportunitat millor que l'actual, i moltes cedeixen.

La forma d'engany més utilitzada pels tractants per captar dones amb fins d'explotació sexual és la seducció o l'enamorament.

- **Abús de poder**

Les accions abusives de poder acostumen a estar relacionades amb funcionaris o governants, però no només es presenten per part dels òrgans de l'Estat. Ens trobem amb altres figures de poder que porten a terme aquestes accions com per exemple els membres de la família, fent incís en els homes respecte dels altres familiars, sobretot quan són dones.

- **Abús d'una situació de vulnerabilitat**

La vulnerabilitat és un fenomen que està estretament lligat al tràfic de persones, ja que s'ha d'entendre com un factor de risc que fa que una persona sigui molt més susceptible a ser captada. En canvi, l'abús d'aquesta situació de vulnerabilitat és el mitjà per cometre el delictes, a més representa una característica innata de la gran majoria dels casos del tràfic de persones.

Els factors específics de vulnerabilitat (similars en diferents països d'origen i destí) dels que abusen els tractants són: l'edat (joves o edat avançada, però és menys comú); la situació jurídica/migratòria irregular; la pobresa; un estatus social precari; embaràs; malaltia i discapacitat (mental i física); el gènere (habitualment femení, però també transgènere); la sexualitat, les creences religioses i culturals; l'aïllament causat per la incapacitat de parlar l'idioma i falta de xarxes socials, la dependència d'algun membre de la família o del lloc de treball i l'abús de relacions emocionals/romàntiques. Alguns factors de vulnerabilitat van ser reconeguts com a preexistents o intrínsecs a la víctima com pot ser l'edat, la malaltia, el gènere i la pobresa. D'altres factors com l'aïllament, la dependència i l'estatus irregular, representen les vulnerabilitats que el tractant pot crear per maximitzar el control sobre les víctimes (UNODC, 2013).

- **Concessió de pagaments i beneficis per obtenir el consentiment d'una persona que té el control sobre l'altra.**

Aquest mitjà es refereix a l'ús dels diners o un altre benefici perquè un pare o un marit doni el seu consentiment per la captació, el trasllat, el transport, l'acollida o recepció d'un fill o una muller amb finalitats d'explotació.

1.2.3. Les finalitats del tràfic de persones

L'article 3 del Protocol de Palerm (2000) estableix que l'explotació és la finalitat del tràfic de persones. Menciona que "(...) inclourà, com a mínim, l'explotació de la prostitució aliena o altres formes d'explotació sexual, els treballs o serveis forçats, l'esclavitud o les pràctiques anàlogues a l'esclavitud, la servitud o extracció d'òrgans (...)".

Aquest instrument no estableix un llistat molt exhaustiu de les modalitats de l'explotació, no obstant s'assegura que aquestes conductes, com a mínim, hauran de ser incloses en les lleis que aproven els Estats internament. Aquesta és una obligació, i no una opció, d'acord amb l'article 5 numeral 1 del Protocol, el qual referència al fet que tots els Estats Membres estan obligats a adoptar mesures legislatives per tal de tipificar com a delictes les conductes esmentades més amunt, quan aquestes es portin a terme de forma intencionada.

Tal com s'ha remarcat abans, existeixen diferents manifestacions que estan vinculades a l'explotació. Encara que el tema central del treball és el tràfic de persones amb finalitats sexuals, abans de començar amb l'anàlisi més concreta, també es farà esment a les altres finalitats del

tràfic de persones per així tenir una mirada més àmplia. Seguint amb la categorització que fa l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (2009), la classificació és la següent:

L'explotació laboral s'encobreix amb l'oferta de millors oportunitats de vida en altres països o regions d'un mateix país, a més d'un suposat lloc de treball que assegura unes molt bones condicions. Quan la persona arriba al lloc de destí, s'adona que aquelles promeses no eren reals, quedant així sota la coacció i l'amenaça de ser denunciats per trobar-se en una situació irregular (indocumentats). Generalment, aquests treballs forçosos es donen en fàbriques, rajoleres, mines, treballs agrícoles, treball en alta mar i en serveis domèstics.

L'esclavitud i les seves pràctiques anàlogues es descobreixen en l'àmbit formal abolit en la majoria de les parts del món. Ara bé, en l'actualitat es continuen manifestant en diversos àmbits com per exemple, l'esclavitud en treballs domèstics, la mendicitat, els matrimonis forçats, i també hi ha alguns sectors econòmics que cal recalcar com l'agrari, el tèxtil, el miner, la construcció. Les persones són adquirides, utilitzades i després rebutges com a objectes substituïbles.

L'extracció d'òrgans de persones es refereix a l'extracció d'un o més dels seus òrgans, teixits o fluids a canvi d'una remuneració econòmica, aprofitant-se d'un estat de necessitat. També poden recórrer a l'engany o al segrest de les persones per després comerciar amb aquest trasplantament de forma il·legal. Cal destacar que cal incloure no sols l'extirpació i venda d'òrgans del cos humà, sinó també la col·laboració en el seu transport, importació o exportació i la seva conservació. A més, el cas d'extracció d'òrgans de nens amb el consentiment d'un progenitor o tutor per raons mèdiques o terapèutiques legítimes, no es considerarà com a explotació (Assemblea General de les Nacions Unides, 2000).

A aquesta classificació s'ha d'afegir una última tipologia, l'explotació sexual, però serà explicada amb més detalls en els següents apartats, començant per l'anàlisi i descripció del marc jurídic en relació amb aquest fenomen.

1.3. Diferencia entre el tràfic d'essers humans i el tràfic il·lícit de persones

Avui en dia la ciutadania, en general, continua confonent el “tràfic de persones” amb “tràfic il·lícit d'immigrants” o amb la “prostitució”¹⁶ i, per tant, s'acaben presentant com a sinònims sense ser-ho. Aquest fet es deu en gran part a la desinformació o la mala informació que s'ofereix des dels mitjans de comunicació, els fòrums especialitzats o inclòs en les nostres conversacions informals (García Cuesta, 2012). La traducció dels termes de l'anglès al castellà també han influït en aquesta confusió: el concepte de tràfic il·lícit és utilitzat en anglès com *smuggling of migrants*; el concepte *trata* (castellà)/ tràfic de persones o éssers humans (traducció al català) és utilitzat en anglès com *trafficking*.

Resulta molt important diferenciar els dos conceptes, ja que són delictes diferents que necessiten respostes judicials diferents, tant en els drets de la persona que ha sigut objecte d'un d'aquests delictes, com la pena que s'imposa als autors. S'ha de tenir en compte que aquestes dos figures delictives en moltes ocasions són complementaries¹⁷, però no sempre estan relacionades: el tràfic il·legal sovint pot derivar en tràfic de persones. Les condicions de vulnerabilitat¹⁸ en les quals es pot trobar una persona objecte del tràfic il·lícit, dona peu a què estigui molt més exposada a l'explotació i al tràfic de persones (Grup Interinstitucional de Coordinació contra el Tràfic de Persones, 2016).

La confusió de terminologia i de situacions implica que les víctimes del tràfic d'essers humans no siguin identificades com a tal, sinó com a immigrants en situació administrativa irregular. Els Estats tenen l'obligació d'identificar correctament les víctimes del tràfic de persones, amb l'objectiu de poder vetllar per l'accés a l'assistència, mitjans de protecció i solucions, incloent-hi els serveis de suport a la salut física i mental, la protecció de testimonis i reparació. Perquè aquesta identificació sigui efectiva, és necessari crear un marc que ho asseguri. No obstant, els

¹⁶ La interrelació entre el tràfic de persones i la prostitució s'abordarà en l'apartat “el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual”.

¹⁷ Exemple: quan una persona ha sigut introduïda de manera il·lícita en el país destinatari, l'autor del tràfic il·legal pot convertir-se en autor de tràfic de persones, quan aquest imposa una condició de servitud per deutes (practica similar a l'esclavitud). Una vegada acabat el trasllat, el traficant pot exigir a la persona que aboni un important suma de diners en concepte d'honoraris, i per fer-ho ha de treballar, viure i menjar en el lloc que aquest determini.

¹⁸ La persona que és objecte de tràfic il·lícit no posseeix la documentació de viatge o de residència, no coneix l'idioma del país on va ser introduïda de manera il·legal i a més, tampoc està segura de quins són els seus drets en el nou país.

Estats també tenen la obligació de protegir els drets humans dels migrants que es trobin dintre de la seva jurisdicció, independentment de la seva situació migratòria.

Abans de començar a exposar diferències entre els dos delictes, farem una definició sobre els conceptes següents, els quals s'han de tenir en compte i no confondre. Per les seves definicions s'ha consultat el *Glossari* de l'Organització Internacional per les Migracions (OIM)¹⁹ (2019).

Migració: és el desplaçament d'una persona d'un país a un altre. Aquesta pot ser regular o irregular, però no s'ha de confondre amb el tràfic il·lícit de migrants, una conducta criminal que es pot donar en el context de la migració.

Migració irregular: D'acord amb la OIM, no hi ha una definició que sigui acceptada a nivell universal sobre aquest concepte. Per tant, agafaré com a explicació les aportacions que ha fet aquest organisme. La defineix com el moviment de persones que es desplacen al marge de les normes o els acords internacionals els quals regulen l'entrada o la sortida del país d'origen, de trànsit o de destí. S'ha de tenir en compte que aquest fenomen es refereix tant als desplaçaments de persones indocumentades, com al número de migrants que en un moment donat es troben indocumentats.

Seguint a Vespe, Natale i Pappalardo (2017), quan es parla d'un migrant en situació irregular, aquest es pot trobar en alguna de les situacions següents:

- Entrada en el país de forma irregular, sigui amb documents falsos o sense travessar la frontera de manera oficial.
- Residència en el país de forma irregular, incomplint les condicions del visat o el permís de residència.
- Contractació laboral de forma irregular, tenint el dret a residir en el país, però no té el permís de treball.

La irregularitat es refereix a la situació en la qual es troba la persona en un moment donat o en un període de temps determinat, no a la mateixa persona. Els migrants poden entrar i sortir de la irregularitat amb les modificacions de les lleis i les polítiques.

Tràfic il·lícit de migrants: aquest concepte es troba definit en l'article 3 del Protocol contra el Tràfic Il·lícit de migrants per Terra, Mar i Aire establert en la Convenció de les Nacions Unides

¹⁹ D'aquí endavant OIM.

contra la Delinqüència Organitzada Transnacional (Convenció de Palerm). Defineix el tràfic il·lícit de migrants²⁰ com "la facilitació de l'entrada il·legal d'una persona en un Estat part del qual aquesta persona no sigui nacional o resident permanent, amb la finalitat d'obtenir, directament o indirectament, un benefici financer o un altre benefici d'ordre material".

Per tant, aquest fenomen es basa en l'obtenció d'un benefici (econòmic o material) per part d'una persona, la qual facilita l'entrada irregular d'un no nacional ni resident permanent en el territori d'un Estat. A més, és molt important destacar que aquest Protocol limita l'àmbit d'aplicació i estableix dos requisits. Per una banda, la conducta ha de tenir caràcter transnacional, i, per altra banda, ha d'implicar la participació d'un grup delictiu organitzat (art. 4). Sempre hi ha un encreuament de fronteres on el migrant estableix contacte directe i voluntari amb el traficant, és a dir, la relació és consentida. L'immigrant accepta pagar al tractant perquè aquest organitzi i faciliti la seva entrada il·legal en un país. L'objectiu del tractant no és explotar a l'immigrant una vegada arriba al destí, sinó rebre el benefici econòmic. Per tant, la relació entre traficant i migrant acaba quan aquest últim arriba al destí, sent el diner un factor intrínsec en el trasllat. En aquest cas, parlem d'un delictes contra l'Estat, l'entrada il·legal de persones, afectant majoritàriament a homes.

Tràfic de persones: es troba definit en l'article 3 Protocol contra el Tràfic de Persones, especialment de dones i nens (Protocol de Palerm) establert en la Convenció de les Nacions Unides contra la Delinqüència Organitzada Transnacional (Convenció de Palerm). Aquest fenomen es pot donar dintre de les fronteres d'un mateix país (intern) o fora del país d'origen (internacional), per tant, no es requereix que hi hagi un encreuament entre fronteres de països diferents. El factor comú del tràfic de persones és l'ús de mitjans com l'engany, amenaces o l'abús de situacions de vulnerabilitat, provocant així una restricció del moviment i la posterior explotació, per tant, el consentiment no és vàlid. La relació entre el tractant i la víctima no acaba quan aquesta arriba al lloc de destí, sinó que és més prolongada en el temps, ja que és el moment en el qual s'inicia o continua la seva explotació. El tràfic de persones és un delictes contra la dignitat i els drets humans, per tant, representa un delictes individual contra la persona. Aquest afecta especialment a dones, nens i nenes, i en menor grau a les víctimes

²⁰ Denominat en anglès *smuggling of migrants* és a dir, contraban de migrants

Tenint en compte les definicions dels dos fenòmens, a continuació exposaré els 3 aspectes importants que es poden reconèixer en aquesta diferenciació d'acord amb la identificació feta per UNODC (2009).

- **Transnacionalitat.** En el cas del tràfic il·lícit és necessari que la víctima sigui traslladada a un país diferent, en canvi, en el cas del tràfic de persones el desplaçament es pot donar dintre del mateix país o entre països diferents.
- **Consentiment.** En el cas del tràfic il·lícit les persones donen el seu consentiment, encara que el trasllat s'acostuma a fer en unes condicions molt perilloses (camions frigorífics, embarcament poc segurs, etc.). Les víctimes del tràfic de persones o bé no donen el consentiment (rapte), i si ho donen en un principi, aquest perd valor i no es considera com a tal per la coacció, l'engany o l'abús.
- **Explotació.** El delicte del tràfic il·lícit acaba quan l'immigrant arriba al país de destí, per contra, el delicte del tràfic de persones implica una explotació constant de les víctimes una vegada arriben al lloc de destí.

Per Reina (2019) també existeixen una sèrie d'aspectes addicionals que són importants a l'hora de discernir els dos fenòmens.

- **Font del benefici.** En el cas del delicte de tràfic il·lícit de migrants, el pagament per fer el trasllat es realitza per atalentat, abans que es produeixi el servei. En el cas del tràfic de persones, la transacció econòmica no es materialitza abans del viatge, sinó que els tractants generen un deute que constitueix un element clau en la retenció, coacció i explotació de la víctima.
- **Regularitat del trasllat.** En el cas de les víctimes del tràfic il·lícit la migració és irregular, ja sigui perquè no tenen la documentació per travessar les fronteres internacionals, o perquè la que tenen és falsa. En el cas de les víctimes del tràfic de persones, l'encreuament de fronteres pot ser tant legal com il·legal. Segons OIM (2018) la majoria de les víctimes entren en un país de manera oficial, amb la documentació necessària (vises, passaport).
- **Restriccions del moviment.** Quan parlem de les víctimes del tràfic il·lícit, generalment, no tenen cap restricció en els seus moviments una vegada han arribat al país de destí.

Tot i això, abans d'iniciar el viatge sí que es poden produir situacions de retenció forçosa o restriccions de moviment. En el cas de les víctimes del tràfic de persones, la retenció es produeix abans del viatge, però el control dels moviments i la vigilància continuen en el punt de destí per tal d'assegurar l'explotació.

- **Ben jurídic protegit.** En el tràfic il·lícit de migrants, el ben jurídic que es protegeix és la defensa dels interessos de l'Estat en controlar els fluxos migratoris i els límits de les seves fronteres. Es produeix un delicte contra l'Estat receptor i contra les lleis migratòries. En el cas de tràfic d'aquesta atempta contra la vida, la llibertat, la dignitat, la integritat i la seguretat. El ben jurídic protegit és la dignitat i la llibertat del subjecte.

Taula 1: Comparació entre el delicte de tràfic de persones y el delicte de tràfic il·lícit de migrants.

ELEMENTS	TRÀFIC DE PERSONES	TRÀFIC IL·LÍCIT
Transnacionalitat	No és necessari	Imprescindible
Consentiment	No vàlid. Viciat pels mitjans	Vàlid
Explotació	Si	No
Font del benefici	Explotació. El deute al qual se sotmet la persones.	Econòmics. Diner obtingut per fer el trasllat (un servei)
Regularitat del trasllat	Regular o Irregular	Irregular
Restriccions del moviment.	Si en lloc de destí.	No en el lloc de destí.
Ben jurídic protegit	Delicte contra la persona	Delicte contra l'Estat receptor

Font: elaboració pròpia a partir de l'aportació de UNODC (2009) i Reina (2019).

2. MARC JURÍDIC

Una vegada determinat conceptualment el tràfic de persones, abordarem el marc legislatiu que s'aplica a Espanya en relació amb el tràfic d'éssers humans. Abans de fer-ho, presentarem els Tractats Internacionals signats i ratificats per Espanya, i després afegits al Bolletí Oficial Espanyol (BOE). D'aquesta manera, podrem conèixer quin és el punt de partida del nostre Estat pel que fa a la regulació interna del tràfic de persones. Tal com veurem, hi ha tants instruments que tracten el tràfic de persones en tota la seva complexitat, com aquells instruments que en algun article fa esment a un aspecte concret del fenomen, a un grup especialment vulnerable o a una manifestació en particular.

Cal assenyalar que es presentarà aquella legislació que s'ha elaborat a partir del segle XXI, és a dir, a partir de l'any 2000. En apartats anteriors, s'ha fet una conceptualització del que és el tràfic de persones, el qual sorgeix de l'evolució dels instruments internacionals que tenien com a objecte un fenomen tan antic com l'esclavitud. Aquests antecedents legislatius en permeten emmarcar millor la regulació actual.

2.1. Legislació a nivell internacional

2.1.1. El pla universal

A. La Convenció de les Nacions Unides contra la Delinqüència Organitzada Transnacional del 2000 (Convenció de Palerm).

Va ser ratificada per Espanya el 21 de febrer de 2002 i es va publicar en el BOE número 233, de 29 de setembre de 2003.

La Convenció de Palerm té com a objectiu fonamental promoure la cooperació per prevenir i combatre de manera molt més eficaç la delinqüència organitzada (art.1). Aquest fa una delimitació conceptual clara sobre el que s'ha d'entendre per “delictes transnacionals²¹” i per

²¹ En l'article 3.2. de la Convenció s'entén com a delicte transnacional aquell que es comet en més d'un Estat, però també quan té lloc en un sol àmbit nacional però la seva preparació, planificació, direcció i control es realitza en un altre, o bé quan es realitza en un sol Estat. és necessari que hi intervingui un grup

“grup delictiu organitzat²²”, entre d’altres (art.2). A més, estableix que s’aplicarà a la prevenció, la investigació i la criminalització dels delictes de participació en un grup delictiu organitzat, el blanqueig, la corrupció, l’obstrucció de la justícia i els delictes que tinguin una pena de privació de llibertat màxima o com a mínim quatre anys, i que a més hi hagi un caràcter transnacional i participi un grup delictiu organitzat. Un altre aspecte rellevant és el principi d’igualtat sobirana i integritat dels Estats, però també la no-intervenció en els assumptes interns d’altres Estats. La Convenció de Palerm dona competència als Estats Part a penalitzar els delictes que hem esmentat més a dalt, i estableix les mesures legislatives oportunes i les sancions adequades a la gravetat de cada cas.

B. El Protocol per a prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens del 2000 (Protocol de Palerm).

Va ser ratificat per Espanya el 21 de febrer del 2002 i publicat en el BOE número 296, l’11 de desembre de 2003.

Va ser el primer instrument universal destinat a prevenir i reprimir el tràfic de persones, dones i nens especialment, però també sancionar els tractants i protegir les víctimes del delicte. També fixa la base sobre la qual s’han assentat i desenvolupat les polítiques i estratègies posteriors, representat el punt de referència per a altres instruments de caràcter regional. El seu enfocament està centrat en les víctimes i en la protecció dels seus drets humans, partint de tres eixos d’actuació: la protecció de les víctimes, la persecució del delicte i la prevenció d’aquest.

L’objectiu principal del Protocol de Palerm és la prevenció i lluita contra el tràfic de persones, especialment de dones, nens i nenes, protegir i oferir ajuda a les víctimes, respectant sempre els drets humans, i a més motivar la cooperació entre els Estats Part (art.2). Recordem que fa una delimitació conceptual sobre el tràfic de persones, establint així una primera definició on s’identifiquen els tres elements característics del fenomen, com és la conducta, els mitjans i la finalitat de l’explotació, però també tracta l’assumpte del consentiment i el cas de les víctimes menors d’edat (art.3). El Protocol de Palerm s’aplicarà a la prevenció, investigació i penalització dels delictes transnacionals en els quals participen grups delictius organitzats, com pot ser la temptativa, ser còmplice i participar en l’organització o direcció del tràfic de persones. En

²² En l’article 2.a) de la Convenció s’entén coma a grup delictiu organitzat un grup estructurat de tres o més persones que existeixi durant un cert temps i que actuï concertadament amb el propòsit de cometre un o més delictes greus o delictes tipificats conformement a la present Convenció amb la intenció d’obtenir, directament o indirectament, un benefici econòmic o un altre benefici d’ordre material

relació amb les víctimes, estableix quina serà l'assistència, la protecció, el règim aplicable en l'Estat receptor, i la repatriació d'aquestes. També es destaquen les següents mesures:

- **De prevenció:** a través d'un estímul de polítiques, accions de difusió o activitats educatives i culturals.
- **D'intercanvi d'informació** entre els Estats, relativa a documents de viatges, mètodes utilitzats per les organitzacions delictives, però també parla sobre la capacitat dels funcionaris.
- **Mesures frontereres:** més controls en les fronteres, reforçar la comunicació entre els organismes de control en les fronteres, etc.
- **Seguretat i control dels documents,** per evitar falsificacions.

La Convenció de les Nacions Unides contra la Delinqüència Organitzada Transnacional i el Protocol per a prevenir, reprimir i sancionar el tràfic de persones, especialment dones i nens del 2000 constitueixen el text normatiu base de la lluita a nivell internacional contra el tràfic d'éssers humans. Aquest primer es refereix a la delinqüència organitzada en general, i el protocol se centren en una de les diverses activitats més típiques de la delinqüència organitzada, el tràfic de persones, especialment dones i nens.

2.1.2. Pla regional

2.1.2.1. Consell europeu

A. El Conveni del Consell d'Europa sobre la Lluita contra el Tràfic d'Éssers humans del 2005 (Conveni de Varsòvia).

Va ser ratificat per Espanya el 2 d'abril de 2009 i publicat en el BOE número 219, el 10 de setembre de 2009.

Davant la carència d'un enfocament de drets humans entorn del delicte de tràfic de persones, va haver-hi una reacció per part de la comunitat internacional, abordant de forma més ampla i complexa el fenomen. En el Protocol de Palerm hi havia una menor incidència perquè fa la protecció de les víctimes, sobretot de la seva privacitat i intimitat. El Conveni de Varsòvia regula en major profunditat el crim, i a més incorpora una visió molt més centrada en els drets humans de les víctimes, i la necessitat de protecció d'aquestes. Pretén millorar les pràctiques, les normes i els procediments de lluita i prevenció contra el tràfic d'éssers humans.

L'objectiu principal és prevenir i combatre el tràfic d'éssers humans garantint la igualtat entre homes i dones, protegir els drets humans de les víctimes, crear un marc complet de protecció i assistència a aquestes i als testimonis, a més de fomentar la cooperació nacional i internacional en el camp de la lluita contra el tràfic de persones (art. 1). De la mateixa manera que l'anterior instrument, fa una delimitació conceptual establint una definició del fenomen en l'article 4.

L'expressió *tràfic d'éssers humans* designa la contractació, el transport, el trasllat, l'allotjament o l'acolliment de persones mitjançant amenaces de recórrer a la força, recurs a la força o qualsevol altra forma d'obligació, mitjançant rapte, frau, engany, abús d'autoritat o d'una situació de vulnerabilitat o mitjançant l'oferta o l'acceptació de pagaments o avantatges per a obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra amb finalitats d'explotació. L'explotació inclourà, com a mínim, l'explotació de la prostitució aliena o bé altres formes d'explotació sexual, el treball o els serveis forçats, l'esclavitud pràctiques similars a l'esclavitud, la servitud o l'extracció d'òrgans.

Es pot observar com la definició que ens ofereix el Conveni de Varsòvia és molt similar a aquella que es contempla en el Protocol de Palerm. S'identifiquen tres elements que caracteritzen el tràfic de persones com la conducta, els mitjans i la finalitat de l'explotació, a més aborden l'assumpte del consentiment en general i en el cas dels menors d'edat. La novetat que ens incorpora aquest instrument és la regulació de l'àmbit d'aplicació, el qual comprèn totes les formes de tràfic de persones, sigui nacional o transnacional, vinculades o no amb el crim organitzat (art.2); a totes les víctimes del tràfic sense discriminar per raó de sexe, raça, color, idioma, religió, ideologies, etc. (art.3); i a totes les formes d'explotació (sexual, treball o serveis forçats, esclavitud, servitud i extracció d'òrgans).

Una altra novetat respecte a la incriminació de conductes és l'obligació de tipificar com a delictes una conducta que no havia sigut abordada en cap instrument anterior. A més de les que ja estan previstes en el Protocol de Palerm (temptativa, ser còmplice i participar en l'organització o direcció del tràfic de persones), afegeix la retenció, sostracció o destrucció d'un document de viatge o d'identitat d'una persona, l'ús de serveis que són objecte de l'explotació, tenint constància que la persona és víctima de tràfic de persones, és a dir, es pretén sancionar tant els tractants, com els clients i empresaris. Quant a les mesures que estableix, aquesta fan referència a les persones en general (Cap. II), però hi ha d'altres que fan especial incís en les víctimes menors d'edat (Cap III).

- **Mesures aplicables a totes les persones**
 - **Preventives:** mesures per desincentivar la demanda, de control de fronteres i de documents, reforçar mesures legals, administratives, educatives, socials i culturals.
 - **De protecció de les víctimes:** atendre en els diferents àmbits de la seva vida, des de la protecció de la seva vida privada i la seva identitat, a l'assistència mèdica, jurídica i social.
 - **Període de recuperació i reflexió de la víctima:** és essencial que la víctima pugui escapar de la influència dels tractants i poder decidir lliurement la possibilitat de cooperar amb les autoritats en la investigació del delictes.
 - **Cooperació i informació:** diu que no s'ha de limitar únicament a una cooperació entre els estats, sinó que s'ha de buscar una cooperació amb la societat civil i les organitzacions no governamentals.
- **Mesures aplicables als menors d'edat.** A més de les que s'esmenten més a dalt, el Conveni afegeix unes altres:
 - **D'identificació de les víctimes:** mecanismes per establir la identitat i nacionalitat del menor; si l'edat de la víctima no se sap amb certesa, però hi ha motius per creure que és menor d'edat, se li considerarà menor i se li adjudicaran mesures especials de protecció fins a verificar els anys; menors no acompanyats tindran assignat un tutor legal que els representin i actuïn en el seu interès superior.
 - **Protecció de la vida privada:** les dades de caràcter personal relatives a les víctimes seran restringides; garantir que la identitat no es faci pública en els mitjans de comunicació o per un altre via. Excepció: quan s'intenti localitzar els membres de la seva família (sempre interès superior del menor).
 - **Assistència: a nivell físic, psicològic i social** (llar segura, assistència mèdica d'urgència, intèrpret, informació respecte a la llei, accés a l'educació, etc.).

Per primera vegada, un instrument incorpora un mecanisme de seguiment de compliment. Crea el Grup d'Experts sobre La Lluita contra el Tràfic d'Éssers Humans (GRETA) que avalua el grau de compliment del Conveni per part dels Estats. Està integrat per un màxim de 15 experts

independent i imparcials, escollits pel seu prestigi i competència en temes de drets humans, assistència i protecció de víctimes i la lluita contra el tràfic de persones, o bé, per experiència professional en altres camps que estableix la Convenció. L'any 2013, GRETA va realitzar el Primer Informe sobre Espanya²³ el qual se centrava en recomanacions i surgències sobre l'assistència i protecció de les víctimes. En termes generals, es reconeix els esforços que el país ha anat desenvolupat en els últims anys en la lluita contra el fenomen, posant èmfasis en l'adopció de mesures per lluitar contra el tràfic de dones amb finalitats d'explotació sexual. Tanmateix, s'aconsella posar en marxa polítiques d'accions que compreguin també les altres formes de tràfic de persones (explotació laboral, mendicitat, comissió d'actes delictius, extracció d'òrgans, entre d'altres) i seguir un enfocament integral de drets humans i que estigui enfocat en les necessitats d'assistència i protecció de les víctimes, tant dones com homes, nens i nenes.

2.1.2.2. Unió europea

A. Directiva 2011/36/UE del Parlament i del Consell, de 5 abril de 2011, relativa a la prevenció i lluita contra el tràfic d'éssers humans i a la protecció de les víctimes.

La Directiva 2011/36/UE es basa en El Conveni del Consell d'Europa sobre la Lluita contra el Tràfic d'Éssers humans del 2005 (Conveni de Varsòvia), i segueix el mateix enfocament integral, global i respecte dels drets humans. Aquesta Directiva s'encarrega d'abandonar definitivament la perspectiva penal del tràfic de persones. Segons l'estudi *Tràfic de dones amb fins d'explotació sexual en Espanya*, elaborat per la Federació de Dones Progressistes l'any 2018, la Directiva situa en el centre de la problemàtica l'opció d'abordar el tema des d'una perspectiva “*victimocèntrica*”, és a dir, per sobre de qualsevol qüestió criminal, ha de prevaldre la protecció de les víctimes i la prevenció i lluita contra el tràfic de persones. La importància de l'instrument és que obligava els Estats a incorporar les disposicions a la legislació nacional en un període de temps determinat, i posteriorment emetre un informe a la Comissió.

El tràfic de persones és considerat com una infracció greu dels drets humans, i per això, la Directiva té com a objectiu establir normes mínimes relatives a la definició de les infraccions penals, de les disposicions legals, reglamentàries i administratives, i les sancions en l'àmbit del

²³ Informe disponible a:

<https://www.bienestaryproteccioninfantil.es/imagenes/tablaContenidos03SubSec/greta2013.pdf>

tràfic d'éssers humans, tot i que també busca millorar la prevenció del delictes així com la protecció de les víctimes (art.1.). Aquesta Directiva vetlla per la llibertat i la dignitat de l'ésser humà en el context de la desigualtat econòmica, social o interpersonal. Es pot observar una delimitació conceptual, establint així la definició del tràfic de persones entès com:

La captació, el transport, el trasllat, l'acollida o la recepció de persones, inclòs l'intercanvi o la transferència de control sobre aquestes persones, mitjançant l'amenaça o altres formes de coacció, el rapte, el frau, l'engany, l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat, o mitjançant l'entrega o recepció de pagaments per aconseguir el consentiment d'una persona que posseeixi el control sobre una altra persona, amb la finalitat d'explotar-la (art.2.1.).

Aquesta definició és similar a aquella que ens aporten altres instruments internacionals, amb petites diferències que podem apreciar en alguns dels termes utilitzats com pot ser "intercanvi i transferència". La directiva identifica els tres elements que caracteritzen el tràfic de persones com la conducta, els mitjans i la finalitat de l'explotació, a més aborden l'assumpte del consentiment en general i en el cas dels menors d'edat. Seguint el Conveni de Varsòvia, no exigeix que el tràfic sigui internacional, i, per tant, la situació administrativa de la víctima no configura el tràfic de persones. Les novetats que ens aporta en relació amb anteriors instruments de la UE estan relacionades amb:

- **Punibilitat:** s'estableix una privació de llibertat amb una duració mínima de cinc anys per la comissió del delictes (art.4.1.) i una sanció màxima de deu anys quan hi ha circumstàncies agreujants (art.4.2.). Aquestes són: la participació d'una organització delictiva, posar en perill de forma deliberada o per negligència la vida de la víctima, utilitzar la violència o fer mal a la víctima de forma greu, participació d'un funcionari públic en l'exercici de les seves funcions.
- **Les finalitats:** hi ha un major nombre de formes d'explotació, a més de les que ja s'han recollit en els instruments anteriors. Afegeix l'explotació per a dur a terme activitats delictives o extracció d'òrgans (art. 2.3.). Representa un llistat obert que permet als Estats Membres incloure en la tipificació penal altres tipologies d'explotació.
- **La protecció i assistència a les víctimes del tràfic de persones:** aquestes mesures parteixen de la necessitat de rebre un tracte adaptat a les seves circumstàncies individuals durant les investigacions i actuacions judicials. Haurà de ser garantida des del moment en el qual hi ha indicis de condició de víctima, durant i després del

procediment penal, per un període adequat a les necessitats de la persona. En determinades circumstàncies existeix la possibilitat d'oferir el permís de residència per a les víctimes, el qual es configura com un incentiu perquè cooperin amb les autoritats competents en la persecució del delicte. També es preveu el principi de no imposició de sancions a les víctimes del tràfic de persones, en el cas que hagin sigut obligades a cometre alguna activitat delictiva.

Per posar fi al tràfic d'éssers humans, la Directiva estableix una doble coordinació: per una banda, insta els Estats membres que coordinin els seus recursos i institucions i aquests amb la societat civil, amb especial esment a les ONG, per a una actuació conjunta i eficaç; per altra banda, és conscient que no és suficient l'actuació conjunta dels estats membres de la Unió Europea, si aquesta no va acompanyada de la coordinació i cooperació amb els països dels quals es proveeix, en general, les víctimes.

B. La Directiva 2012/29/UE del Parlament i del Consell, de 25 d'octubre de 2012, per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes.

La Directiva 2012/29 constitueix l'últim referent normatiu que s'ha adoptat en matèria de protecció a les víctimes de delictes en la Unió Europea. L'establiment d'aquest estàndard mínim, no significa que els Estats part no puguin ampliarà la seva legislació, proporcionant així un nivell més elevat de protecció en els seus territoris. Per tant, es tracta d'establir un marc de referència al qual pugui acollir-se qualsevol persona que hagi estat víctima d'un delicte en qualsevol Estat de la Unió Europea, amb independència de quina sigui la seva nacionalitat i amb independència del lloc on la víctima tingui la seva residència. L'objectiu fonamental és garantir que les víctimes de delictes rebin informació, suport i la protecció adequada i que puguin participar en els processos penals (art.1.). De la mateixa manera que les anteriors eines, és coherent amb els drets rellevants, com el dret a la dignitat, a la vida, a la integritat física, i mental, a la llibertat i a la seguretat, al respecte a la vida privada i familiar de totes les persones, entre d'altres.

No obstant això, tot i que en el primer plànol es fa esment a la protecció de les víctimes, aquesta eina també defineix el concepte d'infractor, oferint una àmplia delimitació conceptual, però no només dels que han sigut condemnats per una infracció penal, sinó també d'aquells que són sospitós o inculpat, abans que s'hagi reconegut la seva culpabilitat o s'hagi pronunciat la

condemna (nr.12 de la Directiva.). Aquesta objecció apareix només en l'exposició dels motius de la Directiva (1-72) i no en la seva part dispositiva (capítols i articles), però, així i tot, continua sent una novetat molt important que posa de manifest un enfocament encara molt més coherent en relació amb la protecció dels drets humans, el qual també ho és amb la protecció dels drets dels ciutadans de la UE, recollits en "L'Informe sobre la Ciutadania de la Unió 2010: L'eliminació dels obstacles als drets dels ciutadans de la Unió.". El que ens indica aquest fet, és que tant l'agressor com la víctima són ciutadans de la Unió i en l'Informe és incloent mesures per millorar la situació dels dos.

L'àmbit d'aplicació de la Directiva compren:

- La víctima directa: la persona física que ha patit un perjudici, sobretot lesions físiques o mentals, també emocionals o econòmics, que ha causat directament l'infractor (art.2.1. a), i)).
- La víctima indirecta: la novetat recau en aquest punt. Són els familiars d'una persona que ha mort a causa directa d'un delictes i a conseqüència d'això la família ha patit un mal o perjudici. (art.2.1. a) ii)). Es consideren familiars, el cònjuge, la persona que conviu amb la víctima de manera estable i continua; els familiars en línia directa com germans i germanes i les persones que cuiden les víctimes (2.1. b)).

Tot i aquesta definició amplia de concepte de víctima, la Directiva deixa en mans dels Estats membres la competència per limitar o ampliar el nombre de familiars que es poden acollir als drets que es preveuen, segons les circumstàncies de cada cas, i, per tant, no obliga a considerar que tots els familiars puguin acollir-se a la protecció en qualitat de víctima indirecta (art.2.2.).

La Directiva també fa referència a algunes víctimes que han de ser especialment tingudes en compte, com les víctimes de terrorisme, delinqüència organitzada, tràfic de persones, violència de gènere, violència en les relacions personals, violència o explotació sexual i delictes per motius d'odi, les víctimes amb discapacitat i especialment les víctimes menors d'edat (art.22.3.).

El contingut bàsic de la Directiva s'estructura entorn de tres blocs de drets que es recullen d'una forma més sistematitzada i es reconeixen d'una manera molt més clara que fins ara:

- **Dreta a la informació i suport a les víctimes amb avaluació individual d'acord de les seves necessitats (cap. II):** dret a entendre i a ser entesa, des del primer moment i en el context del procés penal (art.3.); dret a rebre informació des del primer contacte

amb una autoritat competent, pel que fa al tipus de suport i de qui ho podran obtenir, manera i condicions per obtenir assessorament jurídic, indemnitzacions, traducció i interpretació, entre d'altres (art.4.); drets a les víctimes quan aquestes interposen una denúncia, com poder denunciar en una llengua comprensible i la recepció d'una declaració per escrit traduïda gratuïtament (art. 5.); el dret de les víctimes a rebre informació sobre la seva causa, aspectes que tenen a veure amb la data i lloc de celebració del judici, amb la naturalesa dels càrrecs presentats contra l'infractor o amb la decisió de no processar a l'infractor (art.6.).

- **Dret a la participació de les víctimes en el procés penal i en els serveis de justícia reparadora (cap. III):** dret a ser sentida i a facilitar elements de prova de conformitat amb les normes de procediment nacionals (art. 10); sol·licitar que es revisi la decisió de l'autoritat competent de no continuar amb el processament de l'infractor (art.11.); dret a la justícia reparadora on es permet tant a la víctima com a l'infractor participar activament, si donen el seu consentiment, en la solució dels problemes resultants de la infracció penal amb l'ajuda d'un tercer imparcial (art.12.); dret a justícia gratuïta, quan aquestes tinguin l'estatut de part en el procés penal (art. 13), dret al reemborsament de les despeses a conseqüència de la seva participació activa en els processos penals (art. 14), dret a la devolució sense demora dels béns que els hagin estat confiscats durant el procés penal (art.15.); dret a obtenir en el curs del procés penal una decisió sobre la indemnització per part de l'infractor, tret que el dret nacional prevegi l'adopció d'aquesta decisió en un altre procediment judicial (art. 16); drets en relació amb les víctimes que resideixen en un Estat membre diferent d'aquell en el qual es va cometre la infracció penal, com és la immediata en els diferents processos (art. 17)
- **Dret a la protecció de les víctimes amb avaluació individual amb l'objectiu de poder determinar les seves necessitats (cap. IV):** la protecció s'estén als familiars de les víctimes, fent referència expressament els riscos als quals s'enfronten les víctimes (art. 18), s'ha de prestar pels Estats no només durant el desenvolupament del procés, sinó també durant les recerques penals (art. 20); dret a evitar el contacte entre la víctima i l'infractor (art. 19); el dret a prestar declaració sense dilacions injustificades i el dret a la protecció de la intimitat de les víctimes (art. 21); protecció major a les víctimes amb necessitats especials i menors d'edat (art 23 i 24 respectivament).

La Directiva 2012/29 estableix un catàleg de drets molt extens i ofereix a les víctimes una major protecció. La novetat és que passa de l'enfocament de protecció de les víctimes des de l'àmbit

de la cooperació intergovernamental a l'àmbit de la integració d'aquestes. És un instrument jurídic més compromès i assegurador, el qual s'adequa molt més a la realitat d'avui dia. Presenta un àmbit d'aplicació molt més extens que els instruments anteriors, i a més atorga a les víctimes de delictes una major protecció més integral i sensibilitzador en la societat, ja que obliga als estats Part a l'aplicació de la Directiva i en un màxim de dos anys emetre el primer informe que demostrï el grau d'implicació.

2.2. Legislació nacional

La legislació d'Espanya sobre la lluita contra el tràfic d'éssers humans com a delicte està vinculada a tots els instruments reguladors transnacionals que hem anat analitzant fins ara. Des de l'any 2009 s'han anat realitzant diverses reformes legislatives que han adequat el nostre ordenament jurídic a les obligacions que s'estableixen els Protocols, Convenis, Tractats i Directives internacionals.

Espanya té l'obligació a incloure les directives que s'aproven en el marc de la UE al seu ordenament jurídic, en el termini que aquestes estableixin. Com veurem a continuació, no hi ha una llei específica que abordi el tràfic de persones, sinó que aquest delicte està prohibit, perseguit i penalitzat i les víctimes estan protegides, de forma indirecta a través de diversos textos legals. Cal destacar que el marc legal estatal s'ha vist modificat en diverses ocasions, a mesura que s'anaven incorporant els convenis i tractats internacionals.

A. Codi penal

En relació amb l'àmbit de la persecució del delicte, el Codi Penal (CP) ha patit diferents reformes entre els anys 2010 i 2015, configurant així el delicte del tràfic de persones en el nostre país. En un principi, el CP tipificava el delicte de tràfic de persones i el tràfic il·lícit de manera conjunta en el seu article 318bis anomenat "Títol XV bis, Delictes dels drets dels ciutadans estrangers". Tot i coneixent la diferència que hi ha entre els dos fenòmens, els mateixos articles decideix recollir-los junts, fet que comporta a la confusió. A més, donava a entendre que només les dones extracomunitàries en situació irregular podien ser víctimes del delicte, ja que era necessari un encreuament de fronteres, però si ets d'un estat membre, es considera que pots travessar de manera lliure i legal. En l'apartat número 3 de l'article agrupen els mitjans il·lícits els quals coincideixen amb aquells del fenomen del tràfic de persones (intimidació, l'engany, etc.). Això dona lloc a que dues conductes diferents es castigui i penalitzin com un mateix, i en conseqüència l'atenció a la víctima no sigui la més idònia.

Reforma 1à la Llei Orgànica 5/2010: es deu a la Sentència del Tribunal de les Comunitats Europees de la Comissió contra Espanya, que estableix una carència d'adequació de la normativa. Modifica l'article 318bis, establint que l'aplicació del mateix tractament penal als dos delictes resulta inadequat, tenint en compte les grans diferències que hi ha entre els dos fenòmens.

Aquest fet ha provocat que per primer cop es reguli de forma autònoma el delicte del tràfic de persones, afegint així l'article 177bis anomenat "Títol VII bis, Del Tràfic d'éssers humans" i que regula aquest delicte. Amb la regulació anterior, sorgien molts conflictes d'interpretació, confonent així els delictes d'immigració il·legal i el tràfic d'éssers humans, els quals ja hem comentat que tenen aspectes en comú, però són diferents. En aquesta nova redacció es modifica que per la comissió del delicte no sigui necessària el traspàs de fronteres entre estats i s'aplicarà a totes les persones, independent del seu origen nacional o la seva situació administrativa. A més imposa una pena privativa de llibertat de cinc a vuit anys de presó. Per acabar, es destaca la no rellevància del consentiment de la víctima, ja que aquest és viciat.

Reforma 2à la Llei Orgànica 1/2015: hi ha una obligació d'adoptar i adaptar la Directiva 2011/36/UE, la qual provoca la necessitat de reformar l'article 177bis del CP, perquè aquesta es pugui aplicar a l'ordenament jurídic espanyol. Les modificacions giren entorn la regulació del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual. Fa una delimitació conceptual, establint una definició del delicte:

"Serà castigat amb la pena de cinc a vuit anys de presó com a reu de tràfic d'éssers humans el que, sigui en territori espanyol, sigui des d'Espanya, en trànsit o amb destinació a ella, emprant violència, intimidació o engany, o abusant d'una situació de superioritat o de necessitat o de vulnerabilitat de la víctima nacional o estrangera, o mitjançant el lliurament o recepció de pagaments o beneficis per a aconseguir el consentiment de la persona que posseís el control sobre la víctima, la captés, transportés, traslladés, acollís, o rebés, inclòs l'intercanvi o transferència de control sobre aquestes persones, amb qualsevol de les finalitats següents:

- a) La imposició de treball o de serveis forçats, l'esclavitud o pràctiques similars a l'esclavitud,
- b) a la servitud o a la mendicitat.
- c) L'explotació sexual, incloent-hi la pornografia.
- d) L'explotació per a executar activitats delictives.

- e) L'extracció dels seus òrgans corporals.
- f) La celebració de matrimonis forçats.

Existeix una situació de necessitat o vulnerabilitat quan la persona en qüestió no té una altra alternativa, real o acceptable, que sotmetre's a l'abús"

Avui dia, el concepte de tràfic de persones es regula en l'ordenament jurídic espanyol, d'acord amb la LO 1/2015.

B. Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social i Reial Decret 557/2011, de 20 d'abril.

Els articles 59 i 59 bis de la llei d'estrangeria inclouen regulació referent al tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual de les dones immigrants. Aquests estableixen mesures de protecció per aquelles persones que estiguin sota aquesta condició, i a més disposen d'excepcions per als requisits per poder obtenir la residència a l'Estat Espanyol.

- **Article 59:** fa esment a la col·laboració contra les xarxes organitzades, i estableix que una víctima de tràfic de persones no serà deportada si col·labora amb les autoritats proporcionant dades essencials o testificant, si s'escau, en el procés corresponent contra els autors.
- **Article 59bis:** parla sobre les víctimes del tràfic de persones establint així que les autoritats competents estan obligades a adoptar les mesures necessàries per a poder identificar les víctimes del tràfic que es recull en l'article 10 del Conveni de Varsòvia. També estableix un període de reflexió i recuperació de noranta dies per decidir si volen cooperar amb les autoritats. A més l'article també dona l'oportunitat de sol·licitar el permís de residència per circumstàncies excepcionals, però només si hi ha cooperació amb les autoritats o per situació personal o retorn assistit al país d'origen.

L'any 2011 es va publicar el Real Decret 577/2011, de 20 d'abril, mitjançant el qual es va aprovar el nou reglament de desenvolupament de la Llei Orgànica 4/2000 sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, així com el procediment per a la protecció de la víctima de tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual.

C. Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delict

Aquesta llei és el resultat de la imposició de la Directiva 2012/29/UE que s'ha mencionat abans. Es basa en una àmplia llista de drets de totes les víctimes del delict, oferint així una resposta jurídica i social a les víctimes i els seus familiars. Des del primer moment s'ofereix assistència per poder exercir els seus drets com a víctima, prestant especial atenció a les víctimes menors d'edat. Per la seva protecció s'avaluarà individualment per establir quines són les necessitats especials que requereix i quines mesures hauran de ser adoptades. En cas que hi hagi una investigació penal, la víctima podrà acollir-se a la protecció de testimonis. Però a les víctimes no només se li oferirà protecció i reconeixement d'un conjunt de drets i garanties, sinó també es portarà a terme una intervenció per la seva rehabilitació i reinserció social.

Protocol marc de protecció de víctimes de tràfic d'éssers humans. (adoptat mitjançant acord de 28 d'octubre de 2011 pels Ministeris de Justícia, de l'Interior, d'Ocupació i Seguretat Social i de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat, la Fiscalia General de l'Estat i el Consell del Poder Judicial)

El Protocol Marc té com a objectiu establir els circuits, responsabilitats i les funcions de l'administració i les entitats socials en competència per a l'assistència i protecció de les víctimes de tràfic d'éssers humans. Una de les limitacions és que els cossos de seguretat i policials són els que tenen competència per identificar les víctimes del tràfic.

- Detalla quin és el procediment des del moment en el qual es detecta un possible víctima i la posterior identificació, així com la coordinació de tots els responsables en el procés. Per al procés d'identificació té competència exclusiva les unitats policials, notificant així a la Fiscalia per procedir a realitzar la coordinació posterior que aquesta consideri.
- Ofereix unes pautes per avaluar riscos als quals s'exposen les víctimes, i la determinació de les mesures de protecció.
- Aporta aspectes importants relacionats amb la denúncia, i/o posada en coneixement de l'autoritat judicial.
- Esmenta els requisits necessaris per a poder proporcionar-li la informació adequada sobre els seus drets, serveis i recursos.

- Estableix els criteris per avaluar correctament les necessitats de la víctima, per tal de realitzar una assistència adequada.
- Permet la inclusió de les víctimes de tràfic estrangeres en programes de retorn voluntari, i poder seguir amb el programa en el país d'origen.
- Es defineix el procediment per la concessió del període de restabliment i reflexió en cas que la víctima sigui estrangera i es trobi en situació irregular.

Quan es va crear, va significar un rellevant pas endavant pel que la protecció de les víctimes del tràfic de persones a nivell estatal, ja que sistematitza aspectes relacionats amb la detecció, identificació de la víctima i la coordinació entre els diversos actors. Així, l'any 2012 es va fundar la Comissió de Seguiment del protocol Marc per revisar el compliment del seu contingut d'aquelles administracions i institucions que l'han firmat.

D. II Pla Integral de lluita contra la tracta de dones i nenes amb fins d'explotació sexual (2015-2018) el promou el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat

Aquest Pla té com a objectiu lluitar contra el tràfic de persones amb fins d'explotació sexual, sobretot de dones i nenes, ja que segons les dades aportades és una de les modalitats més extenses del país. La perspectiva integral de lluita i atenció a les víctimes està present, recalcant la importància de la col·laboració de les entitats i institucions especialitzades en la matèria. Pretén augmentar el coneixement sobre les dades del tràfic de persones a través d'una millor recerca i recopilació de dades.

Identifica una sèrie de prioritats que s'han de treballar, com l'enfortiment de la prevenció i detecció de víctimes del tràfic de persones, a través de mesures de sensibilització; millorar la formació específica dels especialistes; enfortir els mecanismes de suport i protecció, desenvolupar models processals únics, millorar la coordinació entre entitats i potenciar els serveis d'informació i suport. Suggereix un terrorisme més actiu contra els traficants i una major cooperació, ja sigui per part de la societat civil o de les organitzacions internacionals.

2.3. Legislació àmbit autonòmic

CATALUNYA

A. Llei 5/2008. De 24 d'abril, de dret de les dones a erradicar la violència masclista

Aquesta llei inclou el tràfic de dones i nenes amb finalitat d'explotació sexual com una forma de violència contra les dones. L'objectiu d'aquesta llei és poder establir diversos mecanismes que contribueixin a l'eliminació de la violència masclista que pateixen les dones, així com reconèixer i avançar en les garanties de les dones a viure lliures de violència. A més reconeix els drets de les dones que la pateixen a l'atenció, l'assistència, la protecció, la recuperació i la reparació integral (art.1).

B. Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes

Aquesta llei modifica certes disposicions de la llei anterior. El seu objectiu és establir i regular els mecanismes i els recursos per a fer efectiu el dret a la igualtat i a la no-discriminació per raó de sexe en tots els àmbits, etapes i circumstàncies de la vida (art.1. Cap.1.). A fi d'assegurar d'una manera efectiva la igualtat de dones i homes, s'han considerat altres aspectes com ara la discriminació múltiple i les situacions de desavantatge per raó d'ètnia, color, orígens ètnics i socials, característiques genètiques, llengua, religió, conviccions, opinions polítiques o de qualsevol altra mena, pertinença a una minoria, competències, naixement, discapacitat, edat, orientació sexual o nivell econòmic.

Pel que respecta al tràfic de persones amb explotació sexual, en l'article 52. Anomenat Tràfic, explotació sexual i prostitució, estableix que El Govern ha de crear programes d'assessorament per a les dones que han estat víctimes de tràfic o explotació sexual i promoure un tractament integral. El que pretenen és intentar evitar que cap dona pugui ser obligada a exercir la prostitució, ser explotada sexualment o ser víctima de tràfic sexual. Per això, a part de reforçar la persecució del proxenetisme, s'ha de crear condicions necessàries per a erradicar l'explotació sexual infantil, i en cas d'identificar dones víctimes del tràfic o l'explotació, s'ha d'afavorir la reinserció social. Aquesta llei també regula el paper del Govern a l'hora de promoure el control dels anuncis i missatges que promoguin la discriminació de les dones, la situació de domini en l'àmbit sexual, conductes humiliants i les que afavoreixin aquest tipus d'abusos o de violència masclista.

C. Protocol de protecció de víctimes de tràfic d'éssers humans a Catalunya de 17 d'octubre de 2013

Aquest document té l'objectiu d'adoptar el Protocol Marc Estatal en l'àmbit de la comunitat autònoma de Catalunya. D'aquesta forma es potencia la unió d'esforços per identificar a les víctimes i avaluar els riscos als quals s'exposen, així com detectar les seves necessitats.

D. Pla de Protecció Internacional de Catalunya 2014

Aquest Pla ha sigut impulsat pel Departament de Benestar i Família i pretén establir un seguit de mesures que tenen com a objectiu l'acollida i protecció de les persones que són perseguides per motiu de raça, religió, nacionalitat, posició política, orientació sexual o per la seva pertinença a un grup social concret. També estan destinades a tota la societat catalana, per tal de sensibilitzar-la respecte als conflictes internacionals que causen diferents formes de persecució. Entre les persones perseguides es diferencien nou col·lectius en total, entre ells el de les víctimes de tràfic de persones. Tot i que el Dret d'asil és una competència de l'Estat, la legislació preveu la possibilitat que les Comunitats Autònomes també puguin intervenir i gestionar serveis i programes respecte a la Protecció Internacional (Agudo,2014).

3. EL TRÀFIC DE PERSONES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL

El delictes de tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual és un dels fenòmens i finalitats amb major tractament legal a nivell internacional i estatal, fet que es pot observar en els diferents instruments creats al llarg dels anys. Aquest fet es deu al fet que històricament ha sigut la modalitat de tràfic de persones més extensa del món, juntament amb l'explotació laboral, i encara ho continua sent independentment dels canvis que es produeixen en la societat, tant a nivell ideològic, cultural, social o cultural, tot i amb algunes progressions. Les modalitats del tràfic d'éssers humans poden arribar a ser molt nombroses i variades, però en aquest capítol farem una investigació exhaustiva sobre aquella amb finalitats d'explotació sexual, ja que és la més visible, o millor dit, la més documentada i registrada.

En la seva tesi doctoral, Orbegozo (2021) assenyala que en Espanya el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual s'arriba a reconèixer com a fenomen globalitzat, polièdric²⁴ i multifacètic al començament del segle XXI, amb la creació del Protocol per Prevenir, Reprimir i Sancionar el Tràfic de persones, especialment dones i nens (2000). Aquest estableix quines són les formes d'explotació, això no obstant, no defineix els conceptes en si. També s'ha vist que la majoria dels països dels Estats Membres han pogut arribar a un consens pel que fa al treball forçós²⁵ o l'esclavitud²⁶, però no passa el mateix quan es refereix a l'"explotació sexual", i molt menys quan es parla sobre la "prostitució aliena". Aquesta falta de conceptualització no ajuda als països a tenir un criteri en la manera de com abordar-ho i tractar, en la seva legislació interna.

D'acord amb l'advocada Díaz (2014) el tràfic d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual s'ha d'entendre com "captar, transportar, traslladar, acollir, rebre o allotjar (accions) amb la intencionalitat específica d'explotar sexualment, incloent-hi la pornografia (finalitat)". (p. 33).

Per complementar aquesta definició prendré l'aportació d'Ibañez i Carmona (2017) "l'explotació sexual es refereix a l'ofertament del cos de la víctima en el mercat del sexe, obtenint beneficis econòmics per això, sigui mitjançant la prostitució o altres formes de comerç sexual on s'exposen els cossos de terceres persones, com per exemple la pornografia".(p. 250).

Malgrat aquestes definicions que aporten diverses autores, no clarifiquen el fenomen en la seva complexitat. Per això l'autora Méndez (2014), ens facilita la tipificació/categorització del tràfic

²⁴ Que posseeix o manifesta varies facetes. (RAE, 2022).

²⁵ Conveni sobre l'abolició del treball forçós (1957)

²⁶ Convenció sobre l'esclavitud (1956)

de persones amb finalitats d'explotació sexual, establint així: l'explotació sexual comercial i l'explotació sexual no comercial. Per ampliar aquesta tipificació, ens centrarem en les definicions que fa la UNODC (2009).

- **Explotació sexual comercial (ESC)**

- **Explotació de la prostitució aliena:** es comercialitza (de forma organitzada o no) a una persona com una mercaderia sexual a canvi d'una remuneració en efectiu o en espècie²⁷. La majoria de les vegades hi ha un intermediari, siguin facilitadors, proxenetes o rufians. S'ha de tenir en compte que en molts països l'exercici de la prostitució "pròpia" no representa un delictes en si mateix, ara bé, el que sí que es persegueix i es penalitza és el "proxenetisme²⁸" i la "rufianeria²⁹".
- **Pornografia infantil i adolescent:** segons Protocol facultatiu de la Convenció sobre els Drets del Nen, relatiu a la venda de nens i nenes, la prostitució infantil i la utilització de menors d'edat en la pornografia (2002), aquest concepte fa referència a l'ús de nens/nenes en la pornografia en qualsevol tipus de representació i a través de qualsevol mitja, siguin activitats sexuals explícites, reals o simulades per tal de satisfer necessitats sexuals. L'Oficina de les Nacions Unides afegeix que en aquesta pràctica també s'inclou la producció, la distribució, la tinença i la utilització d'aquest material.
- **Turisme sexual:** és l'explotació sexual en qualsevol modalitat de persones en un país determinat per part dels estrangers que visiten aquell país en qualitat de turista o dels nacionals que viatgen a una altra regió dintre del seu país.

- **Explotació sexual no comercial**

- **Matrimoni precoç:** sinònim del matrimoni infantil. Els pares opten per casar les seves filles, en general, perquè són una càrrega econòmica per a elles, i és un mitjà de supervivència. Segons El Fons de les Nacions Unides per a la Infància o UNICEFF (2019), aquesta pràctica encara és vigent en moltes parts: Bangladesh, Burkina Faso, Etiòpia, Ghana, Índia, Moçambiquès, Nepal, Níger, Sierra Lleona, Uganda, Iemen i Zàmbia.

²⁷ Serveis o bens de caràcter no monetari.

²⁸ Persona/grup que promou, recluta o manté a una persona en l'exercici de la prostitució

²⁹ Persona/grup que està sent mantingut de forma total o parcial per una persona que exerceix la prostitució.

- **Matrimoni forçat o servil:** En aquest cas, s'utilitza la violència física o psicològica per obligar a un o ambdós conjugues a casar-se. D'acord amb el “Manual sobre la Investigació del Delicte sobre la Tracta de Persones” de l'Oficina de les Nacions Unides (2009), generalment són les dones majors o menors d'edat que es donen en matrimoni, per un preu establert o com a pagament de deutes, on aquest es converteix en esclava del seu marit durant tota la seva vida.
- **Matrimoni arreglat/concentrat:** unió marital on els nuvis són seleccionats per un tercer enloc d'ells mateixos, hi ha un consentiment indirecte en el marc de la família. Aquestes unions serveixen per preservar o limitar l'accés a una classe social i econòmica a través dels pactes entre les famílies.

Com podem veure hi ha diferents categories dintre del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual, tipificació de les quals aporta més claredat a les dues definicions que s'han mencionat al principi. Això no obstant, en Espanya la majoria de les víctimes acaben exercint la prostitució de forma forçosa, tal com veurem en els següents apartats. A més, en els estudis i actuacions que es porten a terme a nivell nacional, les víctimes detectades i posteriorment identificades han sigut en el transcurs d'alguna inspecció administrativa en un lloc on s'exerceix la prostitució. Per això, que les altres modalitats de l'explotació sexual no apareixen, però sí que estan presents entre nosaltres.

3.1. Fenomen de la prostitució

Per entendre la magnitud del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual, considero important relacionar-lo amb la prostitució³⁰. A continuació es posaran de manifest alguns elements, dades i qüestions que facilitaran la seva comprensió.

Hem pogut observar que el tràfic de persones ha vingut associat al tràfic il·lícit de migrants, però d'acord amb Nuño (2017) una altra vinculació i molt més freqüent és amb la indústria del sexe. Segons ella, la vinculació es basa en el fet que la majoria de les dones víctimes del tràfic d'éssers humans són obligades a exercir la prostitució pels seus tractants. Aquest és un dels motius que promou encara el debat social sobre la regularització de la prostitució. Per una banda, estan aquells que voten per una postura abolicionista, és a dir, entenen la prostitució com

³⁰ Aquest concepte és definit segons la Real Acadèmia Espanyola (2022) com aquelles relacions sexuals que es mantenen a canvi de diners, per tant és un negoci

el refugi del tràfic sexual. Per altra banda, aquells que defenen una postura reguladora, la qual separa aquelles dones víctimes del tràfic de persones de les quals són treballadores sexuals i han prestat un consentiment lliure per a exercir.

La intenció no és aprofundir en el debat o en el posicionament respecte a alguna de les postures, però cal recordar que diferents instruments internacionals³¹ qualifiquen la prostitució com una vulneració de drets humans i la prohibeixen. Pel que respecta a Espanya, la prostitució no és un delictes, ni ho és el seu consum, com tampoc estan prohibits els clubs, hotels o apartaments en els quals s'exerceix. Tanmateix, sí que es persegueix la inducció a la prostitució mitjançant l'ús de la força, intimidació o engany, etc., però resulta molt difícil demostrar-ho (Gimeno, 2012). De la mateixa forma que demostrar ser víctima de tràfic de persones també pot ser complex, ja que s'ha de demostrar una interconnexió entre acte-mitjà-finalitat.

És cert que pot existir la prostitució voluntària, així i tot, el mercat de la prostitució s'alimenta en gran manera del tràfic de dones. A causa de l'absència de dades oficials, no hi ha xifres exactes, només estimacions. Nuño (2017) destaca que en el cas espanyol, s'estima que entre el 90% i el 95% de les dones prostituïdes són víctimes del tràfic de persones, per tant, s'ha de considerar que només entre un 5% i un 10% correspondria a les treballadores sexuals. La pràctica de la prostitució es viu com quelcom legítim amb certa tolerància cap al client, el qual no qüestiona ni el procés ni les condicions en què una dona és prostituïda. Com a resultat, el vincle entre els dos fenòmens es troba en el fet que els mercats de prostitució alimenten el tràfic de dones i nenes, i a més el tràfic de persones serveix com a recurs per abastir de dones i menors d'edat el mercat de la prostitució (de Miguel, 2015). Aquest fet implica que sigui encara molt més difícil separar entre les víctimes i aquelles dones que exerceixen la prostitució de forma voluntària.

3.2. Context i realitat actual

Avui dia vivim en un món globalitzat³² el qual està dominat per les necessitats i demandes dels consumidors globals. Tal com aporta la investigadora Pérez Machío (2016), amb la finalitat de

³¹ Conveni per a la Repressió del tràfic de persones i l'explotació de la prostitució aliena (1949) i Convenció per a l'erradicació de totes les formes de discriminació contra la dona (CEDAW, 1979)

³² Globalització és un terme que s'utilitza de diverses maneres, però la idea principal és la integració progressiva de les economies i de la societat. El motor de la globalització són les noves tecnologies, les noves relacions econòmiques i les polítiques nacionals i internacionals d'una àmplia gamma d'actors, entre ells els governs, les organitzacions internacionals, empresaris, treballadores/és i societat civil“.

satisfer i abastir aquestes demandes, es permet l'accés a tots els productes o serveis (legals i il·legals) perquè s'arribi a un major número de consumidors possibles. El mercat, per tant, es nodreix d'una doble dinàmica on intervé, per una banda, la flexibilització laboral, és a dir, un deteriorament en la protecció dels treballadors a favor de l'obtenció de majors beneficis econòmics per part de l'empresa; i, per altra banda, la nova esclavitud laboral del segle XXI. Aquest fet consolida i desenvolupa el fenomen del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual.

A continuació es representen les principals causes del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual, les quals encara donen peu a què aquest fenomen existeixi. D'acord amb el "Manual d'Informació i Prevenció del Tràfic de Persones" elaborat pel Govern de l'Estat de Puebla (2013) són el que s'anomenen *factors exògens*. Fan referència a la història de vida i el territori de cada una de les persones que són víctimes del delictes. Entre els més freqüents destaquem:

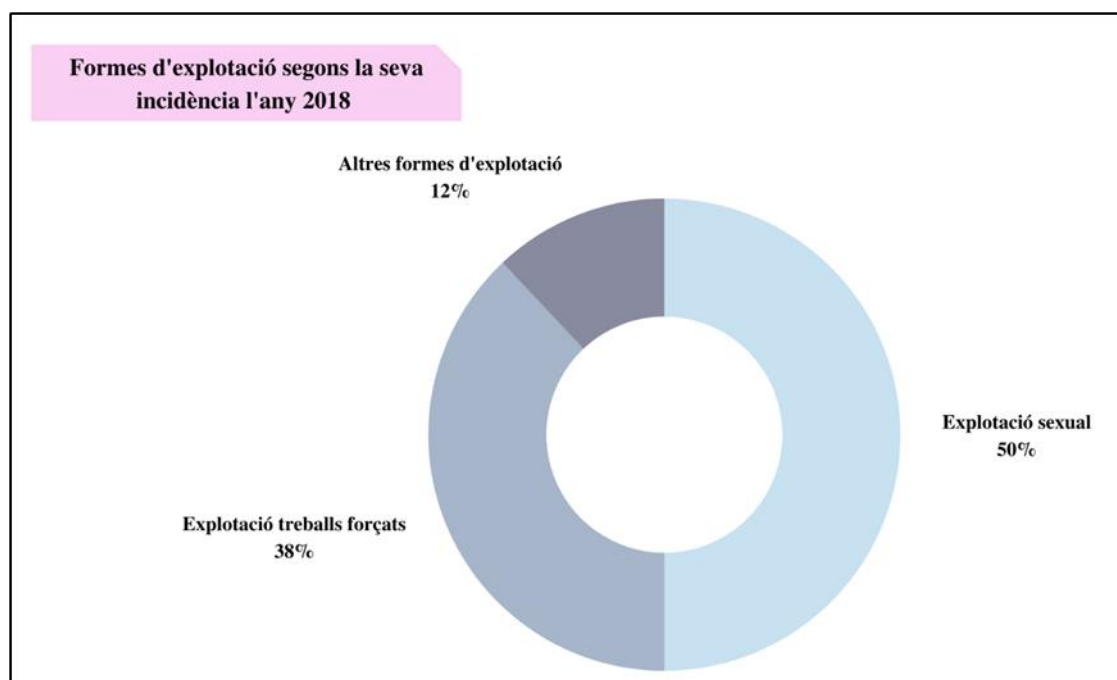
- **Factors estructurals econòmics:** fan referència a la desocupació, baixa taxa ocupacional, subocupació, falta d'oportunitats educatives, especialment a les regions rurals; factors que afecten tan homes com a dones. La inestabilitat laboral provoca molta incertesa en la població econòmicament activa i, per tant, genera ingressos immediats i de curta durada, limitant així els plans de futur. Com a conseqüència les persones migren amb l'objectiu d'obtenir millors oportunitats i/o condicions laborals, o simplement elevar l'ingrés econòmic. Gran part de la població que busca satisfer les seves expectatives es veuen atrapades en les xarxes que es dediquen al tràfic de persones.
- **Falta de controls migratoris apropiats:** les autoritats es veuen molt limitades a l'hora de facilitar suport, prevenir abusos i violacions dels Drets Humans, evitar que siguin víctimes de diversos delictes. El distanciament i la desconfiança entre autoritats i migrats és aprofitada pels tractants, els quals capten les seves víctimes independentment de la seva nacionalitat, edat i sexe, sotmetent-la a explotació.

Algunes de les polítiques que impulsen els processos de globalització inclouen l'alliberament del comerç, la privatització, i la desregularització. Aquestes polítiques econòmiques s'han imposat en molts països en desenvolupament com a condicionalitats (o condicions) a canvi de préstecs d'Institucions Financeres Internacionals (IFI) com el Banc Mundial (BM) i el Fons Monetari Internacional (FMI). Aquests processos de globalització promouen la integració i la internacionalització però, en la pràctica, poden causar la marginació econòmica, social i cultural de comunitats, països i regions dins del context de l'economia global. Aliança Global Contra la Tracta de Dones (GAATW) (2010). "Més Enllà de les Fronteres: Explorant els enllaços entre Tracta, Globalització i Seguretat." (pàg.9)

- **Increment dels consumidors:** les institucions públiques i organitzacions no lucratives a part d'oferir una adequada atenció a la víctima, també ha augmentat l'interès en aquells que participa en aquest delictes, el client. Aquest està protegit pel seu lliure dret de consum, però el seu paper en la subsidència del tràfic de persones és molt important, a major demanda major oferta.
- **Violència familiar:** aquí s'ha de destacar la violència de gènere, la violència dirigida cap als menors d'edat, la desintegració familiar, l'abandó de la llar, entre d'altres. La família és considerada com un dels nuclis socials més rellevants, on la poca comunicació, els conflictes familiars, els rols confusos, la precarietat econòmica, les costums i els febles llaços afectius creant individus amb deficiències en la seva adaptació a l'entorn social
- **Farmacodependència:** el consum de substàncies tòxiques alteren els estats de consciència de les persones. Són utilitzats amb freqüència pels tractants com un mitjà de captació i retenció de la víctima. Creen en elles una addicció que abans no tenien i per tal de mantenir-la satisfeta, les anima a portar a terme tota mena d'activitats.

Aquests factors constitueixen, en gran part, l'èxit del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual, que segons *l'Informe Mundial sobre el Tràfic de Persones* de l'any 2020 realitzat per l'Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte, és la forma de tràfic de persones més extensa en el món i on més víctimes hi ha, tal com es veu en el Gràfic 1

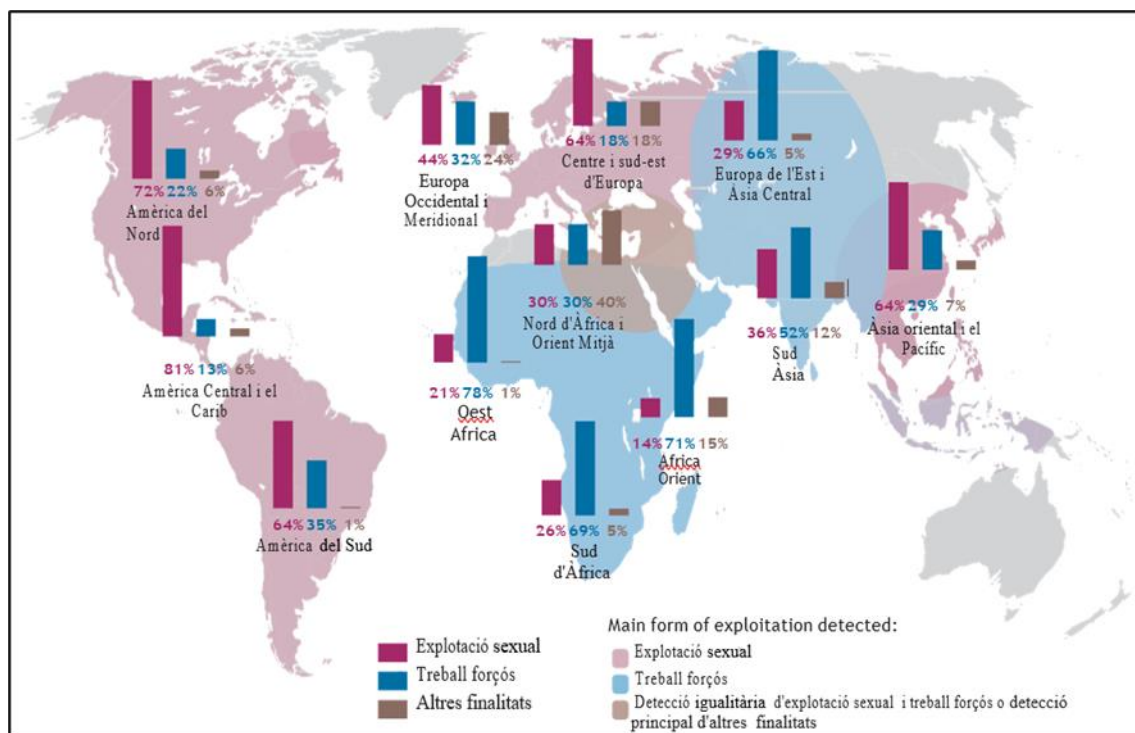
Gràfic 1: Formes d'explotació detectades a nivell global l'any 2018.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades que facilita la UNODC en l'informe "Global Report on Trafficking in Persons 2020"

El Gràfic 1 ens mostra com el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual és la més nombrosa, corresponent al 50% del total de les víctimes, en comparació amb l'explotació laboral que representa el 38%, i altres que són el 6% restant. Segons el mateix Informe hi ha grans diferències regionals entorn l'explotació sexual i la de treball forçós, com es pot apreciar en el Gràfic 2. El tràfic amb finalitats d'explotació sexual és la forma més comuna de tràfic detectada a Europa Occidental i Meridional, Europa Central i Sud-Oriental, així com a l'Àsia Oriental i el Pacífic, i totes les regions d'Amèrica. Aquestes dades es vinculen amb aquelles que s'han fet referència en els antecedents, coincidint així "el tràfic de negres" i el "tràfic groc" amb les regions on el percentatge més alt d'explotació és de treball forçós.

Gràfic 2: Formes d'explotació detectada en les víctimes del tràfic de persones, per subregió de detecció, 2018.

Font: Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (2020)

D'acord amb el Portal de dades sobre la Migració³³, des del començament dels anys 2000 hi ha hagut una disminució en el percentatge dels casos de tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual. Per contra, els casos amb finalitats d'exploració laboral s'han vist incrementant. Això és degut, en gran manera a la millora en els mètodes de detecció d'aquestes pràctiques.

El punt en el qual ens trobem actualment a nivell nacional, el reflecteix l'estudi "Tracta i explotació d'éssers humans a Espanya. Balanç estadístic 2016-2020" elaborat pel CITCO (2020), adscrit al Ministeri de l'Interior. En el balanç es pot observar que el nombre de les víctimes de tràfic sexual identificades són relativament molt baixes. L'any 2018 els cossos de seguretat van identificar 128 víctimes de les quals 6 eren menors d'edat, l'any 2019 es van identificar 294 víctimes de les quals 5 eren menors d'edat, i l'últim any sobre el qual es té constància, s'han identificat 160 víctimes de les quals 3 eren menors d'edat.

A part de conèixer aquestes dades quantitatives, la UNODC (2006) identifica Espanya com a país de destí i trànsit per a homes, dones nens i nenes víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual i laboral. Més endavant, l'Organització Internacional per a les Migracions (OIM) publica l'informe "Víctimes del tràfic a la carretera. Dia Mundial contra el Tràfic de Persones 2018.", assenyalant Espanya com a país d'origen, trànsit i destí de les víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual. El mateix any, Espanya es va convertir en la principal ruta d'accés a Europa (Espai Schengen), ja sigui a través dels seus aeroports internacionals o per la frontera de la mar Mediterrània, la majoria de les rutes resulten molt perilloses degut al temps de viatge, de tal manera que les persones estan molt més exposades a majors situacions de violència i explotació. Segons dades que ens aporta la OIM (2018) el 80% de les víctimes arriben al lloc de destí a través de llocs fronteres oficials per no cridar l'atenció.

Quan a nivell internacional es parla sobre Espanya com a país de destí, es diu que aquest té l'etiqueta de "paradís del turisme sexual" o la "Tailàndia europea". El país és catalogat com a paradís per a aquesta explotació sexual després de Tailàndia, Brasil i Puerto Rico. Això es deu a la seva estreta interconnexió amb l'alt consum del comerç sexual (prostitució), augmentant així el turisme sexual. També s'ha de tenir en compte les agències de viatge que promocionen

³³ Pàgina web: <https://www.migrationdataportal.org/es/themes/trata-de-personas>

Espanya com a destinació de vacances, i per tant fan un reclam al turisme sexual de forma indirecta (Blázquez, 2017) .

Segons l'estudi de l'Associació de Prevenció, Reinserció i Atenció a la Dona Prostituída³⁴ (2020), el 39% dels homes espanyols reconeixen haver pagat alguna vegada per serveis sexuals. A més, s'afirma que Espanya es col·loca en el primer lloc com a país d'Europa amb major consum de la prostitució i el tràfic de dones i nenes, i el tercer a nivell mundial, on més ha augmentat el PIB per la comptabilització de la prostitució i el tràfic de drogues. Tot i que la prostitució i el tràfic sexual són fenòmens clarament diferents, les fonts consultades coincideixen que a Espanya una part important del tràfic sexual es produeix en l'àmbit de la prostitució. Per això, serà molt útil clarificar amb molt més detall la definició de la prostitució i la relació entre els dos fenòmens en apartats posteriors.

També resulta important destacar quin ha sigut l'impacte de la pandèmia de la Covid-19 en aquest delictes i sobretot en l'atenció a les víctimes. La declaració pel Govern de l'estat d'alarma va significar l'obligació a un confinament a tota la població amb rellevants restriccions de la llibertat de moviment de les persones, el qual ha tingut un major impacte en els grups de població més vulnerable. Tal com indica la UNODC (2020) en l'anàlisi sobre "L'impacte de la pandèmia Covid-19 en el tràfic de persones", de la mateixa forma que les autoritats estatals i les organitzacions no lucratives han hagut de fer canvis en la provisió de serveis per a les persones vulnerables, els delinqüents del tràfic de persones també s'han vist obligats a ajustar els seus models dels seus negocis a la "nova normalitat" que ha creat la pandèmia, ampliant l'ús de les noves tecnologies.

Seguint amb el mateix estudi, identificar les víctimes ja era una feina complicada en circumstàncies normals, a causa que les víctimes eren explotades en entorns il·legals, informals o no regulats, la gran capacitat del crim organitzat per ocultar les seves operacions, la falta de voluntat de les víctimes a l'hora de denunciar i per la limitada capacitat de les organitzacions de fer complir la llei. La pandèmia ha dificultat encara més la identificació d'aquestes víctimes, les quals es tornen encara molt més vulnerables a l'exposició al virus i estan menys equipades per prevenir-lo, de la mateixa manera que tenen menys accés al servei de salut per la seva recuperació. Ens hem trobat en un entorn on les prioritats i les accions del Govern estaven orientades en frenar la propagació del virus, fet que facilita encara més la clandestinitat de

³⁴ APRAMP

l'activitat delictiva. El que a nosaltres com a treballadores socials en preocupa és que durant la pandèmia, les víctimes van haver-hi que lidiar amb diversos obstacles addicionals a l'hora d'accedir a l'assistència i el suport a causa del tancament de les diferents organitzacions no lucratives i les oficines de govern.

3.3. Perfil de les persones involucrades en el delictes

D'acord amb el que s'ha anat exposant fins aquest punt, podem afirmar que hi ha 3 actors principals involucrats en el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual. Aquests són les víctimes, els delinqüents i els clients, els quals moltes persones els deixen en segon pla. Avui dia, el que s'acostuma a fer des de l'acció social i nosaltres en concret les treballadores socials és una intervenció amb les víctimes, una vegada són alliberades o s'han escapat. Però això no resulta suficient, sinó que s'ha de fer una prevenció en els països de procedència d'aquestes i sensibilització a nivell general per poder incidir en el consum dels serveis sexuals. Per aquest motiu, a continuació es presentaran les característiques dels 3 grups.

3.3.1. Perfil del delinqüent

Establir un perfil concret del delinqüent és igual de difícil que establir un perfil concret del consumidor, en canvi, el perfil de les víctimes es pot fer una aproximació més concreta que en aquests dos casos. El tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual és portat a terme per actors amb diferents nivells d'estructures organitzatives i es pot dividir en dues grans categories: grups que compleixen amb la definició de grups criminals organitzats, i tractants oportunistes que operen sols o en cooperació amb un o altres traficants.

La Convenció de Nacions Unides contra el Crim Organitzat Transnacional (2000) defineix als grups delictius organitzats de la següent manera:

Un grup estructurat de tres o més persones que existeixi durant un cert temps i que actuï concertadament amb el propòsit de cometre un o més delictes greus o delictes tipificats amb la intenció d'obtenir, directament o indirectament, un benefici econòmic o un altre benefici d'ordre material (art.2. A).

Els grups delictius organitzats han començat a dedicar-se al tràfic de persones en general, com una activitat complementària a altres activitats criminals com el tràfic de drogues, armes o altres productes lucratiu (UNODC, 2007). Operen com a peces on cadascun és especialitzat en una de les parts i, per tant, cadascun té les seves funcions específiques i diferents. El tractant pot ser

qualsevol persona, ja sigui propera a la víctima com familiars, amics, companys de treball o de pis, parella sentimental, fet que facilita la captació i l'engany; però també podria ser una persona que no tingui cap relació directa amb la víctima com dones que exerceixen la prostitució que actuen com a tractants, tractants que siguin de la mateixa nacionalitat que elles, etc.

La implicació i el rol que desenvolupa el tractant dintre de les xarxes organitzades segons el “Manual d’Informació i Prevenció del Tràfic de Persones” elaborat pel Govern de l’Estat de la Puebla (2013) és la següent:

- **“Reclutador o enganxador”**: és la persona que “identifica” i “capta” a les possibles víctimes. Acostumen a ser dones per facilitar que la víctima es vegi molt reflectida en elles. Es fa a través de conversacions informals per xarxes socials, anuncis en periòdics, escoles de modelatge, agències de viatge o de treball, entre d’altres.
- **“Negociador”**: és la persona que s’encarrega de fer les negociacions i pagaments a aquells que es dediquen a traslladar els “passatgers” assegurant el trasllat ocultament.
- **“Transportista”**: és la persona que es dedica a transportar a les víctimes a través de vies o rutes poc vigilades o controlades.
- **“Receptor o explotador”**: és la persona que rep a les víctimes amb la finalitat d’explotar-les a través de mitjans il·lícits com la coacció, amenaces, violència física, violència psicològica i sexual, entre d’altres.
- **“Falsificador”**: és la persona legitimada a fer la tasca i elaboració de la documentació falsa per a la víctima recorrent a persones que treballen de manera corrupta.

Tot i no poder establir el perfil del tractant, el que podem és referenciar quin és el modus operandi més perillós tenint en compte les seves conseqüències. En paraules de la periodista de la BBC, Mackenzie (2021), és el mètode del *loverboy*. Es tracta d'un noi jove que enamora les noies, els promet que vol un futur al costat d'elles. Poc temps després les inicien en el camí de les drogues, l'alcohol i la prostitució. El seu paper és clau, perquè tenen molta influència sobretot en nenes d'entorns menys afavorits. En cas que la víctima és alliberada, aquesta continua enamorada i vol tornar amb el tractant, independentment dels mals tractes. En el reportatge es destaca que les nenes reclutades ho són en els patis dels col·legis i cada vegada més joves, de 12 o fins i tot deu anys

D'acord amb l'informe que aporta la CITCO (2020), l'any 2020 es van detenir un total de 193 tractants pel tràfic de persones amb finalitats sexuals a Espanya. Entre les seves nacionalitats majoritàries destaquen espanyols (76), romanesos (37) i colombians (36), entre d'altres. Aquestes nacionalitats coincideixen amb el que ja s'ha assenyalat, que molts dels tractants són de les mateixes nacionalitat que les víctimes per facilitar l'engany. En relació amb el gènere de les persones dels grups de delinqüència organitzada, la UNODC (2020) indica que la majoria de les persones investigades o detingudes, processades i/o condemnades per tràfic de persones continuen sent homes, i representen més del 60% del total. En relació amb les dones, aquestes representen un 36% , però només aquelles que arriben a ser processades.

El que ens indiquen aquestes dades és concretament aquesta versatilitat i heterogeneïtat dels membres que conformen els grups criminals organitzats.

3.3.2. Perfil del consumidor

Pel que fa al rol dels clients o els consumidors de serveis sexuals, aquests col·laboren amb el negoci promovent el mercat sexual. Tal com s'ha especificat abans, el principal destí de les víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual és la prostitució, sigui en clubs, hotels o apartaments. En la regulació nacional no es contempla com a delicte ni l'exercici de la prostitució, ni el consum, ni els llocs on aquest es porta a terme. No obstant, sí que des de l'any 2003 esta il·lustrat com a delicte en l'article 188.1 del Codi Penal (CP) la inducció a la prostitució a través de la força, intimidació o l'engany, l'abús d'una situació de superioritat, necessitat o vulnerabilitat de la víctima. Això fa molt més difícil tant al client com a les autoritats identificar quan una persona que exerceix la prostitució ho fa de manera voluntària o no, a no ser que es tracti de menors d'edat, que és il·legal.

Els estudis no identifiquen un perfil que enquadri el client típic. Poden ser rics o pobres, casats i amb fills o no, d'edats avançades o més joves. Autors com Gómez, Casado i Pérez (2015) han establert 4 classes de possibles consumidors de la prostitució. Les seves característiques estan relacionades amb la construcció de la identitat sexual masculina, la qual troba el consum de serveis sexuals com una oportunitat de realització i, per tant, està clarament relacionat amb la percepció de la igualtat entre gèneres. De forma resumida, els clients es poden agrupar en:

- **El misogin o hormonal:** considera que totes les dones són “putes” , ja que les seves accions i relacions afectives/ sexuals tenen un objectiu econòmic i material. Cosifica a totes les dones i les considera un col·lectiu a sotmetre a conseqüència de la naturalesa

de l'home i la traïció de les dones (referència a Adan i Eva). Sostenen que és normal que hi hagi dones exercint la prostitució, perquè aquestes donen una resposta a la necessitat dels homes per satisfer la seva libido. A favor de la legalització de la prostitució per tal de no discriminar els clients i promoure el control sanitari.

- **El mercantilista o desinhibit:** aquest perfil entén la sexualitat com una oportunitat de consum i no som una forma de satisfer un ordre natural de sotmetiment de la dona. Es basen en una ideologia molt capitalista i liberal sostenint que tot el que hi ha al nostre abast és una mercaderia que es pot comprar i vendre i on la llibertat dels individus es basa en la llibertat d'escollir que comprar i que vendre. Per tant, la dona en l'àmbit sexual és una opció de consum, però no hi ha una garantia de qualitat de servei. A favor de la legalització de la prostitució per garantir un servei de qualitat.
- **L'amic o galant expert:** persones molt empàtiques amb les situacions de les dones que exerceixen la prostitució i les seves necessitats. Molts d'ells tenen dèficits sexual-afectiva i acostumen a mantenir relacions de parella fora de l'espai de la prostitució. Es perceben com clients de luxe, ja que a diferència d'altres, saben com oferir plaer a les dones prostitutes. A favor de la legalització de la prostitució per evitar a estigmatització i lluitar contra l'explotació econòmica lligada a l'explotació sexual.
- **El crític o d'emergència:** humanitza a la dona en prostitució, ja que la identifica com persona sotmesa a una pràctica d'explotació econòmica –no sexual– i a una injustícia social. Aquest client es veu abocat a l'ús de serveis de prostitució per situacions de crisi personals sexual-afectiva. Posen èmfasis en les estructures del patriarcat, assumint així que hi ha majors privilegis destinats als homes i un major control de la vida emocional i sexual de les dones. En contra de la prostitució i la seva legalització, creu que s'ha d'abolir aquesta pràctica característica del patriarcat i el sistema capitalista.

Aquesta tipificació dels consumidors del comerç sexual posen de manifest que en la majoria dels clients de comerç sexual no es genera cap dilema ètic o moral ni pensen en el que hi ha més enllà de l'acte. En aquest perfil ens trobem amb tota mena d'homes, amb diferents nivells formatius, d'ocupació, d'edat i ideologia (Pérez Pena,2015).

3.3.3. Perfil de la víctima

No hi ha un perfil únic per a les víctimes del tràfic de persones amb finalitzats d'explotació sexual. Trobem víctimes adultes i menors d'edat, tant en comunitats rurals, suburbanes o

urbanes en tot el món. Aquestes a més, compten amb antecedents socioeconòmics, nivells d'educació i situació administrativa molt diversa.

El que tenen en comú aquestes víctimes és que es troben en una situació de vulnerabilitat on s'interseccionen diferents eixos de desigualtat. Quan parlem sobre la vulnerabilitat, aquesta s'entén com una condició generada per la falta o la negació de dret en condicions d'igualtat. La societat tendeix a considerar que una dona que es presta a l'explotació sexual en la prostitució ho fa per decisió pròpia, i no pensem en aquells factors estructurals/exògens, els quals ja s'han esmentat més a dalt. Això implica a més responsabilitzar a les víctimes de la seva situació i exonerar als tractants de la seva acció delictiva (Martínez i Coral, 2009).

La vulneració sistemàtica dels drets humans que representa el tràfic de persones amb finalitats d'explotació impedeix qualsevol possibilitat de decisió voluntària i l'exercici de la llibertat individual. Les mateixes autores, afirmen que hi ha una relació directa amb el consentiment de les víctimes, esmentats en diferents instruments. Recordem que en el Protocol de Palerm (2000), s'indica que en el moment en el qual un tractant ha fet servir mitjans com l'engany, el frau, l'amenaça, abús de poder o abusa d'una situació de vulnerabilitat.

Existeixen una sèrie de factors, els quals fan que una persona (en aquest cas la dona o les nenes) siguin molt més susceptibles de ser víctimes del tràfic amb finalitats d'explotació sexual. Aquests són els *factors endògens*, els quals fan referència a les característiques pròpies de la individualitat de la víctima i comprenen aspectes biològics i psicològics. D'acord amb el "Manual d'Informació i Prevenció del Tràfic de Persones" elaborat pel Govern de l'Estat de Puebla (2013) destaquem:

- **Edat:** les menors d'edat i les adolescents són el principal grup que atrau més al consumidor, i per tant, el grup amb més possibilitats d'estar en risc de ser víctima del tràfic sexual. D'acord amb UNICEF (2017), en Espanya un dels majors problemes a 'hora d'orientar les polítiques i les actuacions per tal d'erradicar aquest fenomen i protegir les víctimes és l'absència de dades realistes, i en el cas dels menors d'edat aquestes dades estan molt més ocultes. No obstant això, el perfil majoritari de les víctimes és el d'una adolescent d'entre 14 i 17 anys, i un augment de les menors nacionals que són captades i explotades sexualment en el mateix país. El portal web "Projecte Esperança"³⁵ afirma que aquesta realitat és oculta tant pel que fa als menors

³⁵ Pagina web: <https://www.proyectoesperanza.org/trata-y-vulnerabilidad/>

sotmesos de forma directa a l'exploració, com als fills/filles de les dones víctimes, els quals també haurien de ser considerats com a víctimes del delict. En moltes ocasions, per tal d'extorsionar a les dones i sotmetre-les a la explotació sexual, els tractants acostumen a sotmetre a violència els fills d'aquestes.

- **Sexe:** en el tràfic de persones, la majoria de les víctimes són dones i nenes, utilitzades principalment per satisfer els desitjos sexuals masculins. Per tant, el gènere, és sense dubte un element diferenciador de les altres finalitats d'exploració. Així ho confirma la UNODC (2020) en el seu "Informe Global" la CITCO (2020) en el seu balanç i el portal "Projecte Esperança" afirma que en els 20 anys de trajectòria les víctimes que s'han ates són dones emigrants joves.
- **Diversitat funcional intel·lectual i psíquica:** els tractants aprofiten aquestes afectacions en la fase de captació. D'acord amb el portal web "Projecte Esperança", han ates diversos casos de dones víctimes del tràfic amb finalitats d'exploració sexual que presentaven algun tipus de discapacitat intel·lectual. Les víctimes de l'exploració sexual amb discapacitat intel·lectual, en nombroses ocasions tenen una percepció normal o acceptable dels mals tractes i els abusos sexuals per part dels tractants i proxenetes.
- **Esfera afectiva:** ens trobem amb els sentiments, les emocions, les motivacions, les atraccions i rebuig que són intrínseques a la condició humana. Quan una dona rep una oferta de treball esperançadora, la qual compensa i equilibra els conflictes en l'esfera emocional, aquesta accepta sense qüestionar, i per tant, es produeix una situació de gran vulnerabilitat. Aquelles dones víctimes amb antecedents de poc suport emocional, probablement se sentiran resguardades pels tractants, fet provocat per la por que s'apoderarà de la seva persona.

Les principals víctimes detectades per la UNODC (2020) a nivell mundial són les dones i les noies menors d'edat. Aquestes dones ja han de lidiar amb la condició de gènere i la situació de desigualtat social, jurídica, econòmica i política, però amb l'augment dels moviments migratoris, aquesta condició d'emigrants la fa que sigui encara molt més vulnerable davant situacions d'exploració sexual.

A nivell nacional aquestes estadístiques, entorn les víctimes del tràfic amb finalitats sexuals també es confirmen. La CITCO (2020), en el seu balanç, ens aporta dades sobre la identificació de víctimes des de l'any 2016 fins a l'any 2020. L'any 2020 es van identificar un total de 160 víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual (145 dones, 12 homes, 2

nes i 1 nen). Es destaquen les principals comunitats autònomes on va haver-hi més identificació entre les víctimes: 67 van ser detectades a Andalusia, 19 a la Comunitat de Madrid i 17 a Castilla i Lleó, i a Catalunya 3 víctimes, les altres restants (54) a la resta de les comunitats autònomes. Tenint en compte el mateix informe, es van identificar 3.867 persones que estarien en risc de patir una situació de tràfic de persona amb finalitats d'exploració sexual. Per tant, el que demostren aquestes dades, és que la identificació de víctimes segueix sent un gran repte per a les autoritats i organitzacions competents.

El tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual està molt lligat als moviments migratoris, i és per això que moltes de les víctimes provenen de llocs empobrits sobretot de l'Europa de l'Est, Amèrica Llatina, Àfrica i Àsia. Davant aquesta falta d'oportunitat, moltes dones estan disposades a deixar el seu país d'origen per tal de buscar millors condicions de vida en aquelles societats en les quals creuen que tindran millors oportunitats. Tal com ens indica CITCO (2020) les principals nacionalitats de les víctimes de l'últim any són, de Colòmbia (61), Paraguai (21) i de Romania (14). Aquestes dades no acostumen a variar en el temps. La majoria d'elles es veuen obligades a acudir a les màfies o les xarxes organitzades per així poder entrar en el país.

En relació amb les conseqüències de les víctimes del tràfic de persones amb finalitats sexuals, podem dir que aquestes estan exposades a una sèrie de circumstàncies inhumanes de forma continuada, en la captació, sobretot en el trasllat, i en l'acollida, així com en el seu dia a dia en el qual és explotada sexualment. Pateix violacions, maltractaments físics i psicològics, i una major disposició al consum de drogues, alcohol o contagi de malalties de transmissió sexual (ETS). Les seqüeles derivades d'aquests abusos es poden presentar tant durant el captiveri, com després de l'alliberament de les víctimes. Per establir les conseqüències agafarem com a model les aportacions realitzades per Diaz (2014):

- **Conseqüències físiques:** el dany físic es comença a desenvolupar abans de l'exploració sexual, ja des de la fase de captació, i s'anirà incrementant durant tot el procés. Les víctimes estan exposades a situacions d'abús físic per part dels tractants o del consumidor del servei sexual. Acostumen a provocar lesions físiques derivades dels cops o les violacions com pot ser l'esquinç vaginal i anal, dolor crònic en els seus ossos i en general un estat físic deteriorat.
- **Conseqüències sanitàries:** les víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual tenen més probabilitats de contraure malalties de transmissió sexual

a causa de la seva exposició. Moltes d'elles en els primers mesos de l'explotació no tenien les habilitats suficients per a negociar amb els clients per utilitzar preservatiu, per tant, no es protegien. Es poden trobar amb contagis de VIH/SIDA, herpes vaginal, gonorrea. A més les dones estan molt exposades a embarassos no desitjats, en conseqüència a l'avortament, alguns de forma natural però d'altres són provocats.

- **Conseqüències psicològiques:** es destaquen problemes en la salut mental com el síndrome d'estrès posttraumàtic crònic amb símptomes de flashbacks, és a dir, record repetitius sobre aspectes traumàtics que han patit; depressió, confusió, fòbies i desorientació, tristesa, irritabilitat, sentiments de culpa, problemes de concentració i són i desig de morir. Aquest manual destaca també el Síndrome d'adaptació paradoxal a la violència, desenvolupant així una tolerància a la violència, a la falta de llibertat i a la dignitat, com a forma de supervivència. Acaba minimitzant la seva situació i empatitza amb els tractants i clients. A més, derivat d'aquest, pot acabar derivant en un trastorn dissociatiu on la seva identitat, memòria, idees, sentiments o percepcions pròpies es troben separats del coneixement conscient. La víctima crea una vida alejada de la realitat com a mecanisme de protecció davant les circumstàncies tan dures.
- **Conseqüències socials:** en la nostra societat encara existeix un gran estigma social pel que fa a les dones. Això fa que moltes de les víctimes del tràfic de persones amb finalitats sexuals ocultin la seva situació o simplement guardin silenci sobre la seva experiència. També oculten aquesta situació a les seves famílies, sigui per vergonya o per aquest estigma impregnat, i per tant, no tenen el suport que elles necessiten. A més, les conseqüències en les relacions de parelles són molt visibles, ja que moltes dones (de les quals ja han pogut escapar) es neguen a tenir qualssevol tipus de relació íntima perquè les envaeix un gran sentiment de por i desconfiança.

Moltes de les víctimes poden arribar a morir, sigui en mans dels tractants o per decisió pròpia. Això pot passar tant durant el procés de l'explotació com després de ser alliberades. No obstant això, en el cas de les víctimes menors d'edat, és a dir, nenes i noies adolescents, les seqüeles físiques i emocionals són molt més difícils de superar.

En definitiva podem dir que el treball social rep protagonisme en el treball i atenció amb les víctimes, tenint en compte la seva vulnerabilitat, la violència patida i les conseqüències que aquestes deixen.

4. TREBALL SOCIAL AMB LES VÍCTIMES DEL TRÀFIC DE PERSONES AMB FINALITATS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL

Les/els treballadores/s social s'enfronten a la pobresa; a les desigualtats; els desequilibris; a les inquietuds; a les injustícies socials; a l'augment del percentatge de les malalties mentals, de la violència familiar, els suïcidis entre els més joves; als problemes relacionats amb la justícia de menors; inexistència de perspectiva de gènere i les discriminacions socioeconòmiques; als problemes d'identitat sexual; als conflictes culturals i laborals, un llistat que no acaba mai. Aquesta professió, per tant, està encaminada a solucionar problemes i ajudar als processos de canvi, actuant així com a agents de canvi en la societat i en la vida de les persones, famílies i les comunitats (Portugal i Carranco, 2015).

A partir del marc que s'ha presentat en relació amb les persones involucrades en el tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual, ens plantejarem quines podrien ser les contribucions del Treball Social (TS) envers aquest delictes i les conseqüències en les persones i les societats. La treballadora social Requena (2020) aporta que els inicis³⁶ de les primeres intervencions de la professió estava estretament lligada a donar resposta les persones que es trobaven en una situació d'extrema pobresa i, per tant, les més necessitades de la societat (assistència caritativa), sobretot aquelles més materials. En l'actualitat, intervé en demandes molt més diverses de tota la població, independentment del nivell econòmic que la persona, grup o comunitat té. No obstant això, encara es continua tenint en compte, a les persones i grups més vulnerables i en risc social.

Per plantejar aquesta discussió sobre l'aportació del treball Social, prendrem com a referència la definició més recent aprovada per l'Associació Internacional d'Escoles de treball Social (IASSW/AIETS en català) i de la Federació Internacional de Treballadors Socials (IFSW/FITS en català) de l'any 2014:

El treball social és una professió basada en la pràctica i una disciplina acadèmica que promou el canvi i el desenvolupament social, la cohesió social i l'apoderament i l'alliberament de les persones. Els principis de justícia social, drets humans, responsabilitat col·lectiva i respecte per la diversitat són fonamentals per al treball social. Amb el suport de les teories del treball social, les ciències socials, les humanitats i els coneixements indígenes, el treball social involucra a persones i estructures per a

³⁶ Finals del segle XVIII principis del segle XIX, Regne Unit.

abordar els desafiaments de la vida i millorar el benestar. La definició anterior pot ampliar-se a nivell nacional i/o regional (FITS i AIETS, 2014).

D'acord amb aquesta definició el Treball Social es pot analitzar des de dos àmbits, per una banda, des de la pràctica professional, i per altra banda, com una disciplina acadèmica. No obstant això, per la qüestió del fenomen estudiat, ens centrarem en l'aspecte de la pràctica professional i tot el que això implica. El concepte de professió ha estat relacionat amb l'evolució i el desenvolupament de les societats, i, tot i haver-hi un buit entre el qual es pot considerar una ocupació i una professió, hem identificat alguns elements característics.

Com a producte d'aquest desenvolupament històric, avui dia és possible definir la idea de professió com una estructura social, on es combinen els següents factors: es basa en un cos de coneixement tècnic, el control de la professió queda en mans dels professionals, es necessita un títol per poder exercir la professió, estableix les seves normes, les quals es publiquen en codis d'ètica i deontologia i necessita de bona actitud i motivació dels professionals, entre d'altres. Considerant això, el treball social és una professió que deriva de l'activitat professional de les/els treballadores/s socials, l'objectiu dels quals és la intervenció social per promoure el canvi i el desenvolupament social, la cohesió social i l'apoderament i alliberament de les persones.

La/el professional del treball social que porta a terme una intervenció social directa amb les víctimes que es trobin en situació d'explotació sexual, ha d'aplicar els principis ètics que caracteritzen la professió. Segons assenyala la definició de la FITS (2014), els valors com la justícia social, els drets humans, la responsabilitat col·lectiva i el respecte per la diversitat són fonamentals per al treball social.

Els drets humans i la justícia social estan directament relacionats amb la prevenció del tràfic de persones, a partir de la transformació dels factors econòmics, socials i culturals per a prevenir la tracta. Per això cal tenir present que el treball social és una professió compromesa amb el canvi social i que aquest canvi es reflecteix en la realització dels drets humans, aspecte en el qual les/els treballadores/s socials han d'intervenir, promovent l'enfortiment de les institucions públiques de l'Estat que ha de garantir l'apoderament de la societat civil. Aquestes pautes de conducta estan orientades tant cap al professional social, com per l'entitat on treballa. En el Codi Deontològic de Treballadors Socials de l'any 2012 es recullen tots els principis bàsics que

caracteritzen la professió, els quals han d'ajudar en l'abordatge de les problemàtiques ètiques que genera la pràctica professional.

4.1. Model de gestió de casos

La pràctica del treball social està determinada per mètodes i models d'intervenció que s'utilitzen en funció de les característiques de la situació a abordar. Nosaltres en centrarem el *model de gestió de casos*. Segons Rubin (1992), és un model d'intervenció social que assegura als usuaris amb problemes complexos una atenció integral brindant-los tots els serveis que necessiten en el moment adequat i oportú i amb qualitat. És catalogat per Viscarret (2014) com un dels models més utilitzats en el Treball Social. Segons aquest autor, és una part molt important i clàssica del Treball Social, al·ludint als inicis de Mary Richmond, la qual posava èmfasis en la importància que tenien les perspectives centrades en la persona, així com la coordinació i cooperació entre els diferents agents socials.

Cal especificar que, degut a la complexitat que requereix el cas del tràfic de persones amb fins sexuals, la tradicional divisió del treball social en funció dels nivells, no resulta útil. Tal com apunta Raya (2016), hi ha una gran necessitat d'interrelacionar els diferents nivells de treball social, com és l'individual/familiar, el grupal i comunitari. Quan es porta a terme una intervenció a nivell individual o familiar es requereix fer una anàlisi del context i l'entorn de l'individu, així com la recerca de xarxes de suport per al bon desenvolupament de la intervenció.

Ens basarem en la perspectiva i l'enfocament de L'Associació Nacional de Treballadors Social Nord-americana (NASW) (1992). Aquesta ens permetrà veure quines característiques té i com s'aplica al tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual. Defineix el terme com:

Un mètode de provisió de serveis en el qual un professional del treball social valora les necessitats del client, i de la seva família quan sigui adequat, i organitza, coordina, monitora, avalua i secunda (mitjana) un grup de múltiples serveis per a satisfer les necessitats complexes d'un client específic [...]. La gestió de casos en treball social té naturalesa tant de micro com macro, i la intervenció té lloc tant a escala del client com a la del sistema.

Aleshores, podem dir que hi ha dos aspectes importants, per una banda, la coordinació de serveis, i, per altra banda, la descripció de gestió de casos com un procés que influeix tant a nivell individual com en la societat. D'acord amb Connor (1988) assenyalat en el llibre de

Viscarret (2014), el nivell “micro” fa referència a la intervenció amb l’usuari i el seu problema; el nivell “macro” és quan intervenim a més, en el camp legislatiu i normatiu de la comunitat, i afegeix també el terme “meso” referent al treball entre els usuaris i els recursos de la seva comunitat. En la definició a més, es pot observar la utilització del terme client, i es deu al fet que es van adoptar fonaments teòrics que provenen de disciplines com l’economia, l’empresa i el comerç per tal d’assegurar als usuaris serveis de forma coordinada, efectiva i eficient.

Tenint en compte l’enfocament que dona la NASW, podem dir que a través del model de gestió la/el treballador/a social pot arribar a la realitat i les necessitats de les persones, en aquest cas, les dones i nens víctimes de l’explotació sexual mitjançant l’organització, la coordinació, i el suport d’una sèrie de serveis capaços de donar solució a les necessitats complexes de les víctimes.

Per tant, quan s’intervé amb elles, no només haurà de centrar l’atenció en la víctima i el seu problema, sinó que hem d’anar molt més enllà i centrar-nos en el seu entorn (context social i privat), així com en les possibilitats de la comunitat en oferir els serveis de protecció social. Per tant, no es pot renunciar al mètode comunitari, com es va especificar anteriorment.

La gestió de casos s’ha portat a terme amb quasi tots els col·lectius destinataris d’intervencions dels serveis socials, però també dels serveis sanitaris i les entitats privades del tercer sector. En la intervenció amb les dones víctimes de l’explotació sexual és necessària la coordinació entre serveis social o entitats privades amb l’àmbit sanitari. Aquest model s’ha integrat en el sector sanitari com a modalitat d’atenció a les persones amb problemes de salut d’alta complexitat, les quals afecten a totes les dimensions de la mateixa. Per això, resulta clau que es planteja des del primer moment la coordinació, ja que tal com s’ha vist en apartats anteriors on s’han especificat les conseqüències que pot tenir la víctima, la majoria estaven relacionades amb problemes de salut mental i malalties de transmissió sexual.

Degut als abusos sexuals o les violacions el percentatge de contraure algun tipus de malaltia i que a més et repercuteixi a nivell mental és molt alt, per tant, ha d’haver-hi una intervenció sanitària i psicològica constant. La missió conjunta de l’equip multidisciplinari serà potenciar l’autonomia personal i la participació social de les dones i nenes víctimes. Per fer-ho es facilitarà l’accés a diversos recursos que a la vegada es coordinaran per donar resposta a les necessitats integrals de la persona. Dit això, els recursos amb els quals compten les treballadores socials són molt nombrosos, però destaquem els institucionals, els legislatius (tractats

anteriorment), els humans, els tècnics i els ètics. Tot ells seran desglossats en els següents apartats.

4.2. Recursos institucionals

La treballadora social pot portar a terme la seva intervenció amb les víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual en dos contextos diferents. Per una banda, la professió de Treball Social té una presència destacada en els sistemes públics de protecció social, sistemes que configuren l'actual Estat de Benestar, especialment els sistemes de Serveis Socials³⁷. La seva labor la desenvolupa en algun organisme públic, sent el més habitual les administracions locals (ajuntaments i diputacions).

Per altra banda, la treballadora social pot desenvolupar la seva activitat en el Tercer Sector³⁸, el qual fa referència a les organitzacions i entitats que treballen contra l'exclusió social amb programes preventius, assistencials, formatius, d'inserció social i laboral a nivell local així com en la pròpia promoció de les víctimes. Es considera que aquest sector té menys burocràcia que l'Administració, i amb això major innovació, flexibilitat i adaptació de les diverses realitats socials. També s'estima que segueix un model d'atenció social més pròxim als usuaris i és un generador d'ocupació sobretot per aquelles persones amb diversitat funcional i en situació de marginació social (Jiménez, 2017). Per tant, la intervenció de la treballadora social amb les víctimes es pot donar en ONG especialitzades les quals poden oferir atenció integral o atenció específica.

D'acord amb el portal web Projecte Esperança, l'atenció és integral, quan s'incideix sobre totes les dimensions i necessitats de la vida de les dones amb la finalitat d'afavorir processos progressius i ajustats en el temps per a la recuperació de les seves vides, el desenvolupament de les seves potencialitats i capacitats, l'adaptació a la societat i l'assoliment d'una vida plena. Els serveis en els quals s'incideix són els socials, psicològics, mèdics/sanitaris, jurídics, educatius, laborals i psiquiàtrics.

³⁷ I en els sistemes de Salut.

³⁸ Les entitats del Tercer Sector d'Acció Social són aquelles organitzacions de caràcter privat, sorgides de la iniciativa ciutadana o social, baix diferents modalitats, que responen a criteris de solidaritat i de participació social, amb finalitats d'interès general i absència d'ànim de lucre, que impulsen el reconeixement i l'exercici dels drets civils, així com dels drets econòmics, socials o culturals de les persones i grups que sofreixen condicions de vulnerabilitat o que es troben en risc d'exclusió social (BOE, Capítol I, article 2.)

En relació amb els recursos públics de l'Administració de la Generalitat, ens trobem amb les següents institucions a nivell autonòmic i local, on pot haver-hi un perfil com el de la treballadora social:

- **Institut Català de les Dones: Servei contra la Violència Masclista:** és gratuït i confidencial i funciona cada dia de l'any, durant les 24 hores del dia. S'hi pot accedir per telèfon i correu electrònic, i atén les demandes relacionades amb qualsevol forma de situació de violència contra les dones. El Servei està format per professionals de diferents orígens, amb el qual es poden expressar en diverses llengües, entre les quals hi ha el català, el castellà, l'anglès, el francès, l'alemany, l'italià, el rus, l'àrab, el romanès, el croat i el xinès (mandarí).
- **Departament de Justícia. Servei d'Orientació Jurídica (SOJ):** el seu objectiu és assessorar i informar de forma gratuïta sobre qualsevol qüestió o aspecte jurídic que se li plantegi, així com informar de la possibilitat de recórrer als serveis de mediació o altres sistemes alternatius de resolució de conflictes per tal d'evitar el conflicte processal o analitzar la viabilitat de la pretensió. A més assessora els ciutadans i els dona informació respecte de la documentació necessària per sol·licitar el dret a l'assistència jurídica gratuïta i en tramita les sol·licituds.
- **Departament de Justícia: oficines d'atenció a la víctima del delicte (OAVD):** tenen com a finalitat oferir a les víctimes informació i suport perquè puguin exercir els drets que els reconeix la legislació vigent, així com oferir una atenció integral per potenciar la recuperació personal i reduir la victimització. Els equips de les oficines d'atenció a la víctima del delicte estan formats per professionals de la psicologia, el dret, l'educació social i el treball social especialitzats en l'àmbit judicial, concretament en l'assessorament dels drets i deures de les víctimes, així com en el suport emocional i l'atenció psicològica i social de la víctima.
- **Sistema de protecció i atenció a la víctima menor d'edat: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA):** és l'òrgan encarregat de les polítiques d'infància i adolescència de Catalunya. El Sistema de Protecció a la Infància i Adolescència Catalana preveu la possibilitat de detectar les situacions en què un infant o un adolescent està en risc mitjançant les persones o les institucions que estan més a prop d'aquests, perquè són les que millor poden detectar les situacions de desemparament que requereixen una intervenció dels equips especialitzats. El circuit ordinari consisteix en una primera avaluació del cas per part dels equips bàsics d'atenció

social primària (EBASP), considerant així la intervenció especialitzada o no. Si opten per ella, es deriva el cas a l'Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA) del territori. Són equips especialitzats que actuen per protegir l'infant i l'adolescent en casos d'alt risc social, és a dir, situacions en les quals els/les nens/es puguin estar patint negligències i/o maltractaments. Estan constituïts generalment per psicòlegs, pedagogs, treballadores socials, educadors i administratius.

- **Serveis oferts per l'Ajuntament de Barcelona:**

- **Unitat Contra el tràfic de persones (UTEH):** Orienta als professionals per a ajudar-los a detectar i atendre aquestes situacions i fer front a les possibles víctimes que es trobin a Barcelona. Totes les víctimes són objecte d'atenció, independentment que la persona es trobi en una situació administrativa irregular, que continuï afiliat a la xarxa explotadora (intentant aïllar-se) o no. Si la víctima és menor d'edat o se sospita que és menor d'edat, la intervenció es realitza d'acord amb la legislació aplicable i en coordinació amb les autoritats competents (Direcció General de Protecció de Menors, Fiscalia de Menors i Estrangeria i Cos de Policia). La UTEH brinda atenció integral i personalitzada, duent a terme activitats socials, jurídiques, psicològiques, d'acompanyament i de representació legal. També proporciona una estada segura.
- **Els Punts d'Informació i Atenció a les Dones (PIAD):** són serveis públics, gratuïts i confidencials en els quals s'ofereix a les dones víctimes atenció personalitzada, informació sobre diferents recursos de la ciutat, assessorament jurídic, acompanyament psicològic, atenció en casos de discriminació o violència masclista en qualsevol àmbit, oferta de tallers gratuïts de diferents temàtiques: autoestima, dansa, risoteràpia, autodefensa, etcètera, i participació en grups (GAM) de creixement personal per aprofundir en l'autoconeixement i com a espais per compartir experiències entre dones.
- **Centre d'Urgències i Emergències Socials de Barcelona (CUESB):** és un servei d'atenció social permanent que atén qualsevol urgència o emergència social a la ciutat durant les 24 hores i els 365 dies de l'any. Les urgències són situacions que exigeixen una intervenció immediata i ineludible perquè impliquen risc social per a les persones que les pateixen. Esdevenen, però, fets sobtats o inesperats, són situacions temporals que per ser resoltes necessiten una intervenció social puntual. Les emergències socials, que tenen una atenció

preferent, són situacions en les quals la seguretat i la vida de les persones corren perill. Són situacions de greu risc col·lectiu, de calamitat pública o de catàstrofe extraordinària.

- **Xarxa de Serveis Socials:** Xarxa de 40 centres de serveis socials (CSS) que configuren la xarxa d'atenció social bàsica de la ciutat destinada a ajudar les persones, les famílies i els col·lectius per tal que obtinguin l'atenció social que necessitin. Impulsa, organitza i articula, internament i externament, els recursos i els serveis d'atenció social bàsica de responsabilitat municipal adreçats a la ciutadania, dins d'uns paràmetres de qualitat i equitat que contribueixin a garantir el benestar de totes les persones que viuen i conviuen a la nostra ciutat. 22 A través de la xarxa municipal de centres de serveis socials s'informa i s'atén les persones sobre els serveis socials específics existents per a: famílies, nens i nenes, joves i adolescents, dones, gent gran, persones dependents, persones amb discapacitat i persones immigrant.
- **Servei d'Atenció als Immigrants, Estrangers i Refugiats (SAIER):** serveis de referència a la ciutat de Barcelona per a l'acollida de la població nouvinguda i es dedica a la promoció de la recepció de la població estrangera que té necessitats específiques d'assessorament en l'àmbit jurídic, laboral i lingüístic.

A Catalunya existeix la **Xarxa Catalana sobre el Tràfic de persones (XCT)**, una plataforma en la qual participen actualment diverses entitats, organismes i institucions de Catalunya públiques i privades d'àmbit local, territorial i/o estatal. L'objectiu és promoure la col·laboració i coordinació en la denúncia sobre fenomen del tràfic de persones. La XCT considera que, per a fer front a aquest fenomen, és necessari promoure la participació efectiva de les víctimes del tràfic i dels diferents actors territorials de totes les fronteres catalanes. Per a això, les diferents organitzacions i entitats que integren la XCT intercanvien informació, experiències de treball i metodologies, promouen la formació especialitzada dels agents i actors rellevants, i fomenten els estudis i treballs de recerca específicament sobre el tràfic de persones amb finalitats d'exploració sexual a Catalunya. Està configurada pels següents recursos:

- **Recurs públic a nivell autonòmic**

- **Agència per a l'abordatge integral del treball sexual (ABITS):** ABITS és el primer servei públic municipal de Barcelona, creat específicament per a atendre les dones treballadores sexuals o víctimes d'exploració sexual. Les principals

actuacions d'aquesta organització són: col·laboració i celebració de convenis amb entitats que treballen amb aquests col·lectius, informació sobre els serveis públics disponibles i els seus drets bàsics, comunicació amb periòdics, provisió de recursos formatius i d'ocupació. Entre els recursos de l'agència es troben els Serveis d'Atenció i Mediació al Carrer, que brinden informació i assessorament, protecció de la confidencialitat, tracte personal i complet, derivació, acompanyament de recursos i serveis, assessorament i suport expert, i altres serveis en aquesta matèria. També està especialitzada a donar suport global a les dones que han estat objecte de tràfic amb finalitats d'explotació sexual, posant a disposició tots els recursos de la xarxa normativa i municipal per a l'atenció, acolliment, protecció i recuperació integral. Té convenis de col·laboració amb algunes de les organitzacions especialitzades que es recullen.

- **Recursos especialitzats del tercer sector a nivell autonòmic**

- **Associació per a la salut i la qualitat de vida:** és una entitat de referència i consolidada que atén les necessitats de les treballadores sexuals a Barcelona. Vol ser un lloc d'interès, informació, educació i referència en temes de salut, així com un lloc de trobada on es prioritzen les relacions i l'ajuda mútua com a eina per a reduir l'exclusió social. L'objectiu és satisfer les necessitats específiques del grup i evitar que es presentin situacions que portin a un problema més greu. La treballadora social atén l'acolliment, determina el tipus d'assistència requerida i fa efectiva l'assistència creant condicions amb la dona i després, seguiment, avaluació i efectivitat
- **Germanes Oblatas:** Desenvolupen un projecte anomenat “Dona i Prostitució: atenció social integral”. Ofereixen suport per a trobar treball. Entre les activitats que desenvolupa: assistència social a través de cursos personals, formació becada (amb cursos d'alfabetització, espanyol, coneixement del mitjà laboral) i gerontologia), assistència en la cerca de treball i ajudes econòmiques d'emergència avaluades per treballadors socials. Pel que fa a l'ajuda a l'ocupació, proporciona formació professional en auxiliars d'infermeria de persones majors a quinze dones, amb l'objectiu de promoure l'adquisició de coneixements bàsics, facilitar l'adquisició d'eines personals, l'autonomia personal, i dotar d'eines imprescindibles per a la cerca de treballar.

- **Fundació APIP- ACAM:** entitat privada d'iniciativa social i sense ànim de lucre. Des de l'any 1982 col·labora amb les administracions públiques en aplicació de desplegament i l'aplicació de polítiques actives i d'inclusió, formatives, ocupacionals, d'acollida residencial i treball comunitari. Els seus projectes estan destinats a la cohesió social i en especial, a la resolució de necessitats de persones, famílies o col·lectius en risc d'exclusió social, i en particular de persones que són víctimes de tràfic amb fins d'explotació sexual.
- **Exili:** és una O.N.G. centrada en l'atenció terapèutica metge-psicosocial a persones traumatitzades per diferents tipus de violacions dels Drets Humans. La seva actuació està dirigida cap als següents col·lectius: persones exiliades víctimes de contextos de guerra, persecució, empresonament, violència i tortura, nens/as víctimes de maltractaments i violència masclista i dones víctimes de violència masclista. Ofereix una atenció metge-psicosocial i tractar les conseqüències de processos i experiències traumàtiques derivades de violacions dels Drets Humans. Ofereix atenció mèdica, la psicològica i social per a persones que han estat impactades per la violència (homes, dones, nens i nenes) i donar suport a la reparació dels danys soferts, secundant i promovent els seus recursos per a la resiliència. L'àmbit d'actuació és principalment a Catalunya, encara que també intervenen en la resta de l'Estat espanyol.
- **Genera:** sociació que intervé directament en la prostitució i el tràfic de persones, desenvolupant diferents àrees de treball sobre la base de la protecció i reivindicació dels drets i perspectives de gènere. Ofereix suport integral (higiene, dret i societat) i suport especialitzat en violència sexual contra la dona en el context de la prostitució; formació i Sensibilització: realitzen formació especialitzada a professionals per a millorar la seva capacitat de detecció, abast i creació d'un espai de sensibilització social per a combatre l'estigma social; acció política i treball en xarxa: Promouen l'acció comunitària; i fomenten el desenvolupament de polítiques públiques que respectin i responguin a les necessitats de les dones en el treball sexual.
- **Metges del Món Catalunya:** la seva tasca gira entorn la conscienciació de la població sobre el fenomen i la seva magnitud i fomenta el canvi social per a contribuir a resoldre situacions d'injustícia existents i garantir el dret universal a la salut dels col·lectius més vulnerables de la societat. Sensibilitzar a la població

catalana sobre les vulneracions de drets humans que pateixen les víctimes de tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual i es mobilitzen per defensar aquests drets, fent especial èmfasi a favor del dret a la salut i la promoció de l'equitat de gènere.

- **SICAR cat Adoratrius:** és un programa de l'entitat Religioses Adoratrius. SICAR Cat sorgeix a Catalunya a 2002 per donar resposta al fenomen i promocionar els DDHH de les dones víctimes de tràfic de persones amb fins d'explotació sexual a través d'una atenció integral i denunciant aquesta forma actual d'esclavitud. El programa s'organitza en tres àrees: Intervenció directa, Sensibilització i denúncia, i Gestió. Contempla l'acollida en la modalitat residencial de dones víctimes de tràfic de persones o que volen deixar el treball sexual i necessiten protecció i atenció. L'atenció residencial ofereix allotjament en un lloc segur, digne i accessible durant tot l'any i on es treballa des d'una perspectiva integral (psicològica, sanitària, jurídica i socioeducativa)
- **Fundació Surt:** desenvolupa les seves activitats en l'àmbit de la inserció laboral, amb l'objectiu de potenciar la presència de la dona en el sector econòmic i treballant en igualtat de condicions, donant suport al procés de contractació. El Mecanisme Integral per a Promoure la Transició en el Treball Sexual (DIR/TS) atén les inquietuds de les dones que, en els seus propis termes, desitgen deixar el treball sexual i iniciar un altre. El conjunt de recursos proporcionat per DIR/TS permet que cada dona participi en la definició i implementació del seu projecte professional, desenvolupant la seva competència professional i millorant la seva ocupabilitat en relació amb el moviment del mercat laboral. El banc de recursos és enorme i li permet adaptar cada departament als desitjos i necessitats individuals de la dona.

Com hem vist, la majoria de les entitats que es dediquen a l'àmbit de tràfic d'éssers humans amb fins d'explotació sexual ho fa enfocant-se en la prevenció, l'atenció social i psicològica, i la inserció laboral, mentre quasi no s'actua per la detecció, l'acollida residencial, l'atenció jurídica o per formació especialitzada dels professionals. Això dona peu a la necessitat del treball en xarxa.

La lluita contra el tràfic de persones és una feina molt complexa i només des de la cooperació de tots els actors implicats és possible defensar i protegir els drets de les víctimes. En les

intervencions amb víctimes del tràfic de persones amb fins d'explotació sexual, és molt important que les entitats treballin juntes per a satisfer qualsevol tipus de necessitat que no s'ha pogut atendre de forma particular. Aquesta cooperació es pot donar en diferents nivells, com local, nacional i, en alguns casos, internacional, quan es presenta una situació en la qual una dona desitja tornar al seu país d'origen. Per tal de protegir les víctimes per a aconseguir una adequada intervenció a través de la coherència dels mecanismes implementats per aquestes organitzacions, ha d'haver-hi una comunicació i treball en xarxa entre les diferents organitzacions. La coordinació i cooperació ha de ser entre les institucions governamentals i tercer sector, però també rep especial importància el sector privat, els mitjans de comunicació i els ciutadans.

El paper del sector privat també resulta clau en la lluita contra el fenomen i la protecció de les víctimes. És necessari animar aquest sector a posar en marxa polítiques empresarials destinades a trencar tot vincle entre les empreses legítimes i el tràfic de persones amb fins sexuals. En les iniciatives existents s'obvia el protagonisme que té el sector privat, i només es compta amb la intervenció dels agents governamentals, intergovernamentals i no governamentals. D'acord amb l'article 10 de la Convenció de les Nacions Unides contra la Delinqüència Organitzada Transnacional (2000), els Estats han d'adoptar aquelles mesures que siguin necessàries d'acord amb els seus principis jurídics per tal d'establir la responsabilitat de les persones jurídiques. Això implica que si una empresa (persona jurídica)³⁹ s'utilitza amb el fi de cometre algun delictes d'aquesta magnitud, podrà ser objecte de l'exclusió total de la mateixa pel que fan les concessions fiscals, finançament, préstecs, perdre la seva llicència, i per descomptat no podrà mai tenir un conveni amb cap administració pública.

En aquest cas en concret, cal posar èmfasi en la responsabilitat de les empreses transportistes (comercials o de passatgers). Tal com es marca en l'article 11.2. del Protocol de Palerm (2000), els Estats han d'adoptar o bé mesures legislatives o d'altres apropiades per prevenir, en la mesura del possible, la utilització dels mitjans de transports comercials per la comissió del delictes del tràfic de persones. Les mesures estan dirigides cap al transportista i l'empresa de transport, destacant l'obligació d'assegurar-se que tots els passatgers tinguin en seu poder els documents de viatge per entrar de forma legal en Espanya.

³⁹ S'inclou: agències de treball, agències que faciliten matrimonis internacionals, agències d'adopcions internacionals, agències de publicitats, salons de massatge, club, serveis d'escolta, empreses de transport, agències de turisme, etc.

Un aspecte clau és la responsabilitat social que implica una forma de gestionar una activitat lucrativa o no, però que tingui en compte els impactes d'aquesta sobre les persones beneficiàries tant directes com indirectes. Això és, tenir en compte als clients, proveïdors, socis, entitats i xarxes amb les quals es relaciona, les comunitats locals, el medi ambient, la societat i la població en general. A més del compliment de la legislació internacional i nacional, els drets humans, el medi ambient i el treball, també han d'incloure's accions voluntàries encaminades a millorar la qualitat de vida d'aquests col·lectius. Per tant, les empreses tenen molta feina per fer quan es tracta de crear consciència i prevenir el tràfic de persones amb fins d'explotació sexual, i laboral (Fundació CEPAIM, 2015).

Pel que fa al paper dels mitjans de comunicació, aquests poden ser molt útils a l'hora de sensibilitzar a les poblacions nacionals sobre el tràfic sexual i fomentar la comprensió del fenomen. La televisió, la ràdio i els periòdics ajuden a difondre informació sobre el fenomen, per exemple aquelles empreses o persones jurídiques que tenen permís legal de captar mà d'obra a l'estranger. Se sap que els mitjans de comunicació tenen molt poder i influeixen en gran manera en l'opinió pública a l'hora de donar a conèixer determinades qüestions. Per tant, tenen l'obligació de presentar una informació veraç, i al mateix temps garantir la protecció i la seguretat de les fonts, davant qualsevol dany. Això implica que en l'atenció que es dona als casos de tràfic de persones amb finalitats d'explotació en els mitjans d'informació, no s'ha de posar en perill la vida de les víctimes (UNODC i Unió Interplanetària, 2009).

El paper de la ciutadania també és clau en tot aquest procés. El tràfic d'éssers humans amb fins sexuals és delictiu que s'ha de combatre de forma col·lectiva. Per fer-ho s'han de conèixer els indicadors de tràfic i alertar a les autoritats sobre casos sospitosos, posar-se en contacte amb les línies directes governamentals contra el tràfic i les ONG, i participar en la sensibilització dels altres i brindar serveis voluntaris per a ajudar a les víctimes del tràfic, sempre que sigui possible. De nou s'apela a la responsabilitat social, però en aquest cas també a la individual en relació amb les seves accions i el que aporta a la societat.

4.3. Recursos humans

En primer lloc, destaquem la persona afectada, en aquest cas la víctima del tràfic d'explotació sexual. És el recurs fonamental per al Treball social. La participació activa de la víctima és essencial, i per això s'ha de promoure que sigui la protagonista principal del seu canvi. Les treballadores socials han d'acompanyar en tot el procés, però no poden obligar cap persona a

fer alguna cosa. El bé de les persones el defineixen elles mateixes, encara que no es coincideix amb el concepte del bé de la professional. Per tant, és important conèixer davant quina víctima ens trobem, i establir així el seu temps, els quals han de ser respectats.

En segon lloc, la treballadora social. Es tracta d'una de les principals agents en el tracte amb les víctimes del tràfic de persones amb fins d'explotació social, perquè proporcionen les pautes i estàndards científics per atendre-la, brindant assistència immediata, trobar els recursos disponibles i reconstruir el mal causat a una persona que ha sofert explotació sexual. La seva labor ha d'incloure un procés d'intervenció i atenció a les víctimes del tràfic sexual, però també a les seves famílies i filles/fills. Pel que fa a la creació de vincles amb la víctima, aquest és un dels aspectes que més s'ha de treballar, ja que facilitarà a la dona proporcionar informació que serà clau per a una intervenció completa. A més, la seva tasca també s'orienta en la participació en el disseny, implementació i avaluació de campanyes de sensibilització cap a la població.

A més de la treballadora social es necessita altres professionals que formen part d'equips multidisciplinaris. Segons l'Associació Trabe (2017) és un grup de professionals de diferents àmbits, però complementàries que elaboren junts per a oferir un millor servei a la persona atesa. El paper de l'equip multidisciplinari és avaluar les necessitats, desenvolupar i implementar un pla d'intervenció. Cada especialista des de la seva professió aplicarà les habilitats i coneixement pròpies per donar resposta a les necessitats específiques. Els professionals que normalment configuren un equip així són la treballadora social, psicòleg, psiquiatre, metge, cossos policials, entre d'altres. La treballadora social és la persona que coordinarà l'equip multidisciplinari, amb les següents funcions: supervisió permanent del cas, assegurar el contacte directe i prolongat amb la víctima, assegurar la comunicació entre els membres de l'equip, coordinar i documentar plans d'intervenció (plans implementats en cooperació amb la víctima), avaluar possibles recursos i serveis existents per a les víctimes i estableix criteris específics per a l'avaluació d'objectius.

La formació contínua és necessària a causa de l'evolució constant de la realitat social del fenomen estudiat. Cada canvi social en els entorns en els quals es produeix el tràfic sexual, implica el sorgiment de nous desafiaments. Tenint en compte aquesta realitat canviant i dinàmica, es requereix programes de capacitació dels professionals perquè es puguin adaptar a cada període i fase de treball. Es pot fer a través de la retroalimentació i de compartir coneixements especialitzats, experiències i informació entre els membres de l'equip. Aquest intercanvi és una oportunitat perquè tot l'equip aquest informat i actualitzat, sigui capaç de

comprendre els diferents aspectes de cada rol dins de l'equip, i de reflexionar sobre la seva pròpia pràctica, la qual cosa reforçarà l'enfocament multidisciplinari. La formació també es pot realitzar a partir de les necessitats particulars que requereix cada professional en el seu àmbit.

Un altre aspecte necessari és la supervisió professional, ja que es treballa directament amb les víctimes del tràfic sexual i pot resultar desafiador i estressant. Els professionals coneixen (ja vegades presencienc) les situacions i experiències difícils per les quals travessen les víctimes. Per a fer front i evitar l'esgotament, tots els treballadors han de tenir accés a la supervisió professional, independentment de la seva àrea d'especialització. És aconsellable que sigui un supervisor extern no immers en el treball d'un equip multidisciplinari. La supervisió ha de veure's com un lloc i temps positiu i productiu per a tots els membres de l'equip, no com una tasca addicional o una activitat estressant. És molt important que tots els participants se sentin còmodes, en cas contrari pot ser contraproductiu.

També s'ha de vetllar per les condicions de treballs òptimes, ja que l'ocupació a curt termini, la inestabilitat laboral i la incertesa en la continuïtat dels programes d'atenció integral són alguns dels desafiaments que enfronten els equips multidisciplinaris de professionals. Per tant, és rellevant emfatitzar que les condicions de treball adequades són necessàries per a assegurar la continuïtat i estabilitat dels serveis en el mitjà i llarg termini. A més, per a prevenir l'estrès relacionat amb el treball, unes certes condicions laborals bàsiques (polítiques i procediments de salut i seguretat, salaris adequats, conciliació de la vida laboral i personal, etc.) Si és així, serà més fàcil mantenir els equips estables i integrar projectes. Un altre risc al qual s'enfronten professionals durant el seu temps d'atenció a les víctimes del tràfic sexual, és en el procés judicial. En moltes ocasions les treballadores socials o els altres professionals s'exposen en el judici com a testimonis i queden identificats per les xarxes de tràfic, amb el qual s'han de garantir polítiques de seguretat per als professionals.

4.4. Recurs tècnic: Mètode bàsic del treball social aplicat al model de cas

Per qüestions d'extensió, aprofundirem en Model de Cas, sense excloure la necessitat de treballar a nivell grupal i comunitari.

La treballadora social actua per garantir l'atenció integral de les dones víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació sexual, així com els seus fills. La professional es recolza en el mètode bàsic de treball social aplicat al model de gestió de casos. Després d'haver realitzat l'estudi o la investigació pertinent sobre la situació de la víctima, es porta a terme un diagnòstic i una

intervenció. Per la seva elaboració, de forma conjunta entre professional i víctima s'elaborarà el seu pla de treball individual (PTI), orientat cap a una intervenció i una transformació de les causes generadores de la seva realitat, i per suposat sent aquestes les protagonistes dels seus canvis.

A continuació es planteja el mètode en treball social a través de l'estudi de les seves fases recollint les principals característiques.

4.4.1. Investigació/Detecció

És la part essencial que esdevé l'antecedent de tot el procés metodològic en treball social. L'objectiu general d'aquesta fase és situar la treballadora social enfront del seu camp d'actuació, en una visió global i integrada sobre la realitat de la dona. En aquest sentit, la tasca de la professional social en aquesta etapa es basa en la detecció i recepció de possibles víctimes, sigui en serveis socials, en entitats socials o al carrer.

La detecció s'entén com una identificació provisional d'una potencial víctima. Sense aquest primer pas, les següents fases d'identificació, informació, protecció i persecució del fenomen seran deficientes. Cal recordar que el segons el Conveni de Varsòvia (2005) l'atenció a les víctimes s'ha de brindar des que la seva detecció, i fins que el procés finalitzi. Les possibles víctimes podran accedir a les mesures d'assistència previstes en l'article 12.1 i 12.12, és a dir, a aquelles mesures dirigides al seu restabliment físic, psicològic i social (i recull una sèrie de mínims: un allotjament segur, assistència psicològica i material, tractament mèdic d'urgència, serveis de traducció i interpretació, assessorament i informació en relació amb els seus drets, accés a l'educació per a menors) com també a mesures en matèria de seguretat i protecció.

Això no obstant, la complexitat d'aquest fenomen fa que sigui molt difícil trobar una única forma per determinar si una persona és víctima del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual. Tenint en compte els danys causats per la contínua explotació sexual, també resulta necessari detectar aquelles persones que han pogut ser víctimes en un moment donat, encara que en el moment ja no ho sigui. D'aquesta forma podrà rebre l'atenció adequada, i a més podrà col·laborar en l'alliberació d'altres víctimes amb la seva informació, si així ho desitja. Amb tot i això, els casos en els quals una dona o una nena decideix per si sola demanar ajuda professional de forma directa, o es presenta davant les autoritats policials a identificar-se com a víctima d'explotació sexual és excepcional (Diaz,2014).

Per tant, un dels grans reptes és que els casos d'exploració sexual sorgeixin. D'acord amb el *Protocol de Protecció de les víctimes del tràfic d'èssers humans a Catalunya (2013)*, la detecció de possibles víctimes, pot derivar de:

- Les investigacions que s'han portat a terme per les **Forces i Cossos de Seguretat, estatals i autonòmics, o actuacions policials** d'aquestes policies i de les policies locals de Catalunya. Quan es tingui coneixement sobre l'existència d'una presumpta víctima s'ha d'avisar al Ministeri Fiscal.
- **La inspecció de Treball**, en aquest cas, de Catalunya. Les actuacions que portaran a terme en relació amb les sospites de possibles víctimes, s'han de fer en coordinació amb forces i cossos de seguretat estatals o autonòmics.
- **Altres entitats/ serveis públics o privats**, com serveis socials, centres de menors, centres de migracions gestionats per l'Administració general de l'Estat, en un servei de l'àmbit sanitari, assistencial/social, o en recursos d'organitzacions i entitats amb experiència acreditada a assistir les víctimes. Les organitzacions especialitzades en la protecció i en l'assistència integral de les víctimes són reconegudes com a agents claus en la detecció d'aquestes (Associació per a la Prevenció, Reinserció i Atenció a la Dona Prostituída⁴⁰,2020)
- **Controls realitzats en la frontera o Centres D'Internament d'Estrangers (CIE)**. En el cas que la presumpta víctima estigui en situació administrativa irregular, la unitat d'estrangeria competent no ha d'incoar, inclòs si és necessari ha de suspendre temporalment l'expedient sancionador per infracció.
- Informació proporcionada per la mateixa víctima sobre la seva situació o altres persones o organitzacions. S'aconsella que en aquests casos s'acudeixi a fer la denúncia directament davant el Ministeri Fiscal.

Les dones víctimes de l'exploració sexual es troben sovint al carrer o en establiments de comerç sexual com: zones o clubs on s'exerceix la prostitució, bars i clubs de nudismes, cases de producció de pornografia, salons de massatge i agències de noies de companya, entre d'altres. Una vegada detectada la víctima per la treballadora social, els cossos de seguretat procedirà a identificar i avaluar la seva situació. Les forces i cossos de Seguretat competents realitzaran una entrevista amb la dona per detectar indicis d'exploració sexual així com avaluar la situació de risc. Durant tot el procés d'identificació, podran estar presents professionals de les

⁴⁰ APRAMP

administracions autonòmiques i d'altres entitats especialitzades en l'assistència a les víctimes. No obstant, aquesta participació no és obligatòria, i recentment s'ha introduït la figura de l'Interlocutor Social (Instrucció 6/2016 de Secretària d'Estat de Seguretat) per a fomentar la col·laboració entre les Forces i Cossos de Seguretat i les entitats amb experiència acreditada en l'assistència de les víctimes del fenomen estudiat.

Tal com s'ha dit, que una dona o nena s'identifiqui com a víctima del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual i demani ajuda és una excepció. En el nostre país, les víctimes acostumen a ser dones forçades a exercir la prostitució i en moltes ocasions la seva situació social és molt precària. Segons l'APRAMP (2020) moltes de les víctimes són derivades a recursos generalistes, com poden ser els serveis socials i no a recursos especialitzats en el tràfic de dones. Per tant, poden arribar a entrar en contacte amb els serveis socials municipals a través de diferents vies:

- **Policia Municipal o Nacional:** és molt probable que la víctima sigui derivada per un agent de policia a serveis socials per atendre les seves necessitats bàsiques i socials, però no per ser identificada com a víctima.
- **Serveis Sanitaris:** les víctimes acostumen a acudir als serveis sanitaris només en casos de malalties. Per tant, és molt probable que el personal sanitari identifiqui a més, una situació de necessitat social degut a l'aïllament, però no són conscients de trobar-se davant una possible víctima i l'acaben derivant a serveis socials.
- **Organitzacions No Governamentals:** ens trobem amb diverses entitats que tenen programes dirigits a les persones en exclusió social, alguns destinats a persones que exerceixen la prostitució. No obstant, no totes estan especialitzats en la detecció de possibles víctimes del tràfic de persones, especialment aquelles explotades sexualment.
- **Consolats:** en moltes ocasions els consultes acaben derivant als ciutadans de la seva nacionalitat a serveis socials perquè detecten una situació d'exclusió social o bé una falta d'informació sobre els recursos del nostre territori.

Per aquest motiu resulta molt important portar a terme accions que facilitin la detecció a través d'una sèrie d'indicadors. Cal posar èmfasis que aquests indicadors (verbals i no verbals) alerten a la professional de què una persona podria ser una possible víctima, però s'ha d'entendre que no tots els indicis són presents en totes les víctimes. També s'ha de tenir clar que la presència d'un o varis no conclou un resultat inqüestionable de ser víctima, però sí que haurà de posar en alerta als professionals dels serveis socials.

Segons APRAMP (2020) complementat amb aportacions de la Xarxa Espanyola contra el Tràfic de Persones (2008), els indicadors de sospita als quals una treballadora social haurà de prestar especial atenció durant l'entrevista o la interacció amb la persona són els següents:

- **L'acompanya una persona:**
 - Membre de l'organització criminal: si l'explotació sexual s'està desenvolupant en aquells moments probablement vindrà acompanyada d'un tractant. Sembla exercir un cert control sobre la presumpta víctima, la qual menteix i actua seguint instruccions.
 - Altra víctima: es troba en fase de col·laboració per evitar represàlies (abusos i càstigs).
- **Durant l'entrevista:**
 - Presenta rebuig i desconfiança.
 - Respostes evasives.
- **Procedència:** Europa de l'Est, Llatinoamèrica (Paraguai, Brasil, etc.), Àfrica (Nigèria, Ghana, etc.) o Àsia (Xina).
- **Documentació:** manca de documents d'identitat, sobretot el passaport, i document d'immigració com el visat o el permís de residència. Desig de gestionar la targeta sanitària.
- **Residència recent:** es troba vivint en la ciutat o en el país des de fa poc temps i no proporciona detalls de la seva direcció.
- **Idioma:** mostra incapacitat o dificultat de comunicar-se en espanyol/català, sobretot en aquelles que porten un temps llarg residint.
- **Aïllament social:** poca relació amb membres de la família o amics.
- **Signes de salut física:**
 - Desnutrició, deshidratació, escassa higiene personal, cansament generalitzat.
 - Blaus, mans tremoloses, aspecte nerviós.
 - Talls visibles, cremades.
- **Signes de salut mental:** ansietat, depressió, insomni.

En l'Annex 1 es poden consultar una sèrie de preguntes que ajudaran a la professional a aproximar-se a la possible víctima, que facilita l'APRMP (2020). A això, s'ha de sumar la necessitat de les treballadores socials d'adquirir actituds i coneixements que fomentin les capacitats de superació de les víctimes, per a exercir un adequat paper en la detecció de les

mateixes i acompanyament. És molt important vetllar per la creació d'una relació de confiança i un espai segur per a elles. Si es tenen indicis de poder estar davant una possible víctima, és necessari atendre-la de forma separada dels seus acompanyants, ja que podrien ser molts controladors. Al mateix temps, és clau no aixecar sospites per tal de no posar la víctima en risc. S'ha de mantenir la confidencialitat de la informació i controlar-la entre un nombre limitat de persones. Tot i això, dintre de l'ajuda que pot proporcionar la treballadora social a les dones i nenes víctimes, es destaca un factor molt rellevant, i és la coordinació amb diferents agents socials que actuen en el procés, sigui de l'administració pública, privada o judicial.

El Conveni de Varsòvia (2005) en el seu art. 13 contempla durant aquesta etapa de detecció, el termini de restabliment i reflexió quan existeixin motius raonables per a creure que la persona en situació administrativa irregular és una potencial víctima de tràfic. Aquest termini tindrà una durada suficient perquè la persona pugui restablir-se, prendre una decisió informada respecte a la seva possible cooperació amb les autoritats i evitar que es pugui executar cap mesura d'expulsió. El Conveni indica que el termini considerat sigui, almenys, de trenta dies. A nivell nacional, aquest període es regula en la Llei d'Estrangeria (art. 59 bis) establint un total de noranta dies.

4.4.2. Diagnòstic

El diagnòstic es basa en un estudi o recollida de dades que, relacionades entre si, permeten arribar a una síntesi i a una interpretació. És la fase prèvia a la planificació, la qual permet fer una anàlisi de la realitat social en la qual intervindrem amb les víctimes, per a després classificar-lo segons la seva urgència.

Una vegada s'ha identificat formalment la víctima o la presumpta víctima, el següent pas de les treballadores socials és detectar les necessitats, prioritats i també fer una avaluació de risc individual i familiar. Moltes de les víctimes identificades no es consideren a elles mateixes com a tal i s'ha de fer un exercici de conscienciació, però quan aquestes comencen a valorar-se i assumir la seva situació de canvi i apoderament, serà el motor del seu propi canvi. Un aspecte a destacar és que la treballadora social haurà d'estar en constant recopilació de dades, ja que la informació proporcionada per la víctima canviarà amb el temps, en funció del tipus de relació que s'ha establert amb aquesta.

Per determinar la situació de la possible víctima del tràfic sexual, a més de tenir en compte factors econòmics i socials, s'ha de considerar els aspectes polítics, institucionals, culturals i

psicosocials, els quals poden limitar la futura intervenció. Els factors endògens de la víctima són d'altres que s'han de tenir en compte, ja que influeixen en la situació en la qual es troben (Sales Ten, 2021). Per tant, en aquesta fase es realitzarà una recopilació de dades de l'entorn de la víctima i de la seva família. Les eines utilitzades són l'observació i una sèrie d'entrevistes formals/informals, però sobretot optar per preguntes obertes, perquè la víctima no se senti en un interrogatori, destacant a més l'escolta activa. Aquest estudi ajudarà a l'hora de programar i dissenyar les línies d'intervenció amb les dones i nenes i les seves famílies, les quals han de donar resposta a les necessitats realment identificades pels treballadors socials i els altres actors involucrats.

Les necessitats de les dones víctimes de l'explotació sexual detectades l'any 2022 per l'Associació Comissió Catòlica Espanyola de Migració (ACCEM) poden arribar a ser diferents, depenent del moment en el qual es troba la persona. Per una banda, hi ha necessitats que precisen les víctimes quan es troben encara en els clubs o acudeixen als serveis sense estar reconegudes com a tal. En aquest cas parlem de necessitats per protegir la seva salut, especialment prevenir les malalties de transmissió sexual. Se'ls proporciona paquets de preservatius, lubricants, i informació sobre els llocs on poden accedir a fer-se proves de VIH, entre d'altres. Moltes d'elles es queden embarassades i senten vergonya d'acudir a centres de salut, amb el qual es dirigeixen a altres recursos o institucions. Una vegada tenen els fills, necessiten una persona que cuidi el nadó, ja que acostumen a viure amb les mares en els mateixos llocs on estan sent explotades sexualment, i una persona de la mateixa xarxa criminal s'encarrega de cuidar els nens, però el tracte no és gens l'adequat.

Per altra banda, ens trobem amb les necessitats que precisen les víctimes quan ja han sigut reconegudes/detectades i identificades. Una de les necessitats més important que tenen és rebre suport psicològic, atès que han viscut situacions molt traumàtiques. També s'ha d'oferir protecció i seguretat per poder treballar i millorar la seva autoestima. Un altre aspecte a destacar és la importància de conèixer l'idioma, ja que les dones que arriben de països estrangers no aprenen a parlar el castellà/català perquè bàsicament està en situació d'aïllament total i d'explotació sexual la major part del dia. Per tant, no acostumen a ampliar la seva xarxa social més enllà dels tractants i les altres víctimes, amb els quals acostumen a compartir el mateix idioma donat que la nacionalitat entre les dues figures acostumen a coincidir. Després està la necessitat de requalificació i formació per arribar a reconstruir la seva vida i poder aconseguir un lloc de feina alternatiu a la prostitució; de tenir un allotjament i reprendre les relacions amb les xarxes socials i familiars.

Les necessitats que sempre estan presents independentment del moment són la tramitació de la documentació, degut a que els tractants confisquen tot el que tenen com és el NIE, targeta sanitària, passaport, etc., i no la poden tornar a recuperar; i la necessitat econòmica a causa del deute amb els tractants que cada vegada és major.

En aquesta mateixa fase del diagnòstic és necessari portar a terme una avaluació sobre el risc ⁴¹al qual pot estar exposada la víctima tant en Espanya com en el seu país d'origen. D'aquesta forma es podrà establir un sistema de protecció (judicial/extrajudicial), tal com exposa la Xarxa Espanyola Contra la Tracta de Persones, (2008). Els encarregats de fer l'avaluació són la treballadora social en conjunt amb el personal de les Forces i Cossos de Seguretat de l'Estat. S'avaluarà la seva possibles situació de futur i les possibles seqüeles, tenint en compte la situació passada i present. Tot i això, és molt possible que a mesura que s'avança i s'estableix la situació de la víctima, els professionals es vegin en l'obligació de revisar aquests factors de risc.

Les treballadores socials que intervenen amb aquestes dones i nenes víctimes del tràfic de persones amb fins d'explotació sexual han d'estar informades sobre les xarxes de tràfic de persones i el modus operandi dels tractants, sobre la cultura i religió del país/zona de procedència de la víctima i antecedents de casos anteriors. D'aquesta forma es podrà valorar les possibilitats de reintegració que té la víctima tant si es queda aquí o torna al seu lloc d'origen. A continuació s'exposen alguns factors que faciliten l'avaluació de risc i de seguretat de la víctima (Xarxa Espanyola Contra la Tracta de Persones, 2008).

- **L'origen del risc:** normalment prové dels tractants i els grups criminals organitzats relacionats amb el tràfic de persones amb fins d'explotació sexual. Aquests poden estar presents tant en Espanya com en país d'origen de la víctima.
- **Tipologia de risc:** estan relacionats amb la seguretat i la viabilitat de retorn. Aquests s'han d'identificar des d'una perspectiva de drets humans, al·legant així que hi ha risc de violació dels drets a la vida, de violació dels drets a la integritat física, dret a no patir tortura, dret a no patir un tracte inhumà, entre d'altres.

⁴¹ Primer s'identifiquen els perills i després s'avaluarà la probabilitat de que aquests es materialitzin, així com la gravetat de les conseqüències.

- **Nivell de risc:** arran de la informació obtinguda en les entrevistes, els professionals hauran de valorar la probabilitat de violació dels drets de la víctima en el seu país d'origen, perquè els cossos de seguretat puguin determinar les alternatives de protecció legal.
- **Àmbit geogràfic:** determinar quins són els llocs on la víctima no ha de viure o freqüentar, ja que els tractants podran identificar-la fàcilment. És cert que el tipus de risc del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual pot variar segons el país, però es poden donar els mateixos quan la víctima ha sigut captada i explotada pel mateix grup criminal.
- **Àmbit temporal:** és imprescindible conèixer la història i les circumstàncies de tot el procés, encara que pot resultar molt dolorós haver de recordar. Les seves experiències (agressions sexuals, abusos, tortura, etc.) poden ser de gran ajuda a l'hora d'avaluar la perillositat de la xarxa criminal.
- **L'abast del risc:** és convenient estudiar si el risc s'estén o no als seus familiars, fills i d'altres persones properes. En moltes ocasions, els tractants amenacen a les víctimes amb represàlies als seus familiars per evitar que aquesta s'escapi o acabi imposant una denúncia.

Una vegada detectats els factors que faciliten l'avaluació de risc i de seguretat de la víctima, la treballadora social haurà de realitzar una valoració i transmetre-la de forma immediata als cossos policials perquè aquests facin també la seva, i així poder realitzar una bona coordinació que garanteixi la millor atenció a la víctima.

4.4.3. Planificació de la intervenció

Després que s'hagi diagnosticat el problema, és important dissenyar la intervenció. Aquesta eina li permet a la treballadora social decidir com optimitzar els recursos, l'ajuda a prendre decisions sobre la prioritització dels objectius, els problemes i les necessitats. Per a fer una intervenció de qualitat amb les víctimes s'ha de fer aquesta optimització de recursos, així com reduir el marge d'error en les possibles decisions. Entre altres aspectes, cal estudiar els possibles obstacles o dificultats amb les quals es poden trobar durant la intervenció, que permetrà a la treballadora social anticipar-se (Sales Ten, 2021).

Per tant, de forma conjunta amb la víctima s'elaborarà un Pla de Treball individual (PTI), on es recolliran els propòsits, les accions, els procediments, les tècniques, els instruments, el suport i els recursos necessaris. Recordar que la majoria de les víctimes són derivades directament a recursos generalistes, com són els serveis socials i no directament als recursos especialitzats.

Una vegada la víctima ha acceptat la proposta d'intervenció amb ella, se la informarà sobre aquells recursos disponibles que facilitaran la seva derivació, així com els passos a seguir i el servei especialitzat a on anirà. En conjunt amb les dones s'elaborarà un Pla De Treball Individual (PTI) on es recolliran els objectius, els mitjans, les activitats i la duració. L'APRAMP (2020) posa èmfasis en el fet que els recursos per a dones que han patit violència de gènere no són els més adequats per a la integració social que les víctimes de tràfic necessiten. Per aquest motiu, és convenient que les i els treballadors/es socials municipals realitzin un mapa de recursos i programes especialitzats que puguin atendre les persones afectades en la seva localitat. A més, l'Associació aconsella que les organitzacions especialitzades en l'atenció integral d'àmbit nacional són les més apropiades, ja que es trasllada la víctima de ciutat, i canvia d'entorn.

Quan la dona aconsegueix desprendre's dels diferents professionals i de les institucions que li han donat suport, significarà que s'ha desvinculat del món de la prostitució i, per tant, ha aconseguit vincular la seva vida en la societat, allunyant-se totalment d'aquest fenomen. Doncs, la treballadora social també ha de preveure quins són aquells obstacles que poden dificultar la intervenció amb les dones o nens víctimes del tràfic amb fins d'explotació sexual, per així poder anticipar-se i buscar opcions, quan sigui possible.

Per exposar quines podrien ser aquestes condicions que podrien dificultar la intervenció directa i acompanyament, hem agafat com a base les aportacions de la Diputació Foral de Bizkaia (2021):

- **Manca de documentació**

- **Víctimes que no compten amb cap mena de document:** el principal obstacle és la dificultat d'expedició dels passaports i un cost elevat. Per poder fer el pagament d'aquesta gestió administrativa no existeix cap tipus de subvenció o prestació econòmica que ho cobreixi. Una de les estratègies a valorar per poder regular la situació administrativa i tenir accés a drets bàsics, és la sol·licitud de l'asil i protecció internacional, que es pot demanar sense necessitat de tenir algun

tipus de document. Amb el resguard blanc o la targeta vermella, ja estan documentades i poden empadronar-se, enregistrar el nadó (si és el cas) al registre civil, i escolaritzar els fills/es.

- **Víctimes que tenen documentació falsa:** en moltes ocasions les dones arriben al lloc de destí amb un passaport fals que ha sigut concedit pel grup criminal. Això implica que a l'hora de realitzar qualssevol tipus de gestió administrativa ho fan amb aquesta documentació i acaben tenint conseqüències legals. En el cas en el qual una víctima que ha donat a llum i el registre civil del nadó, l'ha fet amb la documentació falsa, serà molt difícil restablir els registres degut a la situació tan complexa.
- **Dificultat d'accés a prestacions socials**
 - **Renda Garantida de ciutadania (RGC):** les dones no compleixen amb els requisits de l'edat, és a dir, tenir com a mínim 23 anys, o més de 18 anys en alguns casos excepcionals⁴². Per accedir a la prestació en Catalunya, s'exigeix un temps mínim d'empadronament i residència contínua.
 - **Ingrés Mínim Vital (IMV):** les víctimes no poden accedir-hi, ja que els requisits obligatoris són la possessió d'un document d'identificació (no necessàriament passaport), tenir residència legal de forma contínua durant un any com a mínim. Tot i això, les dones es troben amb moltes dificultats a l'hora d'obrir un compte bancari que té com a requisit obligatori tenir el passaport.
- **Dificultat de l'idioma** del país de destí, la cultura i la falta d'adaptació a la nova societat. Això influeix a l'hora de formar-se a nivell laboral i, per tant, en trobar-ne un amb unes condicions òptimes.

Per acabar, destacar la desconfiança que té la víctima en totes les persones, en les entitats i sobretot en els funcionaris, a causa de les experiències en el país d'origen i la corrupció. A l'hora de planificar la intervenció s'ha de considerar que es requereix molt més temps per crear el vincle entre treballadora social i usuària, així com en el desenvolupament de les actuacions.

⁴² Tenir menors a càrrec o persones amb discapacitat, ser orfe dels dos progenitors, a ver sigut víctima de violència de gènere en l'àmbit domèstic, tenir la condició de persona en risc social acreditat amb un informe tècnic.

4.4.4. Execució del pla de treball

Arribats en aquest punt, és el moment d'acció en el qual es produeixen els fets o les operacions que tenen com a objectiu provocar un canvi de la situació dintre del sistema social (Ander-Egg, 1996). Per tant, tot el que s'ha planificat en funció del diagnòstic, cobrarà realitat per fer-se la praxi activa de canvi.

L'objectiu de l'acció és provocar un canvi en la realitat, tenint en compte que les vides de les víctimes de tràfic d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual estan marcades per l'abús sexual, les violacions dels seus drets humans i el control constant per part dels tractants. Així com els seus antecedents personals són diferents, les seves vivències i experiències durant el captiveri també ho són. Per tant, no totes les dones o nenes portaran a terme una inserció social per igual, amb el qual s'haurà d'adaptar l'atenció i l'acompanyament a cada cas. Després d'haver identificat la víctima, s'ha valorat les seves necessitats i els riscos que poden patir (diagnòstic) i s'ha programat el PIT, des de serveis socials o entitats privades, la treballadora social derivarà als recursos especialitzats que més s'adeqüin a les seves necessitats per tal de garantir la protecció⁴³.

Romo i Turégano (2021) apunten que l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OCSE) recomana en el seu Pla d'Acció per la lluita contra el Tràfic de Persones (2003) la creació d'un Mecanisme Nacional de Derivació (MND) a tots els membres que la formen. Espanya no compta amb un MND que tracti totes les formes de tràfic d'éssers humans, que garanteixi la protecció de les víctimes i les supervivents, i abordi quines són les mesures més eficaces de protecció i assistència. Ja no només es tracta de garantir la derivació entre diversos recursos, sinó de comptar amb mecanismes adequats de coordinació i intercanvi d'informació entre comunitats autònomes, recursos i ciutadania. Això ens indica que no ha de ser una eina estàtica, sinó susceptible d'estar en un progrés continu, gràcies al control i als suggeriments de tots els participants inclosos les mateixes víctimes.

⁴³ Quan alguna institució identifica un menor com a possible víctima del tràfic d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual, aquesta informe la Policia perquè puguin actuar i s'activi així el mecanisme de protecció de menors. No obstant això, fins al moment no existeixen recursos específics per a menors víctimes de tràfic sexual. Els centres de menors no són els més adequats, ja que no compten amb la formació ni amb la protecció necessària per a aquesta mena de víctimes. La Fiscalia d'Estrangeria i APRAMP van posar en marxa un sistema de protecció especial, que permet a la Fiscalia -com a mesura cautelar- autoritzar l'associació perquè tuteli a les menors, incorporant-les al seu Programa d'Atenció Integral.

Segons APRAM (2020) l'agent que pot realitzar la derivació pot ser o bé el cos policia que directament envia la víctima a un recurs especialitzat, o pot ser la treballadora social que en serveis bàsics ha detectat la seva usuària com la possible víctima i és la que realitza la derivació a l'entitat especialitzada. A més ens aporten una sèrie de principis que les professionals han de continuar durant el procés de derivació.

- Respectar els drets humans i la seva dignitat de la persona.
- Considerar el dret a la justícia, a no ser castigades, assistència, compensació, a llibertat i seguretat, la qual cosa inclou el dret a no ser detinguda, ni expulsada, i que es respecti el principi de no devolució i a ser sotmeses a prohibicions d'entrada posterior al país.
- L'assistència no ha d'estar condicionada ni ser objecte de discriminació per les característiques o situacions de la víctima.
- La confidencialitat i el dret a la privacitat han de ser respectades en totes les estepes de la intervenció.
- S'ha de garantir la participació de la víctima en totes les decisions.
- Els tractaments i els recursos que proposa la treballadora social han de donar resposta a les necessitats de cada una de les víctimes.
- Mantenir un seguiment de les persones derivades.
- Ser conscients que les víctimes poden rebutjar l'ajuda, sigui per la situació en la qual es troba, o perquè el suport no estan del tot orientats a les seves necessitats.

El procés de treball presentat no assegura amb total certesa que la persona s'insereixi en la societat amb total èxit. Les víctimes destinatàries d'aquest tipus de programes s'acaben inserint en la nostra societat sota unes condicions desfavorables, que són marcades per la precarietat laboral, la inseguretat econòmica i la inestabilitat residencial. Per tant, una vegada acabat el programa, les dones tenen moltes dificultats de mantenir el nivell d'ingressos, el que les obliga a accedir a les prestacions socials com la RGC i la RMI. Com s'ha dit abans, l'accés a aquest tipus d'ajudes està subjecte a l'empadronament durant un temps determinat, i d'altres requisits addicionals segons la comunitat autònoma, els quals impedeixen a les víctimes poder beneficiar-se d'elles.

4.4.5. Avaluació

És l'última etapa del mètode bàsic en treball social. Avaluar implica fer marxa enrere en les fases metodològiques (planificació, diagnòstic, realitat social). Segons Ander- Egg (1996),

l'avaluació no es fa sobre tots i cadascun dels components de la intervenció, el que significa que hi ha diferents tipus.

En primer lloc, l'avaluació del disseny i conceptualització del programa, que s'acostuma a fer abans d'executar el pla de treball, a fi de veure la viabilitat o la factibilitat de la intervenció, així com la seva eficàcia potencial. En segon lloc, ens trobem amb l'avaluació de la instrumentació i seguiment del programa, adequat en el moment en el qual es realitza la intervenció. S'avalua la cobertura de la implementació, de l'ambient organitzacional, el rendiment i les competències del personal, del servei, del programa o del projecte. El seguiment és com una avaluació constant i periòdica de les activitats. En últim lloc, està l'avaluació dels resultats, és a dir, de la seva eficiència real de la intervenció que s'ha portat a terme. S'ha de fer un balanç entre allò que s'ha previst en el PTI i el que s'ha aconseguit, així com els altres aspectes no esperats. Per això és necessari que aquest tipus d'avaluació es porti a terme una vegada hagi finalitzat la intervenció.

En el cas de les víctimes del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexuals, s'ha de mantenir contacte cada cert temps, però pot ser molt complicat perquè les seves vides són molt canviants i complexes. Es poden donar diverses situacions, per una banda, que la víctima hagi estat traslladada de ciutat o inclòs de país on continua sent explotada sexualment, per altra banda, que la por a les represàlies de si la descobreixen siguin tan grans que abandonen la intervenció amb la treballadora social. Per tant, fer una avaluació del cas de la víctima des de l'inici del procés fins a la finalització del mateix pot resultar molt difícil.

Quan una intervenció es dona per finalitzada, aquesta pot ser per diferents raons. Ens podem trobar amb casos on l'avaluació del compliment dels objectius esperats per l'entitat i la víctima han sigut favorables. Això seria l'ideal, ja que la víctima aconsegueix un apoderament suficient que la treballadora social busca perquè la dona sigui capaç de tancar amb la seva vida anterior i començar una nova cap a la reinserció en la societat. De la mateixa forma, també pot acabar una intervenció en el cas que aquesta deixi de ser necessària a causa de la millora de la víctima, però és molt difícil que això passi. L'altre cas en el qual ens podem trobar és que es pugui realitzar tot el procés sense cap impediment des de l'inici fins al final, així i tot, l'avaluació dels propòsits a complir és negativa. Per tant, des del primer moment en el qual ens trobem amb una situació així s'ha de replantejar el model d'intervenció amb les dones víctimes, i no esperar fins a esgotar el temps.

Una vegada conclou la intervenció, la treballadora social redactarà un informe final on es recolliran diferents aspectes com els beneficis de la intervenció, els esforços, l'eficiència i l'eficàcia, dels indicadors quantitatius i qualitatius, els suports documentals i en la mesura del possible el feedback de la víctima. A més també es farà una proposta de millora per a una possible atenció amb la mateixa complexitat.

4.5. Funcions i tècniques de la treballadora social

Les funcions de la treballadora social estan estretament lligades als diferents escenaris on s'insereix laboralment. Es pot dir que aquesta professió es caracteritza per la capacitat creativa davant els desafiaments constants del Treball Social. És important tenir en compte que des de la mateixa professió, no ens podem limitar únicament a la detecció i la intervenció de casos, sinó que s'ha de fer un pas més enllà en la promoció del canvi social i l'apoderament de les víctimes. A continuació s'analitzaran les funcions de la treballadora social contextualitzades en la intervenció de la prevenció, atenció directa i la inserció de les víctimes del tràfic de persones amb fins d'explotació sexual, agafant com a base les aportacions realitzades per Cordero, Cruz, i Sánchez (2012).

Pel que fa a la prevenció, la seva importància radica no sols en la possibilitat d'impedir que el tràfic de persones amb fins sexuals es produeixi sinó que continuï augmentant aprofitant-se de la situació de vulnerabilitat de les víctimes, la invisibilitat del fenomen, i de les debilitats institucionals o altres factors facilitadors, quan d'alguna forma, tots aquests aspectes poden ser revertits des d'accions de prevenció. Les professionals del Treball Social poden desenvolupar les següents tasques:

- Proposar mesures en qüestió de polítiques socials, per tal d'intentar contenir les causes estructurals que generen la vulnerabilitat en les persones més susceptibles de ser víctimes del tràfic de persones amb fins d'explotació sexual.
- La formació, capaciació i sensibilització. Les treballadores socials tenen les eines per a educar i informar a tots els professionals rellevants sobre els factors que intervenen en el fenomen del tràfic amb la finalitat d'induir comportaments de col·laboració en tots els nivells. Les campanyes de sensibilització són útils tant per informar el públic sobre els perills que comporta aquest fenomen, com també per informar sobre els indicis que serveixen per rescatar les víctimes del tràfic sexual.

En relació amb l'**atenció directa**, podem dir que les treballadores socials es troben en una condició avantatjosa per detectar a les víctimes, donat que diàriament es troben amb situacions de vulnerabilitat en els diferents serveis que treballen com Serveis Socials, Dona, Infància i Família, Migracions, Ocupació, Educació. La detecció es pot donar per dos camins:

- **Via directa:** quan la persona ho manifesti obertament o a través d'una persona de la seva confiança.
- **Via indirecta:** mitjançant la presència d'indicadors físics, psicològics i contextuals, per a aquells casos que acudeixen a serveis socials amb demandes que tenen a veure amb ajuts puntuals.

Recordar que identificar a les víctimes del tràfic pot ser una tasca aclaparadora. En general, aquestes dones dubten a revelar casos d'explotació i fins i tot ho neguen. També pot tenir por a les represàlies de la xarxa, la seva família, la inseguretat o l'expulsió del país, o per l'estigma que provoca el fet de l'explotació en la societat. En altres casos, el silenci de la víctima es deu al fet que li costa acceptar el malencert de l'intent migratori, ja sigui perquè l'anhelat somni no es va materialitzar o per l'existència de responsabilitats familiars que ha d'assumir la víctima.

La falta de denúncies d'explotació sexual també està relacionada amb els procediments hostils als quals s'enfronten aquelles que opten per revelar informació. Per tant, les treballadores socials han de propiciar una atenció més humana a la víctima, fer més compassiu el procés, per així evitar la doble victimització. De fet, sense la misericòrdia i l'empatia dels professionals involucrats en el procediment, pot ser difícil protegir la víctima i obtenir contra els tractants.

Les professionals del Treball Social han d'avaluar l'aplicació del respecte com a valor fonamental, que comença des de l'acolliment de la persona. Això es presenta com una oportunitat per a les víctimes, ja que poden sentir-se escoltades i compreses, no jutjades. Per a ser veritablement acolliments, les relacions professionals han de donar-se en un context de confiança, intimitat i respecte (respectant el ritme, silenci, etc.). La confiança es construeix en un discurs on els professionals s'involucren en una escolta activa, permanent i facilitadora perquè les víctimes puguin expressar els seus sentiments i brindar informació sobre el seu problema. D'aquesta forma la treballadora social podrà interpretar les necessitats, emocions i experiències de les víctimes. Per tant, són acompanyades durant tot el procés d'intervenció, sense desertar-les a la seva pròpia sort.

Pel que fa a la reinserció, el que més és destacar és el disseny conjunt amb la víctima de les alternatives que faciliten la seva inserció social. Com s'ha remarcat anteriorment, en el cas de les víctimes del tràfic sexual, una gran part del treball professional es basa a potenciar l'autonomia i l'apoderament d'elles, perquè siguin elles les protagonistes del procés de reconstrucció de les seves vides. Això es fa començant amb una entrevista, parlant sobre les seves vivències i compartint la seva experiència. En aquest moment pren molta importància l'escolta activa i l'habilitat de generar un vincle de confiança per part de la treballadora social. Des d'aquesta relació personal, la treballadora social pot conèixer la seva realitat, antecedents, història familiar. Això li permet realitzar una valoració diagnòstica de la problemàtica i començar a planificar el procés d'intervenció perquè la dona s'acabi integrant en la societat. Es planifiquen els objectius d'acord amb la jerarquització de les necessitats detectades, i posteriorment es desenvolupa l'acció.

Per acabar, cal esmentar quines són les tècniques que la treballadora social pot utilitzar. Aranga (2018) diferencia entre diferents tècniques que es poden utilitzar durant les diverses etapes del procés metodològic.

- **Detecció.**

Tècniques d'intervenció: observació i entrevista.

Tècniques documentals: fitxa social, informes socials, història social, registre d'entrevistes .

- **Interpretació diagnòstica:** genograma, ecomapa, mapa de relacions i mapa de recursos.
- **Planificació:** elaboració de plans, programes i projectes, tècniques per la presa de decisions.
- **Execució:**

A nivell individual: entrevista i visita domiciliaria

A nivell grupal: taula rodona, panel, consulta pública, debat dirigit, joc de rol, fòrum

A nivell comunitari: tècniques d'animació social

- **Avaluació:** entrevista final, indicadors de resultats, qüestionaris, tests i escales de valoració, reunions de professionals. De documentació tenim memòries, informes periòdics i finals, fulls d'estadístiques d'activitats.

Per tal d'aconseguir l'objectiu del treball social, com és el progrés de la societat en matèria de benestar social i la promoció de recursos necessaris per a una millor qualitat de vida, es necessita un mètode. Aquest és un pla prefixat amb regles determinades, però no ho és tot, a més es necessiten procediments i mitjans que posin en marxa l'eficàcia dels mètodes. Per tant, es pot dir que el que fa operatiu al mètode són les tècniques, les quals suposen una reflexió, decisió conscient i una intervenció planificada, aspecte que marca la diferència entre una intervenció professional d'altra que no ho és.

4.6. La ètica en el Treball Social.

La intervenció professional de Treball Social, té unes dimensions ètiques que cal explicitar. Si mirem al passat, podem observar com els valors i els principis més universals de les relacions humanes com són el respecte, l'acceptació, la llibertat, la justícia, la igualtat, la solidaritat, etc., en conjunt amb la lògica i el sentit comú, han sigut els referents que han marcat gran part de les accions professionals, però també les personals. Així, la professió sempre s'ha basat en les normes, els principis, valors i criteris per poder diferenciar entre allò prescrit, allò permès, allò preferible i desitjable de l'acció professional. Per tant, l'ètica del treball social es refereix a un deure de la praxi professional, que es basa en uns principis, valors i deures. Alguns d'ells consten de forma bàsica⁴⁴, però hi ha d'altres que són el resultat dels nous escenaris socials en els quals es produeixen canvis, i influeix en l'adopció de noves pràctiques i postures (Londoño,2008).

A nivell estatal, aquests principis i deures es recullen en l'anomenat Codi Deontològic del Treball Social elaborat pel Consell General del Treball Social (2012), un document que pretén ser una eina útil per orientar l'acció i la presa de decisions. Ajuda a la treballadora social a decidir que és el millor i el més adequat en una situació determinada, d'acord amb els valors socialment acceptats. Com sabem, la FITS actualitza la definició del treball social l'any 2014. En conseqüència l'any 2018, la FITS decideix actualitzar els principis ètics. En canvi, en Espanya sí que s'ha adoptat aquesta definició internacional, no obstant això, el Codi Deontològic no s'ha revisat des de l'any 2012, amb el qual pot significar que hi ha alguns

⁴⁴ La dignitat, la llibertat i la igualtat.

aspectes que es passen per alt. Per exemple, un dels principis al qual al·ludeix la FITS és el número 8. Uso ètic de la tecnologia i les xarxes socials, que ni apareix en el nostre codi.

Pel que fa a la pràctica de l'acció professional de la treballadora social, en concret en la intervenció social directa amb les dones que es troben en situació d'explotació sexual, amb els seus familiars, i de vegades amb la xarxa social d'aquesta, a vegades es pot presentar un conflicte entre dos principis ètics. És una situació on apareix la dificultat d'escollir el que és correcte, ja que totes les opcions possibles impliquen actuar contra l'altre. A més, tal com diuen Agrela, Gutiérrez i Fernández (2017), resoldre aquests dilemes pot resultar bastant difícil donat que la dimensió personal, la dimensió professional i la dimensió institucional condicionen les possibles eleccions. Malgrat això, sempre s'ha d'obrar a favor d'aconseguir el màxim benestar de la víctima, en aquest cas.

En la intervenció alguns dels dilemes ètics amb els quals es pot trobar la treballadora social són: el deure d'informar a terceres persones, revelar dades de la història social, el consentiment informat, l'autonomia de les víctimes a l'hora de decidir, la confidencialitat, la distribució dels recursos disponibles, dir la veritat/mitja veritat o mentir.

A més del Codi Deontològic del Treball Social (2012) i la Declaració de Principis de la FITS (2018), existeixen d'altres òrgans consultius com són els Comitès d'ètica per la intervenció social, i les Comissions Deontològiques que, juntament amb les eines com els models de resolució de problemàtiques ètiques i les auditories ètiques estan a disposició de les treballadores socials perquè gestionin les problemàtiques descrites de forma col·lectiva.

5. LA VISIÓ CINEMATogrÀFICA DEL TRÀFIC COM A EINA DE SENSIBILITZACIÓ

Abans d'entrar a explicar quina és l'aportació de la cinematografia pel que fa a la sensibilització del tràfic de persones i la proposta que hem escollit, es detallarà el concepte de sensibilització i prevenció i la seva importància en el treball social.

La treballadora social ha de tenir en compte que a més d'una professional també és un agent de transformació social. La seva acció no es pot limitar únicament a l'atenció i intervenció directa amb l'individu, sinó que ha de fer un pas més enllà en la promoció d'aquest canvi en la societat per tal de beneficiar a nivell individual la víctima del tràfic de persones amb fins sexuals.

El fenomen es troba arrelat en les profundes causes estructurals, com la discriminació, la violència de gènere, la falta d'accés a oportunitats, la corrupció i la desigualtat. Això significa que amb l'assistència i protecció de les víctimes no és suficient, i s'ha d'iniciar també una acció social amb la comunitat. D'acord amb l'informe de la Secretaria General de les Nacions Unides (2006) un dels desafiaments més grans de la societat es basa en l'eliminació de les actituds socioculturals discriminatòries i les desigualtats econòmiques que reforcen encara més el lloc que ocupen les dones en la societat. La violència masculina que s'exerceix cap a la dona és fruit de les actituds socioculturals i les cultures de violència de totes les parts del món, però sobretot són fruit de les normes relatives al control de la reproducció i de la sexualitat de la dona. A més, recalca el que ja s'ha dit abans, i és que la violència contra les dones s'intersecciona amb altres factors com són la raça i la classe, entre d'altres.

Per aquests motius, l'adopció de la sensibilització i la prevenció com a estratègies de la intervenció social comunitària resulta clau. En el cas la dona víctima del tràfic sexual, la sensibilització té com a objectiu prevenir aquest fenomen ocult, dotar a la societat d'instruments cognitius i que cada individu sigui capaç de tenir un paper actiu tant a nivell individual com col·lectiu en la lluita contra aquesta calamitat. Però, crear consciència no té suficient només amb el propici de la informació, la qual si és necessària i a la vegada insuficient. Gràcies a les estratègies de sensibilització sobre el tràfic de persones, la població posseirà una informació veraç a partir de la qual entendre el que passa, i davant la realitat podrà prendre la seva postura crítica i actuar per modificar-la si així hi creu.

Algunes de les eines de sensibilització que la treballadora social pot utilitzar són diverses. Cruz Alvarado (2005) fa referència a la publicitat social, és a dir, un mitjà de comunicació persuasiu, intencionat, útil i enriquidor que, a través dels mitjans publicitaris, serveix a causes específiques d'interès social. Els objectius que persegueix són de caràcter no comunitari i pretén contribuir a curt o a llarg termini al desenvolupament social i humà de les problemàtiques socials. El tràfic de persones és una causa d'interès social, ja que a més d'afectar directament o indirectament la majoria dels membres d'una comunitat, té a veure amb les condicions humanes de vida i el benestar de la societat.

En aquest cas, la sensibilització del fenomen i la seva complexitat es pot realitzar a través a publicitat social que la componen campanyes, díptics, cartells, actuacions, d'altres que consisteixen en la celebració de jornades, commemoracions de diversos actes, activitats més lúdiques, o a través de publicacions com llibres, guies, articles, etc.

Pel que fa a la prevenció d'aquest crim, tot i que ha sigut un aspecte tractat, és important tornar a esmentar-lo per veure la relació que guarda amb la sensibilització. Per tant, comencem dient que la prevenció va molt més enllà de la sensibilització. Tal com apunta el mateix autor, Cruz Alvarado (2005), prevenir significa evitar que succeeixi el tràfic de persones. Per aconseguir el canvi es requereix la prevenció, la informació i la sensibilització, els quals són passos necessaris però no suficients. Les principals línies d'acció en la prevenció són l'educació i la formació, a través de les quals s'adquireixen coneixements, valors, actituds i habilitats per a prevenir la violència en el futur. La praxi professional de la treballadora social i en general de tot l'equip multidisciplinari que porten a terme intervencions preventives, aquestes es basen sovint en campanyes de sensibilització. A continuació s'estableixen les principals diferències entre les dues estratègies.

Taula 2: Diferències entre la sensibilització i la prevenció.

	SENSIBILITZACIÓ	PREVENCIÓ
Objectiu principal	L'objectiu és la implicació individual i col·lectiva per combatre el tràfic de dones amb fins d'exploració sexual	L'objectiu és que en un futur no es produeixi tràfic de persones
Estratègies	Visualitzar el fenomen i informar sobre ell, per prendre consciència i actuar.	Processos d' educació i formació per a la igualtat, per a l' apoderament de les dones i el foment d' un nou concepte de masculinitat, és a dir, incidint sobre les arrels de la desigualtat.
Resultats	Promoure canvis en les creences, actituds i conductes. Reduir el llinar de tolerància, i implicar la ciutadania en la resolució de la problemàtica.	Que ningú toleri cap tipus de violència, ningú utilitzi la violència i ningú la pateixi.
Tipologia	Publicacions: guies, articles, llibres... Publicitat Social (Campanyes de sensibilització que inclouen diferents activitats: cartells, fullets, actes públics, etc.), celebració de jornades i esdeveniments, commemoracions	Actuacions en els següents nivells de prevenció: - Primària. (quan el conflicte no ha sorgit encara) – Secundària (amb la presència de conflicte). – Terciària (arbitrant processos de protecció a la víctima declarada com a tal a tots els efectes).

Font: Cruz Alvarado, L., Ma. (2005). "La publicitat social: concepte, objecte i objectius." Revista d' Estudis per al Desenvolupament Social de la Comunicació, 1(2).

Com es pot deduir, la intervenció social amb les víctimes no es redueix només a allò individual de cada persona, sinó que passa també a ser en, per o amb la comunitat. D'acord amb Raya (2016) quan es tracta d'un treball en comunitat, aquest es basa en descentralització dels recursos, per tal d'apropar els recursos a la població. També consisteix en una intervenció per la comunitat, que busca potenciar les competències de la població i la millora dels seus estils

de vida. Es tracta d'incidir en situacions socials delimitades i restringides, amb els quals els efectes també ho són limitats. Tot i això, els requisit imprescindibles per arribar a realitzar una intervenció social comunitària és la implicació i participació de la ciutadania, això és la intervenció amb la comunitat.

5.1. Perspectiva del cinema

El cine és una manifestació cultural, instrument d'oci i un recurs educatiu a través del qual es plasmen continguts de diferents cultures, tal com apunta Casseti i Chio (2003). Això permet la creació d'un diàleg necessari en una societat globalitzada on es pot establir una connexió amb les històries de vida de les protagonistes. Com a objectiu general es destaca l'entreteniment, però també es manifesta com una excusa per tractar diferents problemàtiques de la nostra societat. Per això, els autors ho cataloguen com una eina que aviva interès sobre les realitats socials estimulants així a la reflexió.

En relació amb el delicte del tràfic de persones, aquest és impossible d'afrontar si la població no té suficient informació o simplement no coneix, per això la sensibilització i conscienciació sobre temes tan complexos és essencial, ja que afavoreix a la prevenció. Les pel·lícules o les series sobre aquest fenomen actuen com una alerta sobre un delicte que en moltes ocasions es tracta com un tema fictici, la informació està oculta i silenciada. Com apunta García Alonso (2009) el cine es converteix en un vehicle de visibilització imprescindible, especialment per la població jove, a través de la qual es poden educar amb coneixements per fer front a aquestes realitats socials, i en el millor dels casos convertir-se en activistes.

Dit això, les funcions del cine com a instrument sensibilitzador es poden plantejar des de diferents perspectives. Per fer-ho, es tindrà en compte les aportacions realitzades per Furió (2019), en la seva tesi doctoral titulada *El cinema com a pensament, representació i construcció de la realitat, educació i canvi social*.

La primera perspectiva s'analitza des del cine com a representant de la realitat social. El cinema és una imatge de la realitat des d'una perspectiva concreta, però no una reproducció. Ajuda a deixar constància dels esdeveniments, de les tradicions, de la cultura i de la societat en un moment concret. Per tant, el que ha anat passant en la realitat és el que es reflecteix al cinema arran de les creacions de l'ésser humà fonamentades en allò que coneix, del seu món real.

En segon lloc, s'aborda el cine com una eina d'educació. Com s'ha dit, el cinema no es va crear per educar, sinó que pertany a la indústria de l'entreteniment, perseguint així un benefici econòmic. No obstant això, i degut les seves qualitats es pot dir que una altra finalitat del cine és educar i transmetre valors. El cinema té la capacitat de transmetre idees i ideologies. Representa la realitat, a través de la qual es mostren els costums i creences de cada societat i gràcies a això ens uneix diverses cultures de totes les parts del món. Aquest fet el converteix en una eina reflexiva per a ajudar les persones a fer-se preguntes, amplia el coneixement i assegura així noves i diferents perspectives. A més suggereix estereotips i patrons de comportament, siguin positius o negatius. Per a poder captar i desxifrar aquests missatges es requereix certa formació de la persona.

Finalment, s'analitzarà la possibilitat del cine de generar canvis socials a través de les perspectives anteriorment plantejades (pensament, acció, educació), tant si són canvis a gran o petita escala. El cinema és una bona eina per a promoure o donar suport a algun tipus de canvi social, però no és el centre del canvi. L'origen d'aquest canvi és la mateixa comunitat, la gent que utilitza el cinema per a donar veu a allò que s'està forjant en la societat. El cine reflecteix la societat i les seves qualitats amb les seves pròpies característiques lingüístiques que fan que el missatge arribi de forma massiva i generi un canvi. Per tant, els canvis comencen amb l'individu, que d'alguna manera es veu influenciat pels cines, i que pot provocar repercussions en la societat. Perquè es reflecteixi en la societat, es necessiten més factors que donin suport a aquest canvi. No s'aconsegueix de forma ràpida i sobtada, sinó de manera gradual gràcies a una combinació de molts factors que provoquen certes transformacions. Tot i això, no es garanteix que els impactes en la persona a través del cine, influeixin en la capacitat de modificar les seves creences o els seus valors, però si provoquen petites transformacions.

Aquestes perspectives coincideixen en gran manera amb els objectius del treball social a l'hora de voler crear un impacte en la comunitat. Tanmateix, sabem que el cine d'ara no és el cine antic, de la mateixa forma que l'espectador actual no té res a veure amb l'espectador de fa anys, igual que passa amb qualsevol aspecte de la nostra vida. Per això s'ha de tenir en compte que l'espectador jove actual es presenta més reticent pel que fa al consum del cine, sigui pel format o per la construcció narrativa. Aquest fet es pot veure clarament en el desenvolupament i creixement del format de sèries, que consten d'episodis més curts i introdueixen l'element del suspens al final de cada capítol. Per a donar resposta a aquesta nova pregunta han sorgit altres canals de distribució de continguts, com YouTube, que ofereix continguts en Streaming en

directe i altres formats més curts. Tot i això, el cine encara no ha perdut tot el seu poder, però sí que s'ha debilitat i diluït entre altres elements que ocupen part del mercat actual. En definitiva, s'han de considerar aquestes aportacions i adaptar la forma de sensibilitzar el tràfic de persones en funció dels canvis de la societat i de la manera de fer i ser, sobretot dels més joves.

5.2. Cinefòrum: instrument de sensibilització

Recordem que en Espanya, el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual en Espanya es manifesta, generalment, a través de la prostitució, i que segons APRAMP (2020) el 39% dels homes espanyols reconeixen haver pagat alguna vegada per serveis sexuals, que fomenten que aquesta activitat delictiva se sostingui gràcies a la demanda de dones en els prostíbuls. Això posa en evidència que una de les opcions per combatre aquesta problemàtica és a través de mesures educatives. Es pretén crear consciència i disminuir la demanda/consum de prostitució a través de la formació de la població sobre la realitat oculta d'aquest tipus de servei sexual que atempten contra els drets humans.

En aquest sentit, el cinema és un instrument essencial en la societat que sensibilitza i denuncia aquestes problemàtiques (Sánchez, 2013). Des d'aquest treball es fa la proposta del cinefòrum, una eina metodològica que promou el diàleg entre els espectadors i l'obra audiovisual. És a dir, a partir d'una pel·lícula es conversa sobre la temàtica escollida, en aquest cas el tràfic de persones amb fins d'explotació sexual. Consisteix d'entrada en una experiència individual (mirar una pel·lícula), però l'objectiu del cinefòrum és precisament complementar aquesta vivència mitjançant el diàleg, estimulant l'expressió d'emocions i de les idees.

Tot i el sorgiment de les noves plataformes audiovisuals i de contingut (YouTube, Streaming, HBO) aquest encara és un recurs capaç de generar capacitat crítica i reflexió ètica. Sell, Martínez i Loscertales (2014) afirmen que és un bon recurs, ja que permet conèixer les diferents formes de pensament i discursos presents en la societat. Això fomenta l'enriquiment entre els individus tant a nivell personal com professional, i a més permet reorganitzar la mateixa realitat i la identitat.

Per portar a terme el Cinefòrum seguirem la metodologia dels 5 passos proposats per Aguilar (2004):

- El primer consisteix en la programació, on s'haurà de decidir sobre que es vol promoure, informar i ensenyar. S'escollirà quin és el tema principal o la problemàtica que ens ocupa i qui són els destinataris.
- El segon pas suposa la selecció de la pel·lícula, en funció de la finalitat perseguida. Aquestes pel·lícules podran coincidir totalment amb el tema central o el propòsit, però d'altres ocasions pot ser que no sigui possible, i, per tant, el missatge o el contingut no serà directament relacionat amb la qüestió a debatre, això no obstant, ha de servir com a estímul.
- El tercer implica la presentació de la pel·lícula, és a dir, les paraules prèvies a la projecció. La finalitat és crear un clima psicològic adequat que facilitarà la ubicació intel·lectual del públic i el col·loqui posterior sobre el tema. Per a això, es farà una breu explicació sobre els continguts, l'argument i tot allò que es necessiti per la comprensió de la pel·lícula.
- El quart pas és la projecció de la pel·lícula. Normalment, s'acostuma a projectar la pel·lícula sencera, però també és viable mostrar alguna part o escena que faciliti l'anàlisi. En altres casos, una vegada s'ha transmès tota la pel·lícula, es regressa a punts de difícil interpretació, malgrat això, cal comptar amb els mitjans tècnics necessaris.
- El cinquè i últim pas, una vegada s'ha visualitzat la projecció, és el col·loqui o el fòrum. És important que intervingui de forma breu un animador per tal de ressaltar els aspectes que consideri més importants i animar al grup a participar. La participació pot ser de diferents formes, però el més freqüent és realitzar un fòrum, és a dir, un debat on ha de participar tot el grup que ha assistit a la projecció de la pel·lícula.

Per portar a la pràctica aquesta proposta, cal comptar amb els mitjans tècnics i humans necessaris.

El cinefòrum sobre el tràfic de persones amb fins sexuals

La vida de les dones i les nenes s'han pogut plasmar en la cinematografia, sigui en ficcions, en documental, i és per això mateix que l'ús de les pel·lícules d'aquesta índole genera cultura amb sentit crític, ja que serveix com a font d'informació i conscienciació sobre quina és la realitat del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual. Els objectius d'aquest cinefòrum són:

- Identificar el tràfic de persones amb fins d'explotació sexual com un fenomen ocult dintre de la prostitució.

- Conèixer les històries de vida de les dones i les nenes víctimes del tràfic sexual, perquè les persones que participin en el fòrum puguin analitzar i reflexionar sobre les problemàtiques històriques i socials presents encara en tot el món.
- Sensibilitzar a les persones, però sobretot als consumidors de prostitució sobre el gran desconeixement de la realitat de les dones, i com podrien detectar una possible víctima.
- Generar un impacte psicològic i emotiu per contribuir en el procés per desincentivar la disminució de la demanda de dones i nenes com a elements purament cosificats.

En la seva aplicació, respecte al lloc de realització, el cinefòrum proposat es podrà presentar a l'Ajuntament de Sabadell aquesta proposta, la qual concretament es podrà portar a terme en l'Amfiteatre Parc Catalunya, habilitant la zona.

La població destinatària d'aquesta activitat és la ciutadania en general, a la qual es pretén conscienciar i sensibilitzar sobre aquesta problemàtica. Malgrat això, les persones que hauran de ser majors de setze anys, ja que, segons les advertències d'algunes pel·lícules aquest és un requisit important per les seves imatges. El fet d'optar per un públic de diferents generacions, pot resultar beneficiós, tant a nivell individual com col·lectiu. Aquesta decisió es relaciona amb el fet que no hi ha un perfil de consumidor de la prostitució únic, pot ser qualsevol persona. Això no obstant, tal com afirma la presidenta de l'APRAMP, Rocío Nieto, en un article publicat per Sánchez (2020) en la plataforma ACiV, s'està produint un augment del consum de prostitució per part dels joves, ja que ho estan normalitzant i això és un perill. Ho interpreten com una activitat completament normal en què ho poden passar bé, sense pensar què hi ha al darrere.

En relació amb la temporalització del cinefòrum es portarà a terme els Diumenges del mes de Setembre, fent coincidir una de les sessions amb el 23 d'aquest mes, ja que és el Dia Internacional contra l'Explotació Sexual i el tràfic de persones. Està clar que el debat no ha de ser forçat, per això es necessita la figura de l'animador per fomentar, perquè pot passar que sobretot les persones més joves siguin més reticents a fer-ho. En acabar les sessions, hi haurà una llista on les persones podran suggerir pel·lícules, sèries o documentals, que considerin que té relació amb el fenomen.

Aquesta I Edició de cinefòrum sobre el tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual es basa en tots els documents i pel·lícules visionades per l'elaboració del present treball, establint com a criteris aquells que més impacte han tingut i més informació han proporcionat a la

investigació. A continuació s'enumeraran les pel·lícules escollides segons el seu ordre cronològic de projecció:

1. La veritat oculta (2010)
2. Edén (2012)
3. Les escollides (2015)
4. Jo soc totes elles (2021)

En l'Annex 2 es pot apreciar la fitxa tècnica de cada una d'elles, i alguna sèrie de més que recomanaré.

CONCLUSIONS GENERALS

La present recerca d'investigació teòrica sobre el tràfic de persones amb fins d'explotació sexual, i sobre el paper de la treballadora social en aquest àmbit d'intervenció, ens ha permès no només complir amb els objectius proposats, sinó també ens ha aportat un enriquiment a nivell personal i professional relacionat aquesta problemàtica social.

Com hem vist, el tràfic de persones és un fenomen que s'ha desenvolupat en les societats des de fa dècades, tenint presència fins al dia d'avui. Representa una de les realitats més complexes de la nostra societat, no sent immune a cap país d'aquest món, el que fa que sigui considerat com una problemàtica social global. S'ha començat a reconèixer com a problemàtica social a partir del segle XX gràcies a la creació del primer instrument específic, el Protocol de Palerm (2000), el qual estableix la definició més bàsica i formal sobre el fenomen. D'aquesta forma se li ha començat a donar visibilitat pública, fomentant així una major atenció en els diferents sectors, no obstant no és suficient.

Les finalitats del tràfic de persones són diverses, però l'explotació sexual és la incidència més gran arran de quasi tot el món. En la tipificació d'aquesta modalitat tenim, per una banda, l'explotació sexual comercial (ESC) destacant així la prostitució aliena com a principal destí; per altra banda, està l'explotació sexual no comercial, sent el matrimoni forçós el que més destaca. Malgrat això, recordem que la majoria de les víctimes del tràfic de persones es detecten en l'exercici de la prostitució. Això es deu en gran part a què els cossos policials i de seguretat és on més facilitats tenen per accedir-hi. L'explotació sexual afecta principalment a les dones i les nenes, a causa de la seva situació de vulnerabilitat.

És important analitzar la vulnerabilitat des del paradigma de la interseccionalitat, això és, com més eixos de desigualtats travessin una persona, les seves probabilitats de ser una possible víctima del tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual augmenta. S'ha fet especial referència a l'edat (menors d'edat i adolescents), el sexe (dones i nenes), la diversitat funcional (intel·lectual i psíquica) i l'esfera afectiva. Aquests eixos de vulnerabilitat són els que aprofiten els tractants, ja que saben que tenen moltes més possibilitats a l'hora de captar.

Existeix una innegable vinculació entre el tràfic de persones amb fins sexuals i la prostitució, perquè com hem observat la majoria de les víctimes s'identifiquen en la prostitució. El tractant obliga les seves víctimes a exercir la prostitució per així obtenir beneficis econòmics. La problemàtica existent en aquest punt és que distingir entre una dona que exerceix la prostitució

lliurement i una víctima resulta molt difícil. Tanmateix, s'ha de considerar que la majoria de les dones que es prostitueixen són víctimes del tràfic de persones. Avui en dia hi ha una gran conscienciació a nivell internacional sobre aquesta problemàtica, per això s'han creat una sèrie d'instruments i normatives, però el problema també està en l'existència del debat sobre la regularització, abolició o prohibició de la prostitució.

El que també s'ha aconseguit posar de manifest és el paper d'Espanya, considerat com a país de destí de les víctimes. A nivell global és el tercer país amb més consum de comerç sexual, i a nivell europeu és el primer en aquesta llista. A causa d'aquesta gran demanda i la no regularització de la prostitució, és el que propicia que l'exploació sexual sigui la més destacada.

En relació amb aquesta mancança de la legislació i polítiques del nostre Estat, cal dir que aquest no compleix amb totes les obligacions dels instruments i directives internacionals. Encara no ha adoptat una llei des d'un enfocament integral per a afavorir la protecció i prevenció des d'una perspectiva dels drets humans i de gènere. La inexistència d'una llei específica en matèria de tràfic és molt important per a abordar aquest problema social des de la prevenció i persecució, però sobretot per la protecció de les víctimes. En la legislació nacional, el fenomen s'aborda en alguns articles de les lleis d'estrangeria o de la violència masclista, per tant, encara no s'ha fet una separació entre tràfic de persones i tràfic il·legal d'emigrants. Això provoca que a l'hora d'atendre la víctima, les treballadores socials ens trobem amb algunes incongruències que fan que la víctima no pugui ser considerada coma a tal i no podrà accedir a segons quins recursos, sobretot econòmics.

En aquest punt, s'ha de destacar la importància del treball social en la intervenció amb les dones víctimes. Atès situacions vulnerables de la persona en un entorn socials, potenciant així totes les seves capacitats per aconseguir la inserció en els diferents contextos de la seva vida. L'aportació del treball social a aquests problemes socials és la seva acció a favor del benestar de les víctimes i vetlla perquè els drets de les víctimes es compleixin, a través de l'assistència integral i multidisciplinària. D'aquesta forma s'incideix en tots els aspectes de la seva vida que han sigut obstruïts.

Com s'ha destacat, les funcions de la treballadora social són claus quant a la detecció, el que implica que ha de saber reconèixer a les potencials víctimes a través d'una sèrie d'indicis. També ha de saber com actuar davant un possible cas de tràfic de persones i per això és necessari conèixer els recursos especialitzats als quals pot derivar a la víctima en funció de les seves

necessitats. Arran de la investigació feta sobre els recursos presents a Catalunya, hem vist que la majoria de les organitzacions no ofereix un recurs residencial. Això és bastant preocupant, ja que una vegada s'ha identificat la víctima, el que necessita és un lloc segur on viure durant un temps determinat perquè les xarxes criminals no la trobin. Però tal com s'ha evidenciat, la comunitat manca d'aquesta tipologia de serveis, i la protecció de les dones i els seus fills encara segueix un repte.

Finalment, destacar la importància de la treballadora social com a agent de canvi a través de la sensibilització i conscienciació pública. S'ha de crear un entorn on les intervencions puguin optar a tenir èxit, o almenys no comptar amb traves en el camí a la protecció de les víctimes. Per fer-ho es necessita una bona coordinació i cooperació entre entitats del tercer sector, serveis socials i cossos de seguretat, a causa de la complexitat del fenomen i dificultat defensar i protegir els drets de les víctimes. Com a eina sensibilitzadora hem optat per la perspectiva cinematogràfica, la qual actua com a representant de la realitat social i donar suport en els canvis socials. Sense aquesta labor per part de les professionals a la població, el fenomen encara serà invisible, donat que no és un tema ni d'interès públic ni polític.

LLISTAT DE REFERÈNCIES

ACCEM (2022). *Homologació a la prostitució, la tracta i l' explotació sexual a Cartagena*. Observatori de l'Exclusió Social 2022 (Universitat de Múrcia).

Agrela, Gutiérrez i Fernández (2017). *Repensar l'ètica en Treball Social des d'una perspectiva de gènere*. Edicions Complutense.

Agudo, M. (2014). *El Govern aprova el primer Pla de Protecció Internacional a Catalunya*. Xarxanet: Notícies.

Aguilar, J. M. (2004). *Com animar un grup*. CCS. Madrid.

Alponte, J, M. (2005). *Dones. Crònica d'una rebel·lió històrica*. Mèxic: Aguilar.

Ander-Egg, E. (1996). *Introducció al Treball Social*, Lumen/humanitats, Buenos Aires, p169-181.

APRAMP (2020). *Guia D'intervenció Amb Víctimes Del Tràfic De Persones Per Als Ajuntaments i Treballadores Socials*. Associació per a la Prevenció, Reinserció i Atenció a la Dona Prostituída.

Aranga, M., I. (2018). *Tècniques d'intervenció en Treball Social*. Departament de Sociologia i Treball social.

Assemblea General de les Nacions Unides. (2000). *Informe del Comitè Especial encarregat d'elaborar una convenció contra la delinqüència organitzada transnacional sobre la labor dels seus períodes de sessions primer a 11è A/55/383/add.1. Article 3. Apartat a)*. Núm. 65.

Associació Trabe (2017). *Manual per a professionals de l'àmbit legal, sanitari i social que treballen en la protecció i atenció a víctimes de tracta*. Comissió Europea, Programa de Justícia.

Balestrini, M. (2006). *Com s' elabora el projecte de recerca*. BL Consultores Asociados. Servicio Editorial. (125-131).

Barboza. L., M., i Martínez, MT., (2006). *Manual D' Intervenció En La Tracta De Persones*. Assumpció, Paraguai.

Blázquez, B. (2017). *El Tràfic de persones amb finalitats d'explotació sexual a Espanya:*

Calderón, C. (2008). Definició dels tipus d'estudi. Dins Salas, P. I Cárdenas, M. (Ed.), *Mètodes d'investigació social*. (57-69). Quipus, CIESPAL.

Cassetti, F. i di Chio, F. (2003). *Com analitzar un film*. Buenos Aires,: Paidós

Castro, R., MC. (2012). *L'explotació de persones l'esclavitud més antiga del món*. Documents de treball social: Revista de treball i acció social, ISSN 1133-6552, núm. 51, 2012, pàgs. 447-457.

Centro de Inteligencia contra el Terrorismo y el Crimen Organizado (2020). *Tracta i explotació d'éssers humans a Espanya. Balanç estadístic 2016-2020*.). Ministeri d'Interior. CITCO.

Comissió Nacional dels Drets Humans Mèxic (2019). *Manual d'orientacions i eines per prevenir el tràfic de persones en la comunitat educativa. Programa Contra la Tracta de Persones*. (CNDH)

Consell General de Treball Social (2012). *Codi Deontològic de Treball Social*. Madrid.

Cordero R., N., Cruz Z., P., & Sánchez, M., I. (2012). *Tracta de persones, dignitat i drets humans a Costa Rica: Aportes des del Treball Social*. In El treball social davant els desafiaments d'un món en canvi [Recurs electrònic] (p. 66-86). Universitat de Huelva.

Cruz Alvarado, L., Ma. (2005). *La publicitat social: concepte, objecte i objectius*. Revista d'Estudis per al Desenvolupament Social de la Comunicació, 1(2).

de Miguel A., A. (2015). *Neoliberalisme sexual, el mite de la lliure elecció*. Madrid, Càtedra.

Defensor del Poble (2012). *El tràfic de persones en Espanya: víctimes invisibles*. Madrid.

Diaz R., A. (2014). *Manual d'intervenció davant la tracta amb finalitats d'explotació sexual*. Sevilla: Junta d'Andalusia, Direcció General de Violència de Gènere i Assistència a Víctimes. Elements per a la reflexió. Revista Espiga 16(34), 183-196.

Federació de Dones Progressistes (2018). *Tracta de dones amb finalitats d'explotació sexual a Espanya. Estudi exploratori*. Madrid.

Fundació CEPAIM (2015). *Tracta'm bé*. Notes sobre l'explotació sexual. Madrid: CEPAIM.

Furió A., AP, (2020). *El cinema com a pensament, representació i construcció de la realitat, educació i canvi social*. [Tesis].

García Alonso, L. (2009). *Llenguatge del cinema, praxi del film*. Madrid.

García Cuesta, S. (2012). *La tracta a Espanya: Una interpretació dels Drets Humans en perspectiva de gènere*. Universitat de la Llacuna. Departament de Sociologia.

Gimeno, B. (2012). *La prostitució. Aportacions per a un debat obert*. Edicions Bellaterra, 258-285.

Gómez Suárez, Á., Casado-Neira, D. y Pérez Freire, S. (2015). *Consum de prostitució i construcció de les masculinitats contemporànies a Espanya*. Revista Colombiana de Ciències Socials, 6(1), 34-58.

Govern de l'Estat de Puebla (2013). *Manual d'Informació i Prevenció del Tràfic de Persones*.

Grup Interinstitucional de Coordinació contra la Tracta de Persones. (2016). *Quina és la diferència entre l'explotació de persones i el tràfic il·lícit de emigrants?*.

Hurtado, G., M. (2012). *Fonts primàries i secundàries en la construcció del coneixement històric*. DGESPE.

Ibañez A., R. i Carmona A., M. (2017) *La tracta d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual: una forma de violència de gènere*. Dilemata, 2017, pp. 247-266.

Jiménez, B. (2017). *El/la treballador/a social en el tercer sector. Bloc d'una treballadora social*.

Londoño Piñeros, L., (2008). *Ètica i Treball Social: una aproximació als debats contemporanis a partir d'un estat de l'art*.

Mackenzie, J. (2021). *Les recluten als patis de les escoles: les nenes romaneses traficades com a esclaves sexuals a Regne Unit*. Investigació BBC.

Martínez, L. i Coral, AM. (2009), "La tracta amb finalitats d'explotació sexual. Guia de formació per al personal de l'administració pública". Institut de la Dona. Ministeri d'Igualtat. Cyan.

Méndez A., L. (2014). *Tracta amb finalitats d'explotació sexual i paper del/la Treballador/a Social*.

National Association Of Social Workers (1992). *NASW Standards for Social Work Case Management*. Washington DC, p. 5.

Nuño G., L. (2017). *La tracta d'éssers humans amb finalitats d'explotació sexual: propostes per a un canvi de paradigma en l'orientació de polítiques públiques*. Revista de Dret Polític, 98: 161-175

Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte & Unió Interparlamentària. (2009). *La Lluita Contra la Tracta de Persones. Manual per a parlamentaris*. UNODC, UIP.

Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (2006). *Informe sobre Models Mundials del Tràfic de Persones*. UNODC.

Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (2007). *Manual per a la lluita contra l'explotació de persones*. UNODC

Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (2009). *Manual sobre la Investigació del Delicte sobre la Tracta de Persones*. UNODC.

Oficina de les Nacions Unides Contra la Droga i el Delicte (2013). *Abús d'una situació de vulnerabilitat i altres mitjans dins de la definició de tràfic de persones*. (Nova York: Nacions Unides). UNODC.

Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte (2020). *Informe Mundial sobre el Tràfic de Persones de l'any 2020*. UNODC.

Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte(2020). *Impacte De La Pandèmia Covid-19 En L'explotació De Persones. Troballes Preliminars I Missatges Basats En Una Anàlisi Ràpida*. UNODC.

OIM (2018). *Víctimes del tràfic a la carretera*. Dia Mundial contra el Tràfic de Persones 2018.

OIM (2019). *Glossari de l'Organització Internacional per les Migracions*.

Orbegozo, O., I. (2021). *Per un model normatiu i d'intervenció holístics per combatre l'explotació sexual i prevenir processos de victimització secundària*.

- Peña Galbán, L., Espíndola Artola, A., Cardoso Hernández, J., i González Hidalgo, T. (2007). *La guerra com a desastre. Les seves conseqüències psicològiques. Humanitats Mèdiques*, 7(3).
- Pérez Machío, A., I. (2016). *Tracta de persones: la globalització del delictes i la seva incidència en la criminalització de la víctima immigrant irregular a partir de les dinàmiques actuarials*.
- Pérez Pena., M. (2015). *El consum massiu de prostitució en Espanya és un símptoma de que alguna cosa falla*. El Diari.
- Pérez, S., G. (1994). *Recerca qualitativa. Reptes i interrogants. I. Mètodes*. Madrid: Ed. La Muralla, S.A.
- Portugal, F., M. i Carranco, S. (2015). *El desenvolupament i la evolució del Treball Social en les Ciències Socials*.
- Raya D., E. (2016). Tema 4: *Fonaments i objecte del Treball Social Comunitari*. Fun. Treball Social, 18.
- Reina P., M. (2019). *Anàlisi del fenomen de l' explotació de persones des de la perspectiva dels drets humans*. Icade. Revista De La Facultat De Dret, (107).
- Requena, E. (2020). *Per què és necessari el Treball Social a la societat?*. Bloc Fundació Pere Tarrés.
- Rodríguez M.A. (2008) *Material de Seminari de Tesi*. (Guia Per Dissenyar Projectes de Recerca de Tesis) del Doctorat en Estudis Fiscals de la FCA de la UAS.
- Rodríguez Pastor, H., (2006). *La passió per al chifa: El desafiament xinès*. Nova Societat.
- Romo E., A. i Turégano C., C. (2021). *Una aproximació a la realitat de les dones en situació de tracta diagnòstic de les barreres sociològiques en l'acompanyament de les supervivents d'explotació sexual*. Associació TRABE i Fundació Fernando Pombo.
- Rubin, H. (1992). *Organització i desenvolupament comunitari*. Boston.
- Sales Ten, A. (2021). *Grau de Treball Social*. Assignatura 33497 Projectes Socials. Universitat de València. Facultat de Ciències Socials. Departament de Treball Social i Serveis Socials.

Sánchez Becerril, F. (2020). *'Millennials' i puteros: per què els clients de la prostitució són cada vegada més joves*. ACiV (Alma, cor i vida).

Secretaria General de les Nacions Unides (2006). *Estudi a fons sobre totes les formes de violència contra la dona..* Informe del Secretari General.

Sell, L., Martínez, R. y Loscertales, F. (2014). *El cinema com a eina educativa per abordar la violència a les aules*. Píxel-Bit. Revista de Mitjans i Educació. N° 45.

Staff Wilson, M., (2009). *Recorregut Històric sobre l'explotació de persones*.

UNICEF (2017). *Són nens i nenes, són víctimes. Situació dels menors d'edat a Espanya*.

UNICEF (2019). *Programa Mundial de l'UNFPA i UNICEF per accelerar les mesures per posar fi al matrimoni infantil*.

Valdés Cavassa, R., (2006). *La Tracta de persones com a fenomen sociocriminal*.

Vespe, M., Natale, F. i Pappalardo, L. (2017). *Data sets on irregular migration and irregular migrants in the European Union*. Migration Policy Practice, 7(2): 26-33.

Viscarret, J. (2014) *Models i mètodes d'intervenció en treball social*. Aliança editorial, Madrid Espanya.

Xarxa Espanyola contra el Tràfic de Persones (2008). *Guia Bàsica per a la identificació, derivació i protecció de les persones víctimes de tràfic amb finalitats d'explotació*.

Zhulali de Andrés, E., (2017). *Tracta de persones: crim de lesa humanitat*.